

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

RASMUS ÆREBOES

AUTOBIOGRAFI

(1685—1744)

UDGIVET AF

G. L. GROVE

Rigsarkivassistent, Cand. jur.

KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1889

Caspar Barthelemy

RASMUS ÆREBOES

AUTOBIOGRAFI.

NOTARIUS PUBLICUS

RASMUS ÆREBOES

AUTOBIOGRAFI

(1685—1744)

UDGIVET AF

G. L. GROVE

Rigsarkivassistent. Cand. jur.

KJØBENHAVN

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG (F. HEGEL & SØN)

FR. BAGGES BOGTRYKKERI

1889

Forord.

Til de bedste og lettest tilgængelige Kilder til Oplysning om Fortidens daglige Liv, Sæder, Skikke og Tænkemaade høre de Optegnelser, Tidens egne Børn have efterladt om deres Liv og Levnet. For den ældre Tids Vedkommende ere saadanne imidlertid hos os sjeldne, og naar man specielt ser hen til Tiden for henimod 200 Aar siden, maa man erkjende, at Danmarks Memoire Litteratur er yderst fattig. Saa meget mere betimeligt turde det være nu, da et af Hovedværkerne fra denne Periode, Rasmus Æreboes Autobiografi, alt i flere Aar ikke har været i Handelen, at sørge for, at en ny Udgave ser Dagens Lys. Forøvrigt kunde dette Værk ogsaa, afset fra at det er en vigtig Kilde

II

til Oplysning om Datidens hjemlige Forhold, specielt Studenterlivet med dets Forelæsninger og Disputatser, vel fortjene at udgives paany, alene paa Grund af Forfatterens naive, beskedne og jævnt fornøjelige Fremstillingsmaade og hans mange æventyrlige Oplevelser, særlig i Rusland paa det Tidspunkt af den nordiske Krig, da Sejren ved Pultava havde bragt Krigslykken over paa dets Side.

Naar jeg med Hensyn til Formen for Udgivelsen ikke har ment ganske at burde træde i Dr. Burman Beckers Fodspor, der har Fortjenesten af Aar 1862 at have bragt Notarius publicus Rasmus Æreboes og Etatsraad Johan Monrads Autobiografier frem for Offentligheden, er det, fordi Værket efter min Mening taber ikke saa lidet ved at gjengives for frit. Ikke fordi jeg mener, at Bibeholdelsen af Orthografien er saa væsentlig, men navnlig fordi Ordstillingen mange Steder i forrige Udgave, formentlig for at lette Forstaaelsen, er bleven forandret, Smaasætninger og Ord oversprungne o. l., saaledes at ikke sjældent endog Meningen er bleven en anden, og under alle Omstændig-

III

heder Stilens Karakter for en Del gaaet tabt. Naar man iagttager, hvilket Fortrin Bibliothekar Birket Smiths Udgave af fornævnte Etatsraad Monrads Autobiografi har fremfor Forgængerens ved at gjengive Originalens Sprog nøje, kan man saa meget mindre modstaa Lysten til at følge Exemplet her, som Æreboe har skrevet sin Levnetsbeskrivelse omtrent et halvt Aarhundrede senere og derfor i et Sprog, som falder saa meget lettere for Nutiden at læse, at det næsten ingen Vanskelighed volder. Originalen har jeg derfor fulgt ganske nøje ogsaa med Hensyn til Orthografien, endskjøndt dette af og til kan medføre temmelig stødende Inkonsekvenser paa Grund af Tidens ringe Sands for Ensartethed i saa Henseende. Men dels er det vanskeligt at indskrænke sig, naar man først har begyndt at rette, og dels kunne endog Stavefejl ikke sjældent være oplysende med Hensyn til Udtalen af Ordene. Kun har jeg gjort den Undtagelse at følge Nutidens Brug af store og smaa Bogstaver, da Tidens Vilkaarlighed paa dette Punkt jævnlig vilde virke forstyrrende paa Læsningen (Side 47 staar saaledes

IV

„hvad nød ieg Leed“ for „hvad Nød, jeg leed“). Ligeledes har jeg gjort enkelte ganske ubetydelige Ændringer, som f. Ex. tilføjet et manglende Bogstav, men kun rent undtagelsesvis, medens jeg, hvor et Ord eller flere Bogstaver synes udfaldne, har tilføjet dem i kritiske Klammer, og hvor et Ord staar for meget, sat det i almindelig Parenthes.

Et andet Punkt, hvori jeg har afvejet fra Dr. Burman Becker, er ved Tilføjelsen af en Del Noter, væsentlig fra utrykte Kilder, til Oplysning om et og andet, hvorom Læseren kunde formodes at ønske Besked. Jeg har søgt at holde Middelvejen mellem at sige for meget og for lidt, ligesom jeg ved Kildeangivelserne specielt har stræbt at undgaa overflødig Vidtløftighed. Af Kilderne kan jeg som særlig vigtig for Æreboes Historie fremhæve den næppe tidligere benyttede Journal, som Vice-Admiral Just Juel førte paa sin Reise i Rusland, og hvilken Æreboe i Egenskab af hans Privatsekretær har nedskrevet efter Juels Optegnelser eller Diktat. Foruden at give nærmere Oplysning om, hvad Æreboe kun løst be-

rører, supplerer den nemlig mange Steder, hvad denne i sin Levnetsbeskrivelse enten har oversprunget eller kun betegnet ved Henvisninger til en nu tabt Journal.

Med Hensyn til Haandskriftet, hvorefter nærværende Værk er udgivet, som findes i Ny kgl. Samling N. 402, Okt. i det kgl. Bibliothek, viser det sig, hvad den tidligere Udgiver ikke har gjort opmærksom paa, at det ikke er skrevet med Æreboes Haand. Dette fremgaar, dels ved Sammenligning med Dokumenter, der utvivlsomt ere skrevne af denne, nemlig hans originale Ansøgning af 17. Septbr. 1714 (ved Sjæll. aabn. Br. af 8. Febr. 1715 N. 35, og hans Dedikationer af hans Oversættelse af den russiske Lov til Kong Frederik IV og Greve Chr. Fr. Holstein (Manusk. Thottske Saml. N 347, fol. og Gl. kgl. Saml. N. 126, fol.), og dels af at samme Haandskrift paa Titelen saa vel som i de første fire Linier af Texten (jfr. Side 1 og 3) omtaler Æreboe i tredie Person. Haandskriftet er Uddrag af en Journal, der er gaaet tabt; men at Uddraget er gjort af Æreboe selv, kan ifølge Indholdet, jfr. bl. a. det lille Forord, ikke være Tvivl

VI

underkastet, og Skriften og Orthografien tyde sikkert paa, at Afskrivningen har fundet Sted om ikke i Æreboes Levetid, saa dog paa det nærmeste ved den Tid. Slutningen efter S. 151 sidste Linie her i Texten er skreven med en ny Haand, væsentlig med samme Retskrivning. Ved to hyppig forekommende Ord „jeg“ og „Envojeén“ har jeg vedblivende fulgt Textens tidligere Stavemaade, ellers har jeg atter nøje fulgt Originalen.

Et andet saa godt som enslydende Haandskrift, N. 6 i Oktav af det historisk-genealogiske Arkiv, findes iøvrigt i Rigsarkivets 1ste Afdeling. Det synes skrevet med en Haand fra Slutningen af forrige Aarhundrede med en nyere Orthografi og er aabenbart en Afskrift af det her benyttede Haandskrift, som det i Reglen følger ordret selv i smaa Uforstaaeligheder og Unøjagtigheder.

Da den eneste Stamtavle, som findes over Æreboes Descendens, forfattet af Kapt. Lengnick, dels kun giver meget sparsomme Oplysninger og dels indeholder flere Unøjagtigheder, har jeg ikke fundet det overflødigt at

VII

tilføje en Oversigtstavle over hans nærmeste, hans Børn og Børnebørn med deres Ægtefæller.

Den medfølgende Afbildning af Rasmus Æreboe er taget efter et Fotografi af et olie-malet Portræt, der har tilhørt hans Dattersøn, Konferensraad E. R. Grove, f. 1756 † 1847, og nu tilhører dennes Søn, forhenværende Herredsfoged, Justitsraad A. H. Grove i Fredensborg.

Kjøbenhavn, November 1889.

Et kort Udtog

af

RASMUS ÆREBOES,

Notarius Publicus i dend kongelig **Residentze** Stad
Kiøbenhavn,

Liv og Levnets Løb,

som efter hans egenholdig **Journal** eller Levnets Be-
skrivelse ere skrevne.

I. N. I.¹⁾

Naar ieg²⁾ rettelig overveyer Guds stoere ubegribelige Huus[hold]ning med mig og Forsyn over mig fra min første Fødsels Time og indtil denne Dag, har ieg med allerstørste Aarsag at tacke den tree eenige Gud for ald Naade og Barmhiertighed, som [han] mig [i min] Livs Tiid har ladet vederfaret frem for mange tusinde Mennsker, og i sær, at hand ofte har u[d]reddet mig af Fristelsens Ovn, hvilchet ieg og her har fore taget mig paa det korteste at beskrive, deels for ey at forgleme Guds Velgierninger og Leedsagning, men daglig at have det udj Erindring, [at ieg] kand love og tacke min Gud, deels og paa det mine

¹⁾ ∅: In Nomine Iesu.

²⁾ I Stedet for Ordene i de 4 første Linier: „ieg, mig, mig, min, ieg“, staar i Texten henholdsvis: „hand, ham, hannem, hans, hand“, jfr. Forordet.

Børn, hvormed Gud har velsignet mig, kand læse det og tage sig her og der *Exempler* deraf, jfald at de saa vel som ieg skal omtumles paa Verdens vidtløftige Bane.

Dette maa ieg og forud melde, at herudj vil findes mange Fortellinger, som udj fremede Folckes Øyne, i sær deres, som ere uforsøgte eller ey befarne og ey læser dette gandske igiennem, vil siunes at være til Overflødighed, ja til ingen Nytte. Ieg veed ey andet at svare dem: at velte med een Vogn, strande med et Skib *etc.* ere Ting, som daglig skeer, men Aarsagen, hvoraf sligt anføres, er alleene denne, for at viise Samlingen af Hændelser, hvilke mig som et Menneske er alle vederfaret. Forresten er dette skreven for mine Børn, som ieg ey agter at giøre Regnskab for mine Gierninger, førend de kom til den Alder, at de selv fornuftig derover kand døme. Ellers forsick[r]er, ieg har meere glemt nogen Ting med beraad Hu eend efter mine Tancker formeget sagt, og lader ieg for Resten eenhver dømme, hvad hand vil.

I.

Begyndelsen af mit ælendige og underlige Levnets Løb var 1685, d: 26 *Aprilis*, gam̄el Stiil, da Gud lod mig fødes af ærlige ægte Forældre. Min Fader var ærlig og velagtede, nu salig, *Hans Hansen Æreboe*, da Borger og Skipper, boende i *Svenborg* udj *Fyen*, min Moder den ærlige og dydige Danne Kone, salig *Mette Iens Datter*; og var dette mit Fødseles Aar det af alle Mennsker saa kaldet dyre Aar. Fredagen efter blev ieg ved dend hellige Daab indlem̄et i dend christen Meenighed udj *Ste Nicolaij* Kircke¹⁾ i bemelte min Føde Bye *Sven-*

¹⁾ I Kirkebogen skriver Præsten herom: „1685, Dominica x. p. Pascha; Tirsdagen j deñe Vge christnede jeg Hans Æreboes Søn Rasmus, som Birte Kyllings bar. F:[ide] J:[ussores]: Hans Nielsen, Niels Bornholm, Erick Schippers H:[ustru], Peder Mattzens Hustru.“ Af samme Kirkebog fremgaar, at Æreboe har haft to Fuldbrodre, Laurits, døbt 1688, og Christoffer, døbt 1691. Sidstnævnte døde allerede 1692, og Laurits er rimeligvis ogsaa død som Barn, da Æreboe i det følgende intetsteds omtaler ham.

borg af nu salig H. *Hans Hellewad*¹⁾, hvor ieg udj dend sande *evangeliske Religion* efter dend *augzburgiske Troes Bekiendelse* blev døbt og kaldet efter min sal. Moeders første Mand *Rasmus*. Min Moder havde været 2de Gange gift²⁾, førend hun fick min sl: Fader, og var hun omtrent 22 Aar gammel. De fløttede da op at boe i *Svenborg*. Neppe var ieg fød, før end ieg i Vuggen mødte ey een liden Viderværdighed, i det min Moder, som gav mig selv at die, blev udj samē sin Barselseng heftig angreben af Steen, saa hun derudover ey kunde meere give mig at die, og som det er ey brugelig paa de Stæder at holde Amē, maatte de opklæ[c]ke mig ved een Melcke Bysse af Træe.

1) Hans Hellevad efterfulgte 1677 sin Fader, Laurits Nielsen Hellevad, som Sognepræst ved Nikolai Kirke i Svendborg og døde 1691 i sit 61de Aar. Han var en Sønesøn af den under sit latiniserede Navn Nicolaus Helvaderus bekjendte Almanakudgiver og Astrolog (f. 1564 † 1634), som var Christian IV's Kalendarigraf. Se Begtrups Beskrivelse af Svendborg S. 92 f., 122 og 124 samt Wibergs Præstehist. III, S. 233.

2) Den anden Mand maa have heddet Jens, da Æreboe siden omtaler en (Halv)-Broder Anders *Jensen* i Nyborg.

Imidlertid blev ieg derudover meget uroelig, saa min endnu levende Moster, som da blev opdraget i mine Forældres Huus, ofte har fortalt mig, at de heele Nætter maatte bære og rulle mig paa deres Arme og Axler for at tysse mig, da skrigende Barn.

Min Barndoms Uforstand saa og kiære sl: Forældris Kierlighed for mig sadte mig da tiilig udj dansk Skoele tilligemed min sl: halv Broder¹⁾, der var 7 Aar ældre end ieg. Indet erindrer ieg af denne Skolegang end, at ieg een Dag, gaaende til Skole, i een hvis Henseende og til Spot, som et Barn og i Glæde slog med Steene op til tvende Soldater, som paa Torvet reed paa Træ-Hesten og havde toe Stycker langt Brendeveed ved hver Been. Aarsagen til denne min Glæde var, at de sade der, formedelst at de, et heelt *Compagnie*, havde ladet sig slaa af 4re Karle, hvoriblandt min Sl: Faer Broder²⁾ havde været.

Dernest kom ieg i een dansk Skole hos

¹⁾ Jens Rasmussen Bruun, jfr. det følgende.

²⁾ Den siden nærmere omtalte Skipper Mogens Hansen.

een anden Skoele Mester¹⁾, af hvilken Skoele- gang ieg ey heller erindrer meere, end at ieg som et Barn tilsneeg mig een Penne Kniv, med hvilcken ieg af Uforsigtighed opskar Muußen gandske paa min venstre Haand, hvilket ieg formedelst Smerte og Svien erindrer. *Item* at ieg een anden Dag kom løbendes af Skoelen, blev min Moster var, som gick af Sye Skoele [og] raabte efter hende, da der een Vogn kom kjørendes bag efter mig og af Uforsigtighed med det een Hiul kjørt mig over mit høyre Foedblad, saa ieg styrtede og blev indtagen til een Mand, indtil ieg kom mig saa vidt, at mand kunde lade mig føre hiem.

¹⁾ Denne Skolemester har rimeligvis været den Ole Andersen, der paa Svendborg Ting den 12. Juni 1693 erhverver følgende Dom: Eftterdj beviifes, Olle Andersen af Welbr Hr Stiftamtmand, høyværdige Biskoppen og Øfrigheden her i Byen er antagen og forordnet alleene at være danske Skollemester her i Byen, og Hans Jensen [Hører] imod gjorde Forbud sig fordrister danske Skolle at holde, da bør hand sig derfra strax at entholde eller og at lide og undgielde effter Loven som dend, der sig imod sin Øfrighed opkaster. (Svendborg Tingbog 1692—1700, fol. 34).

Da ieg nu uformodentlig var kōmen saavidt, at ieg kunde den liden *Cathechismus* uden ad og læse, hvad ieg vilde, og mine Aar ey var til, at ieg kunde settes til at regne og skrive, og ieg i dansk Skoele ey meere kunde bestille, blev ieg sadt i *latinsk* Skoele¹⁾, for at holdes til Stadighed, thi ieg gick endnu [i] saa kaldet siide Klæder. Min første *Høerer* i *latinsk* Skoele var efter min daværende Skjønsomhed et tyrannisk Menniske, som siden for sin Haardhed kom fra Skoelen. Vij fik i hans Sted ref et front Menniske igien, som kort derefter døde²⁾. Efter ham kom den gode *Lycher*

¹⁾ Svendborg Latinskole bestod fra Reformationen til 1740 og skal i ældre Tider have været i megen Anseelse. Skolebygningen laa op til Klosterkirken og var som denne en Levning af et Graabrødre Kloster, jfr. Begtrups Beskrivelse af Svendborg S. 45 og 95 f. I Æreboes Tid har den sikkert kun været ringe, thi et Mandtal af 7. Febr. 1696 omtaler dens Rektor, Clemens Clausen (Rektor fra 1684, død 1717), i en „meget slet Tilstand“ og nævner slet ingen Høerer.

²⁾ Denne er formodentlig den „Jacob Lauritzen, Collega Scholæ, æt. 33 an:“, der i Frue Kirkebog omtales som begravet i Klosterkirken den 25. November 1694, den eneste Høerer, der i Svendborg Kirkebøger ses anført som død i Æreboes Skoletid. Den først

*sonius*¹⁾), som siden blev Præst paa Landet udj *Fyen*, men er nu død. Udj denne min Skole

omtalte strænge Lærer har muligvis været den Christoffer Samuelson Vinding, der den 10. Jan. 1690 nævnes som Fadder ved en Daab i St. Nikolai Kirke i Svendborg og kaldes „Hører her i Skolen“.

- ¹⁾ Wibergs Præstehistorie III, S. 267 nævner som Sognepræst i Søllinge og Hellerup i Fyen en Peder Andersen eller Lychesen, født i og Student fra Odense. Da imidlertid baade Præstens Kaldsbrev af 1697 og Konfirmationen deraf ved Frederik IVs Thronbestigelse ifølge Kancelliets Protokoller lyde paa Navnet Andersen, har jeg været noget i Tvivl, om han ogsaa, som Wiberg siger, bar Navnet Lychesen og derfor kunde formodes at have været Æreboes ovenomtalte Lærer. Dette fremgaar imidlertid af, at baade Efterfølgerens Kaldsbrev (Fyenske aabne Br. 25. Aug. 1727 Nr. 81) og Giessings Jubel-Lærere II, 2, S. 162 og 166 kalde denne Præst i Søllinge saaledes, ligesom ogsaa af, at en i Odense Latinskoles Arkiv beroende Protokol for 1684—1705, væsentlig vedrørende Fordelingen af Skolens Legater, blandt Disciple, der nyde Mules Stipendium, benævner ham „Peder Lykkesøn“ og derhos udviser hans egenhændige Kvittering under Navnet „Peder Andersson Lyche“. Den meget varierede Maade, hvorpaa denne Mand betegnedes som en Søn af en Anders Lyche ved at kaldes vexelvis Andersen, Lyche, Lychesen eller Lychesonius er et godt Exempel paa den Usikkerhed i Familiebetegnelsen, som foranledigede, at mange af de mere ansete borgerlige Slægter paa hine Tider begyndte at antage faste

Gang tildrog sig efterfølgende: Min Fader havde sit eget Skibrum, hvortil hørte een Skibbaad, og som vj bode ey langt fra Stranden, saa havde ieg efter det, som min sl: Moder har fortalt mig siden, sneeget mig need til Stranden, hvor ieg af Lyst til at segle løste min Faders Baads Fangelinie, men da ieg vilde springe op i Baaden og holde veed Forstævnen, hafde ieg ey Kræfter nock til at kōme op i dend, saa ieg blev ved Armene hengendes paa Forstævnen, drev ad Havet, skrigendes, hvilket, da nogle, som af en Hændelse endten vare tilstæde eller kom dertil, hørte, løeste de een anden Baad og kom uud og redede mig, hvilket da var min første yderlige Livsfare. Thi dersom ieg havde sluppet eller ey saa længe havde kundet holde mig, [men] maatte slippe, saa havde ieg visselig drucknet. Aarsagen til denne Forvovenhed var, at ieg stedse har elsket Sø

Slægtnavne. Lychesens ovenomtalte Kaldsbrev gik ud paa at adjungeres Svigerfaderen, Peder Knudsen Schydeberg, i Kaldet og succedere ham efter hans Død, som indtraf 1710. Selv døde han den 13. Juli 1727 ifølge Indlæg til Fyenske aabn. Br. 25. Aug. 1727 Nr. 81.

Farten og endnu saa giør, saa som ieg holder den for een af de herligste og nyttigste Handteringer i Verden.

Nogen Tiid derefter, da ieg var lidet større, spøjte ieg paa een vesten for *Nicolaij Kirke Gaards* Muur liggende høy Bancke, faldt deraf need ud for Brincken og slog paa en kanted Muursteen et stoert Hul udj min Pande paa dend venstre Siide ind til Hiernen, saa ieg blev baaren halv døed hiem. Hullet er vel lægt, men Arret udj min Hovedskal i Beenet er endnu at finde.

Eend tildroeg sig det, at ieg med andre mine Skole Camerater et Foraar efter een haard Vinter, da Iißen gik op, vilde gaa paa Iißen med, og, som eendel stoere Drengue hafde faaet et stoert Stycke Iiß at flyde paa og stagede fra Landet, brast Iißen af den stoere Tyngde af os mange unge Mennisker i mange Stycker; de andre sprank ell: svømmede i Land, men ieg sanck paa 2 a 3 Al: Vand; kand og erindre mig, at ieg paa Haveds Bund kravlede hen ad Landet til, var 2de Gange oppe og neder, men da ieg 3^{die} Gang kom op, var ieg nærmet

Landbreeden saa meget, at een Karl sprank til, greb mig i Klæderne, kastede mig i Land; og dersom ieg tredie Gang havde kom̄et need, hafde ieg bleven der med alle. Jeg blev da strax ført ind udj et Huus der strax ved; ieg var mesten fuld af Vand, men blev rullet paa et Bord, saa at Vandet kom ud af mig. Dette var da ogsaa første Gang, ieg havde faaet korte Klæder, hvilcket fortrød mig mest, at mine nye Klæder skulle være fordærvede. Og dette holder ieg for den 2^{den} min yderlige Livs Fare.

Viidere, som der anden Dørren fra os boede een Smed, hvilcken hafde 2de Sønner, saa vare vj Leege Børn, kom daglig tilsāmen, hvor det tildrog sig, at da ieg eengang var kommen af Skolen og løb derind i Smidien, hvor Svennen stod og hug Stang Jern over, gick ieg der uforsigtig i Smiddien og kom liige under dend stoere Forhāmer, hvilcken een Smidde Svend svingede bag over for at kløve Jernet med, og kom ieg Hammeren saa nær i Svinget, at dend tørnede paa Neederdeelen af min Hage, slog min Underlæppe ind i Tænderne, saa der blev skaaren 2de Stycker løst Kiød udaf Inder-

deelen af Underlæben, hvor Arrene ere endnu tilsyne, og dersom ieg var kommen et $\frac{1}{2}$ Straa nærmere til ham, hafde hand visselig slaet mig død. Min Tilstand var saaledes, at fast alle Mennsker, som saa min Tilstand, besvimed ved at see det Siun paa mig. Og dette holder ieg for min 3die yderlige Livs Fare.

Omtrent i mit 5te eller 6te Aar falt ieg udj Børne-Kopper, og, da ieg havde overstaaet dem, forefaldt ieg ved denne hafde Frihed og Ledighed fra Skoelen ved nogle Ugers hieme liggende formedelst Sygdommen til at ville skulcke, hvilket ieg og giorte een heel Uge, saa at mine Forældre mente, ieg var i Skoelen, og *Hørerer* meente, ieg var endnu icke ret frisk. Dette blev strax *cureret*, dog icke med Straf el: Haardhed, men med ald Lemfældighed; thj min Fader gaf først Penge for at slaa mig alt eengang efter anden, men da min Moder saa det, at Straf gjorde meere ondt end som godt, gav hun *Hørerer* noget udj Haanden for at omgaaes lemfældig med mig, hvilket sidste gjorde meere Virkning og Forbedring eend som det første.

Omtrent 1691 eller 1692 om Vinteren var

det een forskrekkelig Storm med overmaade haard Frost, saa at Søen stod høyt oppe i *Svenborg* Bye, og 5 Q^{ter} høyt Vande af *Søen* udj mine Forældres Daglig Stue. Omtrent i mit 9de el: 10de Aar hafde vj atter een meget haard Vinter, saa at Iisen paa een Nat lagde heele *Svenborg* Bugt til med stille Veyer, og Iisen var følgelig saa glat som et Speyl. Dette siuntes for mig at være een skøn Glide Bane; thj løb ieg paa dend faste Iiß det stærkeste, ieg kunde, og løb el: glead saa paa dend vel 20 Alen frem. Saa længe ieg var i Farten, holdt Iißen, saa som ald Siøe Iiß er sey, men saasnart Ieg standsede, brast Iißen, og ieg begyndte at siuncke havende over 10 Al: Vand under mig. Som ieg da var liden, saa fattede ieg Iisen med mine Hænder, men hvor ieg vilde holde eller stødte mig paa Iisen for at kōme op, gick Hænderne igiennem. Dog gjorde ieg nogle smaa Spring alt nærmere og nærmere hen til dend faste Iiß, indtil ieg omsiider naade did og kom der op. Da vare mine Hænder saa forskaarne af Iisen som med Glaß. Ingen Mennisker var der nær. Ieg torde og ey lade

min siuge Moder det viide, paa det hun ey skulle bedrøve sig, krøb derfor under een paa Strandbreeden omvælted Baad for at drage mine Strømper af og vrie Vandet af dem; men da de vare afdragne, frøeß de strax sāmen, saa ieg maatte tõe dem op igien med mine Føder, førend jeg kunde faa dem paa igien. Dette holder ieg for min 4de yderlige Livs Fare.

Udj denne min Barndom reyste sig een Storm af een af de størdste tiimelige Ulycker for mig paa efterfølgende Maade.

Det er bekiendt, at min Fader var een Skibbygger og selv der hafde ladet bygge et (med) af de størdste og beste Skibe derfra Byen, saa hand og i Skibbyggeriet hafde tem̄elig Erfarendhed. Dette gav ham Andledning, at hand sluttede 2de *Contracter* med 2de Kiøbmænd at skulle byge i een Sōmer for hver af dem et Skib imod een vis *Suma* Penge. Dette skeede ved et Glaß Viin, og det som skeede ved drucken Moed, var det, som ødelagde, ja saa got som at kalde det, myrdte mine Forældre. Eftersom nu disse 2de ulyksalige *Contracter* vare sluttede, maatte hand da strax begynde

ved Vinterens Tiid søge Tømmer. Det hendte sig een Dag, der hand saa paa sine Folkes Uforstandighed i at skulle løfte een Eege Block op paa een Sluffe, hand da af Ifrighed sprank til og kastede sig under Byrden for at hielpe dem, men saaledes, at hand forløftede sig, at een Aare brast i ham, saa hand siden den Tiid dagligen opkastede Blod og omsider ved iidelig Blods Opkastelse af Svindsot tæredes bort. Fick dog Skibene færdig før sin Død, men saa snart at die vare afløbne, døde hand¹⁾. Dette var ey een liden Tab for mig, men det var ey nock; her blev lagt Byrde paa Steen. Da min Moder nu tredie Gang var bleven en Encke, og de 2de Skibe ey endnu vare færdige efter *Contracten*, begyndte de 2de Kiøbmænd een *Process* med hende, som kostede saa meget, at hun af Mangel paa Penge maatte selge min Faders eget Skib og af Sorrig nedfaldt i een dobbelt Svaghed, som efter 4 paa 5te Aars

¹⁾ I Svendborg St. Nikolai Kirkebog melder Præsten herom: „1693, Dend 10 *Febr.*, begrof jeg Hans Erreboe i sit Alders 38 paa St. Nicolaj Kirkegaard.“

Senge liggende var hendes Død¹). Hendes Ulykke var ogsaa [ey?] lidet deridj, at da Sagen var vunden paa min Moders Siide ved Hiemtinget og var stefnet til Landstinget gik *Procuratoren* til *Contraparten*, og da kunde det icke andet end som gaa galt²). Men [den]

¹) Hun blev ifølge Kirkebogen begravet den 26 Februar 1697 paa St. Nikolai Kirkegaard i sin Alders 40de Aar.

²) De Retssager, der ruinerede Hans Æreboe og hans Hustru i pekuniær Henseende, kunne endnu forfølges baade i Svendborg Bytings og i Fyens Landstings Retsprotokoller. Man ser heraf, at Æreboe med Rette fremhæver, at Faderen maatte lide under at have lovet et Skib for tidlig færdigt. Imidlertid finder man kun een saadan Kontrakt omtalt, og baade Svendborg Tingbog og Landstingsdombogen vise, at Sagen har været afgjort til Skipper Æreboes Ugunst, endnu medens han levede, om end paa Dødslejet, og ikke er bleven fortsat af Enken.

Svendborg Tingbog 1692--1700, fol. 15 ff., udviser Sagens Gang i Underinstansen: Jacob Jensen Samsing, hvem et Mandtal af 1696 nævner som en Hattemager, der nærer sig af „Handtwercked og nogen *Procuratorij*“, og som forekommer særdeles hyppigt baade i Byens og Landstingets Protokoller, møder den 28. Novbr. 1692 paa Skipper Albert Børnsens Vegne af Læssø og gjør Ansvar gjældende mod Hans Æreboe i Henhold til en Kontrakt, dateret 30. Maj 1692, ved hvilken Æ. har forpligtet sig til mod en Betaling af 360 Rdr. a

Fordeel, de havde [af] at gjøre Uret, det have de selv fornummet; thi den eene Kiøbmand

udrede og tiltakle en Galiot af 300 Tønders Størrelse paa egen Bekostning, uden Tilskud af Biørnsen, sejlferdig for Svendborg senest 14 Dage efter Mikkelsdag samme Aar. Han fremhæver, „at hver retsindig endog skal see, Schipper Biørnsen alt udj Freed og Wenlighed har willet søgt, ofte anmodet Hans Æreboe om sin Pligt efter hans Forschriffning til sin egen Schades Forekommelse, mens som Skibbøcherne for deris Arbeidsløns Mangel nogle Gange Arbejdet har villet undvigt, har Schipper Albert Biørnsen sig selv med Tømmermendene, med Snedichere og med Smede maattet *accordere* og gifvet Penge.“ Da Æ. hverken mødte selv eller ved Fuldmægtig, afsagdes Dommen ganske i hans Disfavør, at han skulde holde Kontrakten, betale Biørnsens Arbejdsfolk efter deres Regninger og erstatte hans Skade ved ikke at faae Skibet i rette Tid. Den 9. Januar 1693 tager Prokuratoren et Tingsvidne beskrevet i Sagen, den 23 Jan. lader Skipper Biørnsen læse et Skjøde, dateret 2 Dage iforvejen, paa en nybygget Spejlgalio, Hans Æreboe har ladet bygge, og samme Dag erhverver Jacob Samsing paa Casper Hansen Flindts Vegne Dom over Æ. paa c. 26 Sldr. for resterende Gjæld for Skibsplanke og Bødkerarbejde. — Fynske Landstings Stævningsprot. 1687—95, fol. 189, viser dernæst, hvorledes Hans Æreboe højlig klager over Bytingsdommen af 28. Novbr., fordi han er dømt strax ved Kaldets Indhjemling og given Beskyldning uden nogen Opsættelse eller Lavdags Fore-

drucknede med et af Skibene saa og alle Folkene, den anden Kiøbmand døde Jam̄erlig af *Contract*. Der blev skiftet og deelet efter min sl. Fader, og hver *Creditor* fick, hvad ham tilkom. Min sl: Moeder laa paa sin Sotte Seng, som er meldt, paa 5^[te] Aar; det var mig alt for kiedsōmelig at høre hendes Skrig og Jam̄er. Det hendte sig omsider, at min Farbroder¹⁾, boende i *Næstved*, en søfarendes Mand, kom og besøgte min Moder, tog jeg dend Leylighed i Agt, bad, at hand vilde tage mig med sig, og min Moder bad, om ieg maatte følge med; begge gav mig deres Ja. Ieg var heel glad, da ieg tog Afskeed med min sl: Moeder, for at kōme fra den Jammer og iideligen Klagen,

læggelse, aldeles efter Samsings Begjæring . . . og det, uagtet Biørnsen ikke kunde benægte at have begjært Skibet længere end efter Kontrakten, hvilket havde forårsaget Opholdet, hvorfor han stævnedes Byfogeden, Samsing og Biørnsen til 11. Jan. 1693. Denne Dag, knap en Maaned før Æ.s Begravelse, udeblev alle Parter imidlertid (se Fynske Landstings Dom-Protokol 1637—1701, fol. 86), og herefter er Sagen, som ikke siden nævnes, sikkert bleven staaende ved det uheldige Udfald, den fik i første Instans.

¹⁾ Jfr. S. 7. Note 2.

men da hun talte disse sidste Ord til mig: *Farvel min Søn, skik dig vel; mig seer du aldrig meere, frygt derfor Gud og hav en troe Haand og een troe Mund, hvor Du kommer hen i Verden, saa kommer du vel frem. Et vil jeg særdeeles formane dig: Vogte dig vel for Qvindfolk; thi dersom du skal blive ulyckelig i Verden, vil det skee ved dem,* da smeltede mit Hierte i mit Liv, og lovede hende at holde det og endelig tog Afskeed, som ieg kunde, og gick om Bord. Min Rigdom var omtrent 2 R 8 B og Sølv Knapper til een Trøye, hvilken sidste blev bortstaalen fra mig. Og maa dette være dend 1ste Deel af mit Livs-Løb, som er min Barndom.

II.

I mit 12te Aar, som var Begyndelsen af min Ungdom, seglede ieg fra mit Hiem. Kom ieg tredie Dagen efter, *Aar* 1696 ved *Michaelis* Tiider, søesiug og sulten i Land ved *Karebeckes-Munde*¹⁾, 1 Miil fra *Nestved*, hvor ieg Dagen

¹⁾ s: Karebæksminde.

[efter] opkom. Nogle Dage [senere] blev ieg forrestillet for *Rectoren*¹⁾ saa og *Hørereren*²⁾; af een Hendelse var *Capellanen* til *St. Peters* Meenighed paa Stædet. De overhørte mig, hvorvidt ieg var, og formedelst min Munterhed og Fripostighed, som jeg udviiste, tog *Capellanen*

¹⁾ Christen Clementin, f. 1672 i Sæby i Løve Herred, hvor Faderen Magister Clemens Clementin var Sognepræst, demitteredes fra Roeskilde Skole 1689, tog 1694 Magistergraden i Kjøbenhavn og blev i Slutningen af samme Aar Rektor i Næstved. Tre Aar efter forflyttedes han til Slagelse, hvor han døde ugift 1707. Se F. E. Hundrup: Lærestanden ved Slagelse lærde Skole, Roeskilde 1861, S. 13 f.

²⁾ Naar der i Dr. Burman Beckers Udgave S. 73 staar „saa og Hørereren, *der* af en Hændelse var Capellan til St. Peders Menighed paa Stedet o. s. v.“, giver det en fejlagtig Mening, ligesom det heller ikke stemmer med Texten (se ovenfor). Til Oplysning om Hørerne ved Skolen i Æreboes Tid, hvorom Hundrups Samlinger i Rigsarkivet intet forklare, uden at Erasmus Perlesticher var Hører fra 1701—7, kan jeg kun meddele, at Næstved Kæmnerregnskaber udvise, at Berend Nielsen og Christian Ørn (sagtens den samme, der 1684 demitteredes fra Næstved Skole) jvare Hørere 1690, og Jørgen Jørgensen (rimeligvis den af Æreboe nedenfor nævnte Jørgen Juel) og Maties Buk 1699. Den nævnte Kapellan, der tog sig meget af Æreboe, var derimod Christen Buch, der døde den 31. Januar 1699, fr. Wibergs Præstehistorie II, S. 438.

mig an som sin Dreng, derfor ieg nød intet andet een frj Huus, Seng, Ild og Liuß. Ieg kom da strax i *latinsk* Skole udj anden *Lectie*. Ieg var baade øverst og nederst. Nogen Tiid derefter skulle ieg udj een liden Landsbye, og som ieg ey vidste at rede mig af Bondens Hund, som gick løs i Gaarden, bed hand mig i mit høyre Been; omendskiønt da ieg ved Hiemkomsten blev tilbudet af Presten at gaa til *Chæirurgum*¹⁾, saa vilde [ieg] ey for ey at føre hannem udj bekostning, men det begyndte at opsvulle og saa heel ilde ud, indtil ieg af andres Raad lagde det saa kaldet *Forgylt Plaster* [paa]; dog blev Kiødet paa det Stæd dødt og er saa endnu den Dag, i Dag er. Dette Hunde Bid havde nær forvoldet, at mit Been hafde bleven afsadt, om ieg være hafde vederfaret.

Ieg spiiste hos min Farbroder. Kort derefter indfaldt nogle dyre Aar efter hinanden,

¹⁾ Rimeligvis Mester Jacob Cortnum, der i Kop-Heste- og Rente-Skats Regnskabet efter Fr. 23. Decbr. 1699 nævnes som Bartskeer og Chyrurgus (se Næstved Kæmnerregnskaber i Rigsarkivet).

saa at min Farbroders Tilstand blev hver Dag sveckere, som desforuden var slet, og da hand een Sömer tog til Söes, hörtes min Spiisning op. Ieg var fremed, hafde ingen Venner, som vilde tage sig mig an, uden Gud. Ieg fik da efter nogen Tiid 2de Dages Kost hos 2de got Folck om Ugen. Det holt ieg nogen Tiid; de andre Dage maatte ieg lade mig nøye med, hvad mine *Camērater* vilde give mig af deres Frokost eller og, hvad jeg kunde fortienne med at sye Bolte, hvilke vare meget rare¹⁾. Denne ælændige og forskrækkelig Sult blev saa sterk, at ieg ønskede engang, da ieg saa, at der blev sadt et ¹/₂ Fad Biug Grød for een Hund, at ieg var i Hundens Stæd og den igien i mit Stæd; og ieg havde visselig gaaet tilbage hiem til Fyen, dersom ieg vidste Vey; efterdj ieg kom her til Siöes, torde ey spørge om nogen Vey, eller paa hvad Maade ieg kunde kome hiem. 1697 ved Paasketiider fick ieg Tiidende, at min sl^r Moder var kaldet fra denne ælændige

¹⁾ o: sjeldne.

Verden til sit himelske Riige¹⁾. Ieg blev saa ved at sulte, indtil ieg omsider fick hos got Folck 2 Dages Kost til, og efter omtrent et Aars Forløb de[n] 5te Dags Kost. Imidlertid kom *Rector*, Magr *Clementin* fra Skolen²⁾, i hans Sted blev *Rector Magr Schumacherus*³⁾, een Fætter af sl: *Griffendfeldt*. Min da værende Hører var saa haard imod mig, hvilken

1) Jfr. S. 18, Note 1.

2) Den 20. August 1697 tiltraadte han Embedet som Rektor i Slagelse, jfr. iøvrigt S. 22, Note 1.

3) I Hundrups haandskrevne Samlinger i Rigsarkivet siges, at Schumacher var Rektor i Næstved i kort Tid, da han nedlagde Embedet, „animus parum validus“, og henvises til de dimitterede fra Roeskilde fra Aar 1686, hvoriblandt nævnes en Jens Alexandersen Schumacher. Denne har den 17. Oktbr. 1707 ladet sig indskrive i Destinktionsprotokollen for theologiske Kandidater (Univ. Bibl.), hvor findes anført: Johannes Alexandri Schumacherus, natus Nascoviae 1671, haud contemnendus 22 Sept. 93 [til Attestats], haud contemnendus 7 Oct. 1693 [til Homileticum], diaconus Sæbyensis. Hvilken Skjæbne han iøvrigt har haft, og hvorledes han var Fætter til Griffenfeldt, ser jeg mig ikke i Stand til at oplyse, saa meget mindre, som Nakskov Kirkebog for 1671 og nærmeste Aar, ifølge velvillig Meddelelse fra Kapellanen sammesteds, ikke, som man ifølge ovenstaaende kunde vente, meddeler noget om hans Fødsel eller Forældre.

Haardhed tilsidst blev u-taalelig for mig, at jeg fo[r]lod Skolen, endten at ieg vilde give mig til Søes eller til et Handverck af Aarsag, at der vanckede mere Mad og mindre Hug, naar mand gjorde, hvad mand burde og skulle og kunde.

Imidlertid kom denne *Hører* formedelst sin Galskab tilsidst i Daarekisten her uden for *Kjøbenhafn*, hvor hand døde. Dog havde hand een temelig god Forstand og Eftertancke, men icke uden naar hand var ædrue eller fastende. Da hand nu end Gang savnede mig af Skolen, søgte [hand] efter mig; da hand fick mig fat, talte hand til mig og spurte mig, hvorfor ieg var gaaen af Skolen, hvilcket ieg forklarede ham. Omsiider sagde hand: ¹⁾ fra din Høerer tti tredie *Lectie*, vil du da vel gaa i Skolen igien? Nødig vilde ieg; dog af Ærekerhed tog ieg imod Tilbudet, helst *Hører*en i tredie *Lectie* var ret een goed Mand og gjorde Aftale med mig, at ieg Morgenen Kl. 6 skulle møde i Skolen, men hand lovede mig, at hand vilde være

¹⁾ Herefter maa vistnok nogle Ord som „Naar Du nu bliver flyttet“ eller lign. være udfaldne.

der førend min *Hører*, hvilcket hand og holdte. Ieg sadte mig paa [Bænken]; da min Hører kom, gjorde hand een Begyndelse at barske mig brav af; [da] traadte bem[eld]te *Rector* need af *Mester Lectie* og med een haard Tale og Formaning til ham sadt mig over i tredie *Lectie* under *Jørgen Juell*, der ieg og forblev og søgte Hr *Bucks* Huus igien som tilforn. Saa gal som *Rectoren* var, saa brav; omsiider blev denne gode Mand heel gal, saa at det blev angiven for Biskoppen, eftersom det var forargelig at see og høre ham. Derpaa blev dend brave Mand *C. Ring*¹⁾, som nu er *Magister* og *Con-*

¹⁾ Christian Ring, en Søn af Byskriver i Holbæk, Herredsskriver i Tudse Herred og Foged paa Hagedstegaard, Henrik Sørensen, fødtes i Landsbyen Tudse 1668 og blev demitteret fra Roeskilde Skole 1686. Efter at have været Huslærer forskjellige Steder besluttede han at opgive den studerende Vej, tog til Navigationsskolen i Kjøbenhavn og gik 1697 med en Skipper til Island, men efter Hjemkomsten blev han den 18. Febr. 1698 af Biskop Borneman kaldet til Rektor i Næstved. 1708 blev han Magister og 1723 Konrektor i Roeskilde. Efter 50 Aars Tjeneste blev han entlediget og døde 1753. Han skal have været en flittig og dygtig Lærer, indtil hans høje Alder

Rector udj *Roeskilde* Skole, Aar 1698, sadt til *Rector* i *Nestved*. Omtrent $\frac{3}{4}$ Aar derefter fick hand i Sinde at forfløtte nogle *Discipler* fra 3de til *Mester Lectie*. Omendskiønt ieg var nederst udj 3de *Lectie*, forfløtte hand mig dog op i *Mester Lectie*.

Nu var ieg kōmen til een brav Mand, som baade læste Nat og Dag for mig. Kort forhen, 1699, ved Hellig Tre Kongers Tiider, døde Hr. Buck¹⁾); mistede ieg den gode fremēde Ven, af hvilken ieg havde dog mine Skole Bøger, Huus, Lys og Varme. Ieg maatte da søge min Farbroders Huus igien, om ieg ey vilde være huusvild. Den Hunger, ieg udstod, kand ingen sige; i sær de 2de Dage om Ugen, da ieg ey havde noget at æde, foraarsagede, at ieg falt need i een hidsig Feber, i hvilcken ieg laa hen uden Læge eller Plægning hen ved 14 Dage, hvor

gjorde ham mindre skicket til at holde *Disciplene* i Temme, se bl. a. Treschows Jubel Lærere, Kbhvn. 1753, S. 275—8, som mellem de af ham demitterede *Disciple* specielt fremhæver to, nemlig Rasmus Æreboe og dennes siden omhandlede Skolekammerat, Stempel-papirforvalter Oluf Lygaard.

¹⁾ Jfr. S. 22, Note 2.

ieg kom mig saa igien, dog udmattet, at ieg maatte gaa, først ved Stød, siden ved 2de Stocke. I denne Sydom var Gud dermed og bevarte mig; thj som ieg havde formaat een Sincke *Lectie* Pebling til at hente mig noget Vand for at leske min Tørst, hvilket Drengen og gjorde, saa kom min *Rector* over hannem og ved Efterspørsel fick at viide, det var Kilde Vand, hand havde hented til mig, hvorfor hand slog Vandet af Kruset og forbød Drengen ey at hente Kilde Vand til mig. Dog kom ieg mig bedre, og ieg holder denne Siugdom for min 5te yderlige Livsfare.

Der ieg nu var komen mig igien, fornam nock min *Rector*, hvoraf Siugdomen reyste sig; ieg maatte da fortelle ham det. Tilbød han sig strax at ville give mig de toe Dages Kost om Ugen, hvilket hand og gjorde, saa længe ieg [gik] i Skoelen. Ieg læste Nat og Dag, saa ieg over gick alle mine Skole *Camērater*, ja ieg kom saa vidt, at *Rectoren* ey hørte mig, uden naar de andre ey kunde deres *Lectie*. Ja ieg forvolt det saa meget, at hand elske[de] mig som sit eget Barn; ieg bragte det og saa

vidt, at ieg kunde faae [imellem?] Maaltiden et Stycke Mad og Dricke, og hans Kiæreste¹⁾ lugte selv Spise Cameret op og bad mig at gaa ind og tage, hvad mig lystede. Det er een selvsom Godhed og fast uden Liige.

Aar 1701, 4de Paaske Dag, drucktede ovennæfnte min sl. Farbroder *Mogens*²⁾ med sit Skib, saa ieg derover var aldeeles uden nogen Slegt og Paarørende der i *Nestwed*. Samē Aar skulle ieg have *dimitteret* mig til *Accademiet*, men for Klæder, Penge *etc.* maatte ieg lade det beroe.

1702 var Biskop *Borneman*³⁾ i *Visitatz* i

¹⁾ Kjæreste bruges i Reglen i den Tids Sprog for Hustru.

²⁾ Den 21. December 1702 holdtes der i Næstved Skifte efter Mogens Hansen, Skipper, „som dend 30 April 1701 ved ulyckelig Hendelße paa Søen omkom“, i den sal. Mands sidst iboede Bolig i Brogade, mellem Enken Kirsten Ebbesdatter og deres fælles Barn, Mette Mogensdatter, 2 Aar gammelt, hvilket sidste arvede 16 Dr. 3 $\frac{1}{2}$ β, „for huilcken Laad Barnets forvendtende Stiffader Jockum Jockumßen, som er forlofved med Encken, tilstod at ville fornøie Barsed i sin Tid.“ (Næstved Skiftebog 1698—1709, fol. 335 f.).

³⁾ Henrik Bornemann, f. 1646 † 1710, Sjællands Biskop, jfr. Bricka: Dansk biogr. Lexikon.

Skolen hos os og fandt alting vel. Samē Tiid udstoed ieg i mit 17de, dog lidt paa 18de Aar, dend største Fristelse af et vist Fruentīmer, som ieg vel kunde lide og maaske kunde have befordret mig venneløs min Lycke, men ieg erindrede paa den Erindring, min sl. Moder gav mig paa sidt yderste, hvilket holt mig derfra og reddede mig heel forunderlig derfra, Gud været lovet.

Saawe Aar blev ieg Degn der i Byen til *Hospital* Kircken, som var min første Bestilling i Verden, deraf havde ieg 10 Slette Daler, af dette og andet, ieg havde ved Skolen etc., kunde ieg efter min Stand rigeligen kōme ud og endda legge Penge op.

I dette Aar reyste min *Rector* over til *Fyen*. Ieg bad, at ieg maatte følge med for at faa see nogle af mine Slegt; blev mig ogsaa tilladt. Da vi kom til *Nyborg*, fick ieg Forlov at gaa need til mit Føde Bye, *Svenborg*, og derfra til sl. Farfader. Underveys mødte mig *Capt. Styrop*¹⁾; hand tenckte, at ieg var løben

¹⁾ Vistnok Christen Jensen Styrup (ell. Sterup), som den 9. Decbr. 1682 blev Kaptajn i det fynske nationale

bort fra Skolen. Hand tilbød mig Tienneste hos sig i Tancke at faa mig til *Soldat*. Ieg narrede med ham, som hand blev vred, beføl Kudsken at kiøre og tage mig med Magt. Ieg spranck over Agerne, Kudsken omsider efter mig til Fods. Ieg kom over et Gierde, som hand umueligt kunde komē efter, blev staaende og loe dem ud.

End i dette Aar begierede een Raadmand der i Byen *Nestved* nafnlig *Lygaard*, som [siden blev] Oplags Skriver¹⁾, af min *Rector*

Infanteri Regiment. Han synes at have været bo-siddende eller ialfald Grundejer i Svendborg efter denne Byes Tingbøger. Den 10. Marts 1703 blev han Kaptajn i Livgarden til Fods, Syvaarsdagen efter faldt han i Slaget ved Helsingborg, jfr. Danske Militair-Etater i Rigsarkivet og C. L. Løvenskiold: Livgarden tilfods. Kbh. 1858, S. 176.

- ¹⁾ Christen Olufsen (Lygaard), som blev Raadmand i Næstved samme Aar, Æreboe kom dertil, nemlig den 29. Decbr. 1696 (Sjæll. aabne Br. Nr. 229), blev udnævnt til Oplagsskriver ved Kjøbenhavns Toldbod den 5. Marts 1704 (Rentek. Bestall.). Det var altsaa ikke „som Oplagsskriver“, Lygaard tog Æreboe i Huset 1702; men naar man supponerer, at de i Texten indskudte to Ord ere bortfaldne, undgaas ikke alene denne Modsigelse, men Sætningen falder i det hele naturligere. Han er rimeligvis den samme Christen Olufsen, der paa Skiftet efter Raadmand Oluf Chri-

een skickelig *Discipel*, som kunde ligge hos hans liden Søn *Oluff*, saasom hans Søn var noget vild, saa og foruden at holde til at læse. Ieg blev af begge hertil udvalt, saa det var min anden Forfrem̄else; thi som nu Barnet tiltog udj Stilhed og overmaade Studeringer, nød ieg got deraf i hans Forældres Huus; same *Lygaard*¹⁾ er nu kongl: Hoff Skriver. Ieg blev

stensen i Næstved 1686 nævnes blandt dennes Sønner som 24 Aar gl. og i Tjeneste hos den formaaende Generalprokurør Niels Benzon (Næstved Skiftebog 1682—7, fol. 367). Allerede før han blev Raadmand, havde han Konsumtionen for Næstved i Forpagtning (jfr. Sjæll. aabne Br. 9. Decbr. 1693 Nr. 161) og hørte til Byens velhavende Borgere. I Kjøbenhavn gik det imidlertid tilbage for ham; han blev ved kgl. Resol. af 7. Septbr. 1716 suspenderet og døde inden et Aar efter (jfr. Kammerrettens Prot. 1717—9, Sag N. 12).

- ¹⁾ Oluf Lygaard, født i Næstved 1691, blev Student 21. Maj 1708 og theologisk Kandidat med Laudabilis den 4. Aug. 1710. Den 11. Novbr. 1717 rejste han for det ostindiske Kompagni som Fiskal til Trankvebar for at inkvirere og udføre adskillige Sager, navnlig en mod den tidligere Guvernør Attrup; samtidig medbragte han sin Udnævnelse til Sekretær ved det sekrete Raad sammesteds. Senere blev han Medlem af samme Raad og Vice-Kommandant paa Kastellet Dansborg. Sandsynligvis var det herovre, han indgik Ægte-

saa stedse ved Skolen indtil *Ste Hans* Dag 1704, da ieg endelig *deponerede*, og fick af min *Rector*

skab med Maria Dorthea Saltzmann, Datter af Regeringssekretær S. i Merseburg, Enke efter den bekjendte Grundlægger af den dansk-ostindiske Mission, Bartholomæus Ziegenbalg, som døde i Trankvebar 23. Febr. 1719. Vistnok i Begyndelsen af Tyverne kom han atter hjem og blev 1730 eller 1731 Hofskriver. Det tyder paa, at han stod sig godt ved Hoffet, at han og Hustru den 7. Febr. 1737 til Trods for, at Rentekammeret i sin Forestilling fremhævede, at det var mod baade Kongens og Bryggerlavets Interesse, fik kgl. Bevilling til paa Livstid at brygge Øl og brænde Brændevin paa en dem tilhørende Gaard tæt uden for Vesterport. Den 21. Octbr. 1737 blev han Stempelpapirforvalter og nød i denne Egenskab 4 p. Ct. af Statens Indkomster af Stempelpapiret. Han ses at være død i Sommeren 1741, da Enken 4. Aug. d. A. (Sjæll. aabne Br. N 234) fik kgl. Bevilling til at begrave hans Lig om Aftenen, overtrække Kisten med sort Bay og zire Laaget med en lille Plade. Blandt Ansøgerne om den ledige Plads som Stempelpapirforvalter vare bl. a. Rasmus Æreboe og Enkens Søn af første Ægteskab, Ernst G. Ziegenbalg, siden Prof. i Mathem. ved Kbh. Univ. (Destinkt. Prot. over theol. Kand. i Univ. Bibl.; Civil-Etatens Reglementer 1730—1; Rentek. Resol. Prot. 1737 og 1741 og Bestall. Bog 1737; Resol. Prot. for det sekrete Raad i Trankvebar 17¹⁷,¹⁸ fol. 238; Der kgl. dänischen Missionarien aus Ostindien eingesandten Berichten, Halle 1735, I, S. 968-84 m. fl. St., Worms Lexikon o. lærde Mænd II, 642 f.).

uden nogen Betaling mit *Testemonium accademifc]um*; dette Aar lagde min *Rector* til min Alder for at desto snarere blive 25 Aar, for at, [naar] ieg jmens skul[de] blive kaldet, ieg icke skulle staa tilbage for des Skyld. Af dette mit *Testemonium* kand sees i et kort Begreb Indholden af min forhen beskreven *Ungdom[s] Historie*. Ved denne Tiid havde ieg samlet sāmen, og ved min Bort Reyse af adskillige got Folck fick saa meget til Foræring, at ieg sadte mig i Stand med Linnet, sort Klædning (Klæde til 2 Rd. Al.), Plydzes Buxer, Hat, Skoe, Strømper, Kaarde *ect.*, havde derforuden 5 Al. sort Klæde til 2 Rd. og 36 Rd. til Reysen og var saa reyse færdig.

Da ieg nu stod paa min Reyse, hendt det sig, at min sl: Halv Broder, *I. R. Bruun*, efter at ieg i 8te Aar ey har seet hānem eller nogen af mine Venner icke det ringeste at bekymre sig om mig, hand glædte sig da over at see mig elsket af alle, og nu i dend uformodentlige Tilstand tilbød hand mig 10 Rd. til Hielp til min Reyse til *Accademiet*, men ieg vilde ey tage derimod, sigendes: Siiden alle mine Venner

i saa mange Aar ey hafde bekymret sig om mig i dend Tiid, da een Daler hafde kundet hielpe mig meere end nu tie, ieg og nu viidere kunde hielpe mig selv, saa kunde hand nu ickun spare sin Godhed. Og maa saa denne min Skolegang være den anden Deel af mit Levnets Beskrivelse.

Dog førend ieg gaar fra denne Deel, maa ieg melde efterfølgende 2de Poster.

Een Dag var ieg udgangen som andre af Skolen for at plucke Nødder i en liden Skov, hvor ieg stod i een høy Hassel paa een Green, saa tyck som min Arm; men Greenen brast i Leddet ved Stamēn, saa ieg uformodentlig faldt baglends need til Jorden lige paa Hovedet og var moxen qvalt. Thj ieg hafde formedelst Luftens Betagelse ingen Kraft til at røre mig og laa der vel een halv Time, inden ieg ret kunde drage Aanden igien, som var næesten fra mig, min Ryg hafde og saaledes givet sig tilsamēn, at ieg ey kunde reyse mig, men maatte paa Hænder og Føder krybe ud af Skoven igien og endelig saa got som krogrygget krybe hiem. Dette holder ieg for min 6te yderlige Livs Fare.

Dernæst var ieg og een Dag udj min sl: Farbroders Hauge krøbet op i et saare høyt Træ for at plucke Pærer, da ieg i liige Maade falt fra dend øverste Top hovedkulds need, og dersom Folck ey strax hafde været tilstæde og med adskilligt qvæget mig, hafde ieg visselig været død. Min Ryg fick da atter et Kneck, som ieg i mange Aar derefter ey kunde forvinde, hvilcket ieg holder for min 7de yderlige Livsfare.

III.

Følger, efter at ieg nu, som tilbørligt, hafde taget Afskeed og tacket eenhver, som i min Skole Gang have beviist mig det ringeste gode og i sær min gode *Rector* og Kiæreste, i hvis Hænder og Gunst ieg var falden udj og af dem har nydt saa meget godt, reyste [ieg] i Guds Nafn til *Kiøbenhafn*, hvor ieg under da værende *Rectori magnifico, Weghorst*¹⁾, og *Decano Facultatis Philosophiæ, Justitz Raad P.*

¹⁾ Henrik Weghorst, f. 1653 i Kiel, Professor i Moral-filosofi ved det ridderlige Akademi og i Metafysik og Retsvidenskab ved Universitetet 1692, død 1722.

*Winding*¹⁾, *deponeerede*. Ieg kom for min Kam̄erat[s]²⁾ Skyld, som siiden var Præst udj *Lumbye* ved *Odense* i Fyen, i *Logemente* hos *Iacobsen* Reebslager, hvor ieg var i 5 Uger frj til Herberge og nød mangt et Maaltid Mad.

¹⁾ Povl Winding, f. 1658 i Kjøbenhavn, Professor i græsk 1681, Assessor i Højesteret, Etatsraad 1706, død 1712.

²⁾ Denne Kammerat, Poul Dinesen Lerche, hvis Fader var Borgmester og Tolder i Nyborg, fødtes samme-steds den 15. August 1686. Han blev omtrent samtidig med Æreboe sendt til Skolen i Næstved, antagelig for at komme under Rektor Rings Vejledning, som før sin Ansættelse der havde været Huslærer i hans Faders Hus. I Skolens Regnskaber ses han ved Æreboes Side, samtidig med ham blev han Student 1704, samme Dag Baccalaur 1705, og at Kammeratskabet ogsaa udstraktes til de senere Studeringer, viser det følgende. Han blev theologisk Kandidat to Aar senere, nemlig 1711, med *Laudabilis*. Efter at have været Hører dels ved Herlufsholm dels ved Latinskolen i sin Fødeby i c. 8 Aar, hvorefter Biskop og Rektor gave ham Attest for at være „duelig og meget opbyggelig saa og vel funderet i sine Studier og sær begavet til Prædikestolen“, blev han residerende Kapellan sammesteds 1714 og 10 Aar senere Sognepræst i Lumby paa Fyen, hvor han døde 4. Juni 1731, gift, men uden Børn. Jfr. Wibergs Præstehistorie II, S. 326 og 469, Personalhist. Tidsskrift VI, S. 99, Treschows Jubel Lærere, S. 276, Universitetsmatriklen og Kancelliets Gratialprotokol for 1714.

Da ieg nu var klar med *Depositzen* og hafde giordt Stiil for Kosten paa Klosteret, forsynede ieg [mig] med een god af farved Klædning, reyste saa fra *Kiøbenh.* med 5 Ƴ i Lōmen, hvormed ieg skulle reyse til *Fyen.* Ieg tog Veyen ind til min gode *Rector Ring,* som gav mig Kost og Kam̄er udj 14 Dage, da ieg kun havde 20 β tilbage igien. Det hendte sig da, at bemelte min Broder *Iens* kom sam̄e Tiid did igien. Han forstragte mig 4 Rd. med sam̄e ieg forfulde min Reyse først til *Nyborg,* siden til *Svenborg* og *Taasinge,* hvor ieg nogen Tiid var frj hos min Moster og daglig gick en Miil op til *Svenborg* og tilbage for at søge een liden Arv efter min sl: Moder, nemlig 36 Slette Daler med 7 Aars Rente, saa det beløb med Afkald og andet til 54 Slette Daler. Ieg bekom omsiider dem, saa ieg var rigelig sadt i Stand igien. Ieg fortøvede ey lenge, men reyste strax til *Laaland* og *Nackskow,* og det paa een Dag og Nat, hvilcket, at ieg saa skal sige, var et Forspøg for, at ieg saa med Tiiden af Nødvendighed skulle kom̄e til at reyse Nat og Dag.

Kort derefter blev min Broder¹⁾ gift der i Byen, og strax efter gik hand over til Fyen, saasom hand hafde i Sinde at forlade Søen og give sig til Kiøbmandskabet.

Ieg fulgte med ham; ieg havde alting med, undtagen det sorte Klæde til een Kiol lod ieg blive tilbage; han havde een Ladning med sig af egne Vare, omtrent 500 Rd. værd. Skeede, at vj næste *Løverdag* efter Mortens Dag 1704 seylede langs *Langeland*, kom een By[g]e, som kastede vores aabne lagt paa Siden, saa den blev mesten fuld af Vand. Ieg u[d]øste Vandet, min Broder kastede Brændet fra Læ til Louvart; ingen var, som kunde styre Roeret uden een Muursvend, som saaledes styrte, at lagten koevendte, Søen styrte da ind, formedelst Seylene og Lasten var da til een Siide, saa at inden 2^m sanck Fartøyet. Vj havde een liden Følge Baad, som ieg nylig havde øst lenß; min Broder og Muursvenden gick derudj, men ieg sandsede ey, førend min Broder raabte til

¹⁾ Ifølge Nakskov Kirkebog viedes den 15. Oktober 1704 Jens Rasmussen Bruun og Bodil Maria Rasmusdatter, som vare blevne trolovede den 3. Juni s. A.

mig, da ieg maatte svømme hen til og veltede mig derudj. Vj maatte da med Hiertenes Væromodighed og Dødsangest i det haarde Veyer drive ey alleene fra min Broders tiimelige Velfærd, men og ieg fra mit Skriin, Klæder, Bøger og Linnet sampt alt andet. Dreve saa for Guds Veyer, Vind og Søe, saa Dødsens Angest stod paa alle Sider, og des foruden lackede det paa Natten. Ieg sad paa Knæ og øste Vandet ud af vores forraadnede Baad med min Broders gamle Hat, min Broder styrede med et Stk af een Aare for Brud-Søe; Muursvenden sad og roede med et Brædt (een Haand bred og $\frac{3}{4}$ ¹⁾ Qter lang), saa længe til hans Hænder sad i blodigt Kiød. Der var ey heller Haab om Livet. Vi befalede os da i Guds Vold og lod drive paa Guds Naade og Barmhiertighed; same gode Gud gav ogsaa, at, som det mørcknedes om Aftenen Kl. 4, fick ieg een Kirke paa *Laalands* Land i Sigte, dend ieg stedse heele Aftenen beholt i Øyesiu, viiste min Broder den at styre efter, hvilket lyckedes saaleedes, at vj same

¹⁾ Maa være 3—4.

Aften, Gud være lovet, kom i Land ey langt fra *Købeløw* i *Laaland*, hvor vi gick i Land saa udmattede og af fast 2de Dages Sult og Tørst. Vi bar den liden Baad op paa Landet; ginge efter Liußnet i et Huus op til Byen. Da Bonden saa os, vilde hand ey lycke op, men, da hand saa min Dragt, tenckte, at vj vare ærlige Folck, fordj ieg haf[de] Søe Habit paa, som hørte min Broder til, løkte os ind, pleyede os med Varme, Tørrelse, Mad og Dricke, Seng *etc.* uden nogen Betaling, da hand fornam, at det [var] alt for viist, at vj vare skibbrudne. Dette holder ieg for min 8de yderlige Livs Fare.

Ieg som hand trøstede os saa meget dismere, som Gud af besynderlig Naade, imod ald menniskelig Omdømme og til alles Forundring, saaledes hafde skiencket os vores Liv, som dog er kiærere eend aldt tiimeligt Goeds. Mig var af denne Forskræckelse paakomet een Rystelse, at ieg i nogle Uger ey kunde holde enten Hænder eller Fødder stille, hvor af ieg [ved] siden mig paakomende Dødsangester til denne Dag endnu haver een Mindelse. Da ieg i Stæden for mine Klæder maatte have nogle

igien, nødtes ieg til at tage til min liden Rest af min hiem̄blevne liden Arv, saa ieg dog beholdt lidet tilovers. Ved denne Ulycke kand ieg regne at have misted saameget, som min Arv var. Min Broder med sin siuge og frugt-sommelige Kone var kōmen paa Knæerne, saa de havde tungt ved at hielpe sig selv. Efter nogle Uger forgick nogenleedes min Rystelse. Der blev begiert af mig, at ieg vilde prædicke Onsdagen, som var Julle Aften. Ieg tog mig [dette paa], men saasnart ieg begyndte at prædicke, kom Rystelsen saa stærck paa mig igien, at mit Maal saaleedes skingrede, at ieg ey selv kunde forstaa, hvad ieg talede, mindre nogen i Kircken. Ieg maatte gribe til det Middel at stødte mit Legeme paa mine Albuer imod Præckestoelen, saa at Rystelsen ey saa meget kunde merkes paa mit Maal, og det dog endelig gick med Prædiccken vel af. Samē Aften blev ieg giestbuden 3 Stæder hen til af min Broders Venner. Ieg forefaldt i een sterk Hierte Angest, som ieg sad ved Bordet, saa ieg derfor ey kunde nyde det ringeste, hvercken Mad eller Dricke. Ieg kunde ey heller taale at høre paa

Skoelne¹⁾ med deres *Vocal-* og *Instrumental Music*; saa behagelig som det havde været for mig før, saa vederstyckelig var det den Gang. Denne Aften var den første, som ieg spiieste et ordentlig Maaltiid, og meget *fatal* var det ogsaa tillige.

Der nu Vinteren viidere tiltog sig, gick ieg undertiiden uden Porten for at skyde nogle Vildænder og sligt. Der ieg da een Dag saaledes gick ud med een Flint havende een Øxe i Haanden for at prøve Jissens Styrcke, hug ieg engang uforsigtig til og gick i det same til, saa Øxen tønnede i min venstre Anckel ind til Beens, hvilcket paa det Steed i Leddet var een meget farlig [Sag]. Ieg toug stille, vilde ey lade nogen [det] viide, indtil det heeled af sig selv, men Arret er endnu. Ieg gick atter ud paa lißen, men uden Øxe, ieg plumpede igiennem lißen, og maatte ieg da gribe til det Middel at legge min Flint tvert i et Hiørne af Hullet i lißen. Ieg arbeydede lenge; naar lißen gick i tue, lagde ieg Bøssen tvert igien

¹⁾ ∴ Skaalerne.

og blev saa veed, indtil ieg fick det faste Jiß, kom saa op og redede mit Liv, hvilcket ieg holder for min 9[ende] yderlige Livs Fare.

Aar 1705 ved Midfaste Tiider seylede ieg med een *Nakskovs* Skipper hid til *Kiøbenh.* Da vj kom med vores liden *Gallioth* med et haardt Veyer under *Møens* Klint eller Høye *Møen*, kom een Kaste Vind over Landet, som slog *Galliothen* paa Siiden, saa at, dersom Skipperen ey strax havde kappet Stor Skiødet, hafde [vj] visseligen bleven kuld seylet. Jeg [kom] da lykkelig til *Kiøbenh.*, hvor ieg andmeldte mig hos *Professor Bartholin*¹⁾, som min *Privatus Præceptor*, dend Tiid værende *Professor Mathematicum inferio[r]um*, hvilken og, endskiønt ieg var fremet og venneløß, der hand fornam min uskrømpede Fattigdom, talede min Sag til det beste hos nu sal: *Etatz Raad P. Win-*

¹⁾ Universitets Matriklen udviser, at begge de fra Næstved Skole i Aaret 1705 demitterede Studenter, Poul Dinesen Lerche og Rasmus Æreboe, til privat Præceptor havde nævnte Professor Johan Frederik Bartholin, f. 1665 † 1708, en af de mindre bekendte Universitetslærere af Bartholinernes lærde Slægt.

ding¹⁾ saa ieg efter min *Examen philosophicum*, hvor ieg erholt den *Characteer Haud Illaudabilu[!]*m, fick *Baccalaurie-Graden gratis*, dog maatte ieg give 5 Rd. derfor. Gud veed, hvorledes ieg fick disse Penge sammen samlet. Ieg laa til Leye paa et lidet Kāmer, skulle give 12 β for Kāmer og Seng om Ugen, var saa blot for Penge, at ieg i atten Uger ey eyede een Skilling. Ieg *exspecterede* hver Middag og Aften paa *Comunitetet*, og, som vj paa den Tiid vare omtrent 70 *Exspectantes* og ickun 87 Koster, saa er det let at slutte, at de fleste af os de fleste Gange fick indtet, og naar de fick noget, maatte da tage tiltacke med det, som det var, saa Gud veed, at naar de beste Maaltider vare paa det beste, saa vare de sultne og slette, og mange Gange fick ieg slet indtet. Dette holdt ieg saa ud heele Someren; thi ieg stod nederst paa Listen; saa maatte de riige, som var først, ogsaa have først. Imidlertid kom ieg paa *Regentzen* at ligge, fick saa mange Penge til Laans, som skulle give til Indgang;

¹⁾ Se S. 38, Note 1.

kom og ved een god Vens Andledning paa et Kamers, hvor *Professor*¹⁾ gav 8 Rd. aarlig til een *Student* i 3 Aar fra dend Tiid same hafde *deponeret*. Ieg gjorde da et *ebraisk Vers* til ham, eftersom hand paa dend Tiid var *Professor Ebræe Lingvæ*, for at viise ham, hvorvidt ieg var kōmen i dette Sprog. De førømtalte 8 Rd. var det eeneste ieg nød ved *Accademiet* i ald den Tiid, ieg var der, og havde ieg kuns disse Penge i 2de Aar, formedelst ieg var et Aars *Studenter*. Der blev kortet aarlig 2 Sl. Dr til noget lidet Brende, af disse 20 Sl. Dr holdt ieg mig med Tvet, Ild og Lius uden at nyde ringeste Skilling af nogen. Dog var sl. Oplag Skriver *Lygaards* Kiereste, som var flødtet til *Kiøbenh.*, som for hendes Søns Skyld endnu elskede mig, saa god, at ieg hver Tiisdag spiiste der tvende Gange. Hvad Nød ieg i denne Tiid leed, er fast utroeligt og u-menniskeligt, dog, som min gode *Rector* stedse paa det alvorligste

¹⁾ Vistnok Professor Hans Steenbuch, f. i Kjøbenhavn 1664, Professor i hebraisk 1693, i Theologi 1709, død ugift 1740, jfr. i det følgende S. 62 og Hofmans Foundationer I, S. 207.

og kierligste hafde formanet mig, at ieg ey skulle læse for Børn, men at forblive ved *Academiet*, i hvad ondt ieg end skulle lide, søgte ieg, da Vinteren ankom¹⁾, alle de *Lectier*, som af *Professorerne* holdtis, som kom overeens med mit Forehavende, nemlig *Theologie*, *Philosophie* og *Philologie*, og det under *Dr. I. Wandal*²⁾, *Dr. Masius*³⁾, *Dr. H. Bartholin*⁴⁾, *Professor Steenbuck*⁵⁾, *Prof: Linterup*⁶⁾, i *Conferentz Raad*

¹⁾ I Texten staaer „da Vinteren ankom“ foran „søgte ieg“.

²⁾ Hans (Johannes) Wandal, Søn af Sjællands Biskop af samme Navn, f. i Kjøbenhavn 1656, Professor i de østerlandske Sprog 1683 og i Theologi samme Aar, død 1710.

³⁾ Hector Gottfried Masius, f. i Htd. Meklenborg 1653, Legationspræst i Paris 1682, kgl. Hofprædikant og Professor i Theologi 1686, død 1709.

⁴⁾ Hans Bartholin, f. paa Hagestedgaard 1665, Søn af den berømte Anatom, Professor Thomas Bartholin, blev Professor i Filosofi 1688, Provst ved Kommunitetet 1691, Medlem af det theologiske Fakultet 1693, døde 1739.

⁵⁾ Hans Steenbuch, se Note S. 47.

⁶⁾ Søren Lintrup, f. i Lintrup Præstegaard i Ribe Stift 1675, blev Rektor i Bergen 1696 og demitterede i denne Egenskab Holberg til Universitetet, Provst paa Regensen 1704, Professor i Veltalenhed 1707, i Theologi (extraord.) 1716, Biskop i Viborg 1720, kgl.

*P. Winding[s]*¹⁾ Stæd, nu sl:, *Prof.* og Biskop *Trællund*²⁾, *Prof: Ca: Bartholin*³⁾, nu sl:, og *Prof: Frankenau*⁴⁾, foruden de *Collegier*, som ieg hørde under *Profess. Linterup* paa *Regentzen*, saa ieg alle Tiimer om Dagen, naar *Closter* Tiimerne medregnes, fast uden Ophold hafde at bestille og nock at gjøre med om Aftenen og Natten at reenskrive, hvad ieg om

Konfessionarius og Professor i Theologi (ord.) 1725, døde 1731.

¹⁾ Se S. 38, Note 1.

²⁾ Hans Trellund, f. i Kjøbenhavn 1669, Lektor i Theologi i Christiania 1699, Feltprovst ved de danske Tropper i Italien 1701, Professor i Veltalenhed 1705, i Theologi 1711, Biskop i Viborg 1725, døde 1735.

³⁾ Caspar Bartholin, f. i Kjøbenhavn 1655, Broder til ovennævnte Hans B., blev allerede 1674 Professor i Filosofi, derefter 1680 sin berømte Faders Efterfølger som Medlem af det medicinske Fakultet og har gjort sit Navn bekjendt som lægevidenskabelig Forfatter. Han fik Sæde i Højesteret 1691, blev Generalprokurør 1719, Deputeret for Finantserne 1724, var den første borgerlige, der fik det hvide Baand og blev tilligemed sin Slægt optaget i Adelsstanden 1731. 1738 døde han som Konferentsraad og Universitetets Senior.

⁴⁾ Georg Friedrich Francus de Franckenau, f. i Strasborg 1669, Professor i Medicin først i Wittenberg siden i Kjøbenhavn (1701 designeret, 1708 virkelig), Assessor i Højesteret, død 1732.

Dagen hafde samlet samēn paa Klade. Som der nu meget løb imellem, som, formedelst Vankundighed, og at ieg ingen Veyledere havde, ey saa¹⁾ lige saa nyttigt som Arbeydet møysomelig, fandt ieg dog siden ved Tiiden[s] Lengde, at der dog var noget godt deri blandt, saa ieg, da jeg kom viidere frem, lærde at pille Skallen fra Kiærnen.

Samē Aar *responderede* ieg første Gang *publice* udj *Valkendorpfs Collegio* ved een *Disputatz* om Jødernes *Frontalibus* eller Pandesponder.

Efter at dette for mig meget haarde og tunge Aar var bortslidt imellem Studering, Sult og Tørst, fick ieg da Vinteren derefter A^o 1706 fast Kost paa Klosteret omtrent ved Paaske Tiider. Dog kand ieg ey sige, at ieg nogen Tiid kunde svale min Hunger uden den foromeldte gode Tiisdag.

A^o 1706 hafde *Professor*, siden *Confessionarius Linterup*²⁾, begyndt at holde det saa kaldede stoere *Collegium Theologi[c]um*, for

¹⁾ Mulig Fejlskrift for „var“.

²⁾ Se S. 48 Note 6.

hvilket hver skulle i det minste betale ham 10 Rd. Det var mig umuligt at bringe saa mange Penge til Veye, og dog havde ieg Lyst at gaa derpaa. Ieg tog Mod til mig, bad ham, at hand vilde tilstæde, at ieg maatte gaa paa hans *Collegium in gratis*. Manden, som viste min Flittighed og Fattigdom, tillod det strax, at ieg maatte gaa paa hans *Collegium*. Ieg blev hiertelig glad derover og forsømte ey endgang, naar det blev holdet. Kort derefter slog *Magr Hosum*¹⁾, som nu er død Præst paa Samsø, *Magr Kisbye*²⁾, som nu er *Lector Theologiæ* ved *Odense Gymnasium*, Hr. *P. Lercke*³⁾, som siden blev Præst i *Lymbye* paa hin Side *Odense*,

¹⁾ Otto Ottesen Hosum, en Præstesøn fra Sjælland, f. 1684, Student fra Roeskilde 1703, cand. theol. 1710, Magister 1718, Sognepræst i Nordby paa Samsø 1720, død 1725 (Wibergs Præstehist. II, S. 455 f.).

²⁾ Hans Rasmussen Kisbye, f. 1684 paa Falster, hvor Faderen var Sognepræst, demitteredes fra Nykjøbing Skole 1703, blev 19. Maj 1705, samme Dag som Æreboe og Lerche, Bakkalaur, tog sin Attestats 1708, blev Magister 1718 og døde som Professor i Theologi ved Odense Gymnasium 1758. En Levnetsbeskrivelse af ham findes i Blochs fynske Gejstligheds Historie I, S. 319—23.

³⁾ Se S. 38 Note 2.

er og død, og ieg os tilsamen for at samle, hvad eenhver af same holdende *Collegio* hafvde skrevet, paa det, naar den eene hafde udeladt noget, som dend anden kunde have skrevet, vj da alle kunde have det alt samlet for at gjøre et fuldkomen Værck deraf, hvilcket ogsaa lyckede os. Hver Aften Klocken 7 a 8 sad vj paa mit Kammer og skrev ved saa kaldede Natlius. Med sligt eet Lius til een β værd, kunde brænde 9 a 10 Timer, vj skrev Nætterne igien nem udj 6 Uger efter hinanden. Min Fattigdom var mig stor Skade, thj som de andre kunde skrive stort, saa maatte ieg kline det samen af Mangel paa Papir, saa ieg maatte skrive saa tæt, at der stod paa et qvart Siide fra 100 til 113 Linier. Saadan min iidelige Natteskriven forvolte, at ieg udj mit 34te Aar maatte bruge Brillen. Ieg holt da dette *Collegium* saavel som og andre *Professores Lectier* om Vinteren saaledes, at Blecket udj Bleckhornet ofte frø β for mig, og om Sommeren Sveden trillede ned paa Papiret af Arbeyde, dog altid med Glæde at lærer noget, endskiønt ieg adskillige Gange, naar Tarmene sviiede alt for

meget af Sult, kastede Bogen, som ieg læste ij, imod Jorden af menniskelig Utaalmodighed og gick uden Porten for at forslaae Tanckerne.

Sāme Aar døde *Madme Lygaard*, min da værende beste Ven, dog beholdt ieg Tiisdag Kosten der i Huuset. I dette Aar fick ieg 10 ₣ til een Bibel af min Broder *Anders Iensen* i *Nyeborg*.

Aar 1707 begyndte mine Klæder, linnet og uldet, at falde af mig, saasom ieg i moxen trey Aar ey hafde faaet noget nyt til. Ieg vente selv mine Buxer om Natten, flickede selv mine Skoe, ja undertiiden gick igiennem Overlæderen af Skoene paa bare Føder eller Hose Socker. Maatte ogsaa selv rimpe(de) mine Strømper sāmen, med hvad ieg kunde faa. Min Kiortel var saa lueslit, at den neppe kunde henge sāmen; kortelig, ieg lignede i alle Stycker min Fattigdom, det undtagen, at mueligt nogle, som ey vidste mine Omstændigheder, kunde tænke, at ieg var liiderlig: *Magnum pauperies opprobrium jubet, quidlibet et facere et pati*. I denne Tilstand var ieg een Dag med min sl: Broder i *Christianshavns Kirke*, da een gemeen

Karl mig gjorde saadanne *Gloser* derover, som ieg ey gider meldet. Omsider, formedelst *Closter* Madens Slethed og Øllets suure Tyndhed, bekom ieg af een Dick Øll een Kolde, hvilcken ieg sultede og løb bort, thj *Medicamenter* var ey for mig at tencke paa.

Ieg blev da veed at søge *Collegier* og *Lectier*, læste og skrev Nat og Dag, som mine Tiid efter anden skrevne *Collegia* og *Prælectiones*¹⁾ udviiser, thj formedelst (af) Mangel paa Bøger maatte ieg skrive, hvad ieg hørte, men min størdste Mangel var, som melt er, Papiier.

Dend hidindtil forløbne Tiid og Elendighed for mig ligner ieg ved Soelen i sin Needgang eller Formørkelse og dend efterfølgende Tiid ved dend opstiigende Sol, som skjønt dend ofte lidet formørkes eller med Skyer bedekkes, dog stedse og Tiid efter anden stiiiger og komer frem igjen. Og maa da dette være dend tredie Deel af mit Livs Løb.

¹⁾ Vistnok Fejlskrift for *Prælectiones* (Forelæsninger).

IV.

Begyndelsen da til min Tiid efter anden vognede Lykke skeede heel forunderlig og uformodentlig saaledes:

Det er bekient, at de Studendere, som ligger paa *Collegier*, skal aarlig *disputere*. Nu nærmede det sig, Uddeelingen skulle skee i *Walkendorpfs Collegio*, og een Student¹⁾ hafde forømt at *disputere* og, da hand nu skulle dertil, og ingen Student vilde paatage sig at *respondere* under ham, klagede sin Nød for mig. Ieg af Medlidenhed sagde da, at førend hand gandske skulle være forlegen, maatte hand lade mit Nafn trykke paa sin *Disputatz*. Om 6 Timers Tiid sendte hand mig *Disputatzen* med mit Navn paatryckt²⁾,

¹⁾ Poul Christensen Hersløv, en Præstesøn fra Præstø, f. 1682, Student fra Sorø 1700, cand. theol. 1703, Magister 1712, blev 1714 adjungeret Præsten i Snoldelev og Tune med Successionsret til Kaldet, skænkede en smuk Bogsamling til Walkendorfs Kollegium og døde 1714 i Kjøge (jfr. Wibergs Præstehistorie III, S. 151, Worms Lexikon o. lærd. Mænd III, S. 336, Hofmans Foundationer I, S. 73, Lengnicks Kirkebogsuddrag for Kjøge).

²⁾ Titelen paa Disputatsen var: τὰ ἄλογα ζῶα | Sive |

og var dend da *de Anima Brutorum*. Hovedsagen var mig vel bekient, men Fiinheden formedelst Mangel af Bøger ey saa meget. Ieg forføyede mig da strax hen til ham for at lade mig underrette af ham, om hvis jeg ey selv vidste; men der var ingen hiēne hos ham, saa hand umueligt selv havde skrevet dend. Thj i Steden for at underviise mig, maatte ieg veyleede ham af det lidet, som jeg forud deraf vidste. Ieg søgte da omkring paa *Regentzen* og fick saa mange *physiske* Bøger, som der var at bekōme. Læste saa derudj alt det, som handlede om denne *Materie*, gick saa Dagen efter til *Disputatzen*. Til ald Uheld, eller rettere min Lycke, hafde hand, som meldt er, begiert af tvende sine med *Collegianter Niels*

Dissertatio Physica | de | ANIMA BRUTO- | RUM, Qvam | Præsidio Summi Numinis | & | Consensu Amplissimi | Facult. Phil. Decani | pro Stipendio Regiæ Mensæ | publice | Ventilandam sistit | PAULUS Chr. HERSLØF, | Regiæ Communitatis Alummus. | Respondente | Per-
eximio & ingenioso | ERASMO ÆREBOE | Phil. Bac-
calaureo. | In Auditorio Collegii Walkendorphiani | Die
14 April. Ao. 1706.

*Olivarius*¹⁾ og den berømte *Nordrup*²⁾). *Olivarius* strax merckende, at min *Præses* umueligt selv

¹⁾ Niels Nielsen *Olivarius*, f. 1684 i Ørslev paa Sjælland, hvor hans Fader var Sognepræst, blev Student fra Sorø 1702. Da han tog theologisk Embedsexamen den 24. Novbr. 1707, var han ifølge Destinktionsprotokollen (i Universitetsbibl.) Dekanus ved Kommunitetet. Aar 1716 blev han Sognepræst i Græsted og Maarum, hvor han døde 1728, jfr. *Wibergs Præstehistorie* I, S. 488 og *Giessings Jubel-Lærere* III, S. 304, *Stamtavlen*.

²⁾ Om end denne Hans Nordrup var bekjendt nok for sit gode Hoved og sin livlige Deltagelse i den Tids Disputatser, mener *Æreboe* ved „berømt“ snarere, hvad vi kalde „berygtet“. Nordrup havde nemlig kort efter Disputatsen tilligemed en anden Studiosus en Konflikt, som vakte megen Opsigt, med Politimesteren, den berømte Ole Rømer, der havde ladet dem arrestere som mistænkte for at rejse til papistiske Steder „deres Forsæt med Religionsforandring at fuld-drive.“ Fra deres Fængsel i Stadens Slutteri slap de imidlertid hurtigt ved at udstede en Revers; men Nordrup hævnede sig ved herefter at holde en forargelig Prædiken til Aftensang i Trinitatis Kirke, hvor han ved Bibelsprog stadig henførte alt til sit ovenomtalte Sammenstød med Politiet. Han begyndte med at omtale Moses som Guds egen beskikkede Politimester, sagde, at nu gaaer det anderledes til: et løst Rygte er Angiveren, egne Passioner Dommere og Retten i Spydstagen; talte endvidere om en ung Student, som hed *Timotheus*, en ung *Theologiæ studiosus*, som

kunde forsvare sig selv eller *Disputatz[en]*, tog derfor Andledning offentlig at sige, at hand var mig som hans fast daglige *Opponent* paa Klosteret noget skyldig, siden Raden nu var til mig at svare og til ham at *openere*. Hand angreb mig da med ald Magt. Ieg værgede mig det beste, som ieg kunde. Saasom nu dette var een usædvanlig Ting ved *Academiet*,

havde et godt Testimonium og en berømmelig Attestats beskreven, som var paa en Rejse med Paulus, men ved en Flod udenfor Staden blev angreben af Hovedsmændene og ført paa Raadstuen, hvor Klæderne bleve revne af ham og de kastede i Fængsel, medens Sluttermændene saae dem an for to smukke unge Mennesker, der intet ondt havde gjort o. s. v. Samme Nordrup var født i Nordrup i Sjælland den 12. Juni 1681, demitteredes fra Ringsted Skole Aar 1700, tog theologisk Examen 1705 og homiletisk Prøve 1711 begge med Laudabilis, men hans Adfærd ved nævnte Lejlighed og det Ry, han havde paa sig som en Person af løse Sæder, samt hans bidende Vers skaffede ham mange Fjender og hindrede længe hans Befordring. Dog fik han 1725 sin afdøde Faders Kald, Nordrup og Farringløse, hvorfra han 1747 forflyttedes til Thorebye paa Lolland, hvor han døde 1750; se Werlauffs Holbergiana i Nyt hist. Tidsskrift VI, S. 378—92 og Wibergs Præstehist. II, S. 457 og III, S. 313.

at *Præses* ey kunde, ey heller fick Lov til at forsvare sit eget Skrift, men *Respondens* skulle gjøre det for ham, saa bleve alle didkomne og komēnde staaende at andhøre denne Mundkrig. Endelig kom *Mr Nordrup* frem og fremsadte ey et eeneste *methotisk Argument*, men lutter *Sophismata*. Min *Præses*, som mueligt aldrig ræt hafde læst, mindre forstaaet, *Logicam* og allerminst paa staaende Fod kunde løse alle disse Knuder, bad da for sig, saa ieg atter maatte dertil, endskiønt ieg mindst var bereed paa at tage imod ham med sligt *Gevæhr*; men da ieg fornam, hvorhen hand agtede, nemlig alleeniste med *Snack* at drille os begge, løste ieg ved nogle fåa og smaa *Regler* alle hans *Sophismata* strax, undtagen et, hvorved jeg ubetencksom, i een Hast og imod *Disputatzen* Regler fortalte mig, hvilcket gav een stor Latter. Min *Præses* skulde da endeligt eengang føre Ordet, men gjorde af ondt værre og indvickede sig meere og meere derudj. Imidlertid betænckte ieg mig og toeg dem Ordene af Munden, løste saa Resten af denne og alle *Opponentens* Knuder og *Sophismatis*, saa ieg ufor-

modentlig dend Dag indlagde mig ey een liden Ære, som og frugtede saa meget, at da een og anden hafde Medynk over min usle Fattigdom, saa var same Tiid tilstæde *Mag: Fred: Blickert*, som faa Dage derefter¹⁾ blev *Capellan* til *Trinitatis Kirke*. Same lod mig søge og spurte mig om min Tilstand. Fortalte ham det, saa og at ieg havde endnu 5 Al. Klæde fra 1704²⁾, som ieg af Mangel paa [Penge] ey kunde faaet syet, hvorpaa hand vidste mig til een Skræder, som skulle sye den paa hans Reyning. Ieg fick ved een anden Leylighed 1 Pr. Skoe og Strømper, saa ieg var igien klædt.

1) Det var dog omtrent tre Fjerdingsaar efter Disputatsen, nemlig den 25. Jan. 1707, *Mag. Didrik Jensen Blicher*, en Præstesøn fra Jylland, født 1677, blev Kapellan ved *Trinitatis Kirke*. Han døde 1719, „bekjendt for Lærdom, gode Gaver og Skikkelighed“ jfr. *Wiberg Præstehist.* II, S. 137.

2) Her sigtes rimeligvis til 5 Alen Klæde, som i Næstved Latinskoles Regnskab fra Paaske 1703 til Paaske 1704 føres til Udgift som givne til *Rasmus Æreboe*, der nævnes næstøverst blandt Skolens Disciple, nærmest efter den tidligere omtalte *Povl Lerche*, ved den aarlige Uddeling. Kun 3 Disciple erholde 5 Alen, de øvrige faae mellem 4½ og 3½ Alen, sagtens i Forhold til Størrelsen.

Rygtet over *Disputatzen* saavel [som] min daglige Flittighed, gjorde det ogsaa, at ieg adskillige Gange kunde have faaet *Conditioner* her i Staden, men ieg vilde endnu icke, saasom min inderlige Lyst var at blive ved *Academiet*. Samē Aar reyste ieg frj til min Broder i *Nakskow*, men gick tilbage igiennem *Laaland*, *Falster* og siden til *Kiøbenhavn*.

Det hendte sig, at sl: *Assistentz* Forvalter, *Diederick Klevenow*¹⁾, spiiste een *Tiisdag* hos sl: Oplag Skriver *Lygaard*, og ieg var der, kom under Maaltiden paa Tale om hans 2de Sønner, som hand agtede at sette til Bogen. Bad mig, ieg een Dag vilde giøre ham den

¹⁾ Didrik Frandsen Klevenow fik kgl. Udnævnelse som Assistentshusforvalter den 23. Juni 1699 (Sjæll. Reg. N. 141) og døde under Pesten i Juni 1711. Trinitatis Kirkebøger udvise, at han og hans mod Æreboe lidet vel sindede Hustru, Sigbret Hermansdatter Willers, fra deres Hiem i Rosenborggade, hvor Æreboe en Tid boede hos dem, næsten hvert Aar fra 1701 havde Barn til Daaben, det sidste et halvt Aar efter Faderens Død. Flere døde dog smaa, og ved Mandens Død efterlodes kun 5 Børn, 2 Dreng, Herman 14 og Frands 12^{1/2} Aar, og 3 Døttre (jfr. Kjøbenhavns Raadstuebog).

Tienneste at overhøre hans Børn, hvilket af mig skeede. Ieg fandt Tilstanden meget slet, at, da Børnene havde haft 4re Lærere og gaaet i Skole i 5 Aar, [de] ey kunde een *Declination* ret og ey toe hundrede *Gloser*; ieg nødes til at sige Faderen alting som det var, derpaa han tog mig med Fordeel sigendes, at ieg skulle antage een *Condition*, saa fortiente ieg dog noget. Ieg svarede, det var ogsaa min Agt, imidlertid ieg endnu havde min sidste Kiortel paa Kroppen; tilmed var *Steenbuchs Stipendium* forløbet, saa ieg ey havde til Brende &. Manden tog mig strax paa mine Ord spørgende, om jeg ey vilde læse for hans Børn. Ieg svarede: Ney! det kunde ieg icke gjøre. Hand blev vred og spurte mig, om ieg ey holt ham for een ærlig Mand o. s. v. Ieg maatte da omsider svare, at indtet sligt var i Veyen, undskyldte mig paa det bedste; men, som hand vel merckte, at ieg herunder hafde mig noget forbeholden, soer hand mig, at hand vilde vreedes derover, om jeg ey vilde sige min Hiertens Meening, da ieg endelig og sagde ham, at ingen Karl, som vilde gjøre sin Pligt, kunde læse for hans

Børn formedelst hans Kones Ondskab og Ar-
righed samt Kiælenhed over hendes Børn,
hvilket mig saa meget dis meere var bekient,
saa som een Student, som havde gaaet i Skole
med mig og havde læst for dem, havde fortalt
mig det. Manden beklagede [det] med græ-
dende Taare, fornam ogsaa Aarsagen til hans
Børns Vankundighed og hans Penge[s] og deres
Tiids Spilde &. Endelig formedelst sl. *Lygaards*
indstændige Begiering, som ieg ey lettelig kunde
afslaa noget formedelst hans mig beviiste God-
heder, loed ieg mig overtale til at læse for disse
Børn og een af bemelte *Lygaards* Sønner, som
siden døde i Pesten, dog paa Vilkaar, at Bør-
nene skulle kōme til mig, og ieg 4 Dage om
Ugen skulle spiise hos een og 3 Dage hos den
anden og aarlig [have] 30 Rd. *Proust* og *Prof:*
Linterup gav mig Friedhed dertil at tage
imod dem paa *Regentzen*, hvilket da varede
noget Tiid, men formedelst Uroe af de vilde
og uregeerlige Børn, af hvilke ieg undertiiden
maatte refse Udyden haardere, end ieg vel
vilde, blev det mig forhindret eller forbuden at
holde Skole paa *Regentzen*; thj ij Førstningen

foragtede [Børnene] mig for min Fattigdom, og desforuden ved femb Aars Aveløβhed, vare blevne saa haard nackede og selv raadige, at, naar ieg kunde vende mig om, da tog de Bleck Hornet og slog Blecket ud paa mine Skrifter og Bøger. Saa klagede mine Naboer hos Prousten, mit *Cam̄er* var og lige under hans Værelser, saa hand og vel undertiiden havde Uroe deraf, saa hafde de dis lættere at formaa ham til at sige mig, at ieg ey paa *Regentzen* maa holde Skole, men dertil opsøge mig anden Leylighed. Mine *Principaler* maatte da leye et andet *Cam̄er* til mig for at holde Skoele. De tiltog daglig, men, naar de skulle gaa fra eller til Skole, sloges de med Drengene paa Gaderne. Dette gav nye Leylighed for Forældre[ne] at overhenge mig, og nødte mig, at ieg endelig maatte kom̄e hen i sl: *Klevenovs* Huus; ieg kom ogsaa ved *Mechaelis* Tiider A^o 1708. Ieg var ey kom̄en i Huuset, førend Børnene, som vidste deres Moders Kiælenskab, begyndte at sette sig paa Bagbeenene, efterloed at giøre eller læse det ringeste, ja det blev saa grovt, at Moderen utydelig sagde

mig i deres Paahør, at det var hende liige kiært, endten de lærte *Latin* eller icke, og da ieg engang slog ham uden paa Kiolen med Qvist Riis, skreg hand saa høyt, at Moderen skulde høre det, som og skeede. Frugtede saa meget, at Moderen ophidsede Faderen, da hand kom hiem og ey havde hørt paa denne *Allarm*, at hand tog til sin Kaarde, vilde opsøge mig, som da var udgaaen, med Trudsel efter hans Ord at ville hugge Næse og Øeren af mig og at ville klage mig for *Professoren* og *Consistorio*. Saasnart ieg fick dette at viide, loed ieg mig strax antegne til *Attestatz*, da det mindst var min Tancke om Morgen[en]. Ieg blev ved mit Forsæt, naar slig *Examen* var forbj, at tage min Afskeed. Thi det var ey min Leylighed at kaldes for *Consistorio*; thi det gaaer alt ud over de fattige. Ieg maatte da læse Nat og Dag, havde imidlertid faaet fleere *Discipler*, hafvde i alt 9, og det sidste halfve Aar 15 Rd. Løn meere, foruden i Nye Aars Gave. *Attestatzen* blev opsat i 7 Uger. Der nu Tiiden kom, fornam ieg, at 15 vare tegnede, og vj maatte ickun være 8; tilmed vilde ieg endelig op under

sl. *Dr I. Wandal* og *Dr Hector Gotf. Massio* og ingen anden, saasom ieg vidste, at disse minst regierede[s] af *Affecter*, og ieg var dem frem̄ed for. . Ieg kunde da lættelig giøre mig dend Regning, at ieg ey blev tegnet til at komme op denne Gang; thj søgte ieg *Professor Lintrup*, forrestillede, at min tiimelige Velfærd beroede derpaa, ligesom og sandt var, ja mere end ieg selv forstod, og bad ham, at hand vilde udvirke det hos *Dr Wandal*, at ieg dend Gang maatte kōme op, hvilket og skeede. Ieg kom da op til *Atestatz* d: 21 *Febr.* 1709 og fick *Laudabilem*, hvilket smertede *Madm Kleenow* meget. Ieg maa sige, at det var det eeniste Menniske i Verden, som ey kunde lide [mig], men hvad var det at undre over, naar hun ey kunde lide sin egen Mand.

Neppe var denne min *Examen* overstanden, førend ieg strax tenckte paa at kōme udaf min *Condition*, i hvilcken ieg daglig havde Fortræd og med Grǣmelse maatte see, at Børnene lærde lidet eller indtet, og ey maatte giøre, hvad ieg burde, saa min Ære med Tiiden maatte liide. Ieg hafde da een eeniste god Ven, som

var Studenter¹⁾); hannem fortroede ieg ald min Nød, iblandt andet mit Forsæt at vilde søge at gaa som Skibs Præst til *Ostindien* for endten at faa Brød eller Død; thj som et fattigt Meniske og uden Venner kunde ieg ey vendte noget Brød uden at vove til det yderste og det endnu i mine unge Aar, imens ieg [havde] Kræffter til at lide noget ondt, og siden veed tiltagen Alder nest Gud kunde haabe at lide bedre.

Ieg skrev da nogle *latinske* og *dandske* Vers til adskillige Persohner; ieg var da dermed ude, men fandt ingen hieme af dem, som ieg søgte.

Guds forunderlige Forsiun, som i alle Ting har fult mig og førte mig altid een anden Vey

¹⁾ Naar Dr. Burman Becker i sin Udgave i Stedet for „som var Studenter“, hvilket staaer i Texten, har „vi vare Studenter sammen“, medfører denne Omskrivning en Urigtighed, da denne Ven, som hed Claus Holgersen (jfr. Texten S. 68), nemlig blev Student 2 Aar før Æreboe. Født i Næstved 1681 og dimitteret fra denne Byes Latinskole var han imidlertid Skolekammerat af Æreboe, og han tog sin Attestats samme Aar som denne, 1709, den 18. Marts. (Universitets Matriklen og Destinktionsprotokollen ved theologisk Examen).

end dend, som ieg selv har haft i Agt, dog altid [til] det beste, giordte det ogsaa denne Gang, at, da ieg neppe var kommet hiem igien, kom fornæfnte *Student*, nu sal. *Claus Holgersen*¹⁾ iilende til mig og tilbød mig, om ieg vilde tage Tienniste som *Prinat Secretaire* hos *Comandeur*, nu sal: *Vice Admiral Iust Iuel*²⁾,

¹⁾ Se Noten paa omstaaende Side.

²⁾ Just Juel, Søn af Henrik Juel til Lindberg og Hustru Sophie Høg, fødtes den 14. Oktober 1664, blev først opdraget til at studere, men da det 1682 ikke lykkedes ham at komme ind i tyske Kancelli, bestemte han sig for den militære Vej og gik 1684 i hollandsk Tjeneste, hvor han paa flere lange Rejser lærte sit Sømandskab fra Grunden af. 1689 blev han Løjtnant i den danske Flaade, hvor han erhvervede sig et godt Ry og efterhaanden tjente sig op til Kommandør. Derefter gjorde han som Afsending for Kong Frederik IV den ovenfor nærmere beskrevne Rejse til Rusland, hvor Æreboe var hans Privatsekretær, og efter Hjemkomsten fra denne blev han Vice-Admiral. Det var et føleligt Tab for den danske Flaade, da denne dygtige Sø-Officer blev dræbt af en Kanonkugle i Slaget ved Jasmund den 8. August 1715, hvor han førte Avantgarden. Med Hensyn til hans Levnetsløb henvises til N. Jonges Levnetsbeskrivelse af ham, trykt i Kjøbenhavn 1755, saa vel som til ikke mindre end fem haandskrevne paa det kgl. Bibliothek, nemlig Thottske Saml. fol. 1123, kv. 1942, Ny kgl. Saml. fol. 1328, kv. 2035 og 2036 og een paa Univ. Bibl.,

som stoad paa sin Reyse som kongl: dansk *Envoye extraordinair* til *Rysland*; thj hand søgte een Persohn, som var færdig i at tale og skrive *Latin*. Saasom same Student fattedes det selv same som ieg og derforuden vidste, at een anden dygtig Persohn saavel af nu høy salig Dronning *Charlotte Amalia* som hans høye *Excellence*, nu sal. *General Admiral Gyldenlew*¹⁾, var bleven foreslaaet, saa giordte ieg mig i Førstningen ingen Tanker herom, men hand formaaede mig dog endelig til at høre Forslaget og det af een anden og fattig Student, som ellers mig uvitterligt og uforskyldt hemelig var min Avindsmand, hvilket hand da strax sagde mig reent ud, saa vj med hinanden først maatte gjøre dend Sag af. Der hand nu fornam, at hand havde giort mig Uret

nemlig Add: Nr. 148, kv., hvoraf flere efter Titlerne at dømme synes skrevne af Juel selv, men som dog alle ere Afskrifter, da samme Haand, der skriver Begyndelsen af dem, meddeler en Slutningsberetning om Juels Død.

- ¹⁾ General-Admiral Christian Gyldenløve, den fra den nordiske Krig bekjendte dygtige Sømand, født 1678, død 1719, en Søn af Kong Christian V og Sophie Amalie Moth.

og været vreed paa mig uden ringeste Sag, blev Aftalen, at vj næste Morgen skulle samles hos bemelte *Comāndeur Iuel*, hvilket og skeede, og Klocken 9 var ieg alt i hans Tienneste antagen, fick 20 Rd. *Croner* paa Haanden til at kiøbe mig een Reyse Kiøle for. Neppe vare vj blevne eenige, førend dend ovenmeldte saa høyt *recomānderede* Person, som Dagen tilforn med at begiere Løn og andet hafde spendt Buen for høyt, kom siigende, at hand nu var fornøyet med dend Løn og de Vilkaar, som ham var blevne tilbudne; thj der hafde ey staaet meere end som 10 Rd. imellem dem, og vilde nu følge med. *Comāndeuren* svarede, hand havde antaget mig, kunde altsaa ey tage sine Ord tilbage.

Saaleedes var ieg i een Tiid af 16 Timer ey alleene *Præceptor*, men og i mine Tancker paa Veyen til *Ostindien* og siden antagen til at reyse som verslig til *Rysland*.

Ieg kiøbte derpaa strax Klæde og loed strax kome udj Arbeyde, gick glad hiem at berette *Mr Klevenow* det. Ieg kand ey sige, at hand med mindste Ord lod sig forlyde med

at vilde forholde mig eller hindre min Forfrem̄else, som hans Kone vel gjorde, men hand græd som et Barn for sine Børns Skyld, som ieg skulde forlade.

Ieg var nu hiertelig glad, deals at ieg paa een skickelig Maade slap min onde Tienniste, deals at ieg paa een andens Bekostning kunde kom̄e udenlands at see Verden, hvortil ieg hafde inderlig Lyst, men hidindtil hafde haft lidet eller indtet Haab. Der efter hafde ieg daglig smaa Ting for bem^{te} *Com̄and*: at forrette. Studerede dog imidlertid til at prædike for min *Dimiss*, som og skeede til Aftensang i *Trinitatis* Kirke for Sal: *Dr Ioh: Wandal*, af hvilken ieg bekom den *Characteer Prorsus Laudabilem*. Bem^{te} H: *Iuel* hørte mig og sam̄e Tiid første Gang prædicke. Dernæst begiærede ieg og fick mit *Testimonium publicum* fra *Academiet*, paa det ieg i alle paakom̄ende Tilfælde udenlands kunde have noget at fremviise om mine *Studeringer* og Forhold, være *ambidexter* og søge Forfrem̄else saavel til geistligt som versligt¹⁾).

¹⁾ Herefter staaer skrevet i Flugt med den øvrige Text og med samme Haand: „NB. her følger hans *Testi-*

Min forhen beskrevne Fattigdom hafde giort mig til saa stoer een Huusholder, at ieg af min, det første Aar hafte, 30 Rd. aarlig Løn og det sidste halve Aar 15 Rd. meere foruden dend liden Nyt Aars Gave, ieg fick, havde sadt mig nogenlunde i skickelig Stand med Klæder, linnet og ulden, samt Papier, af hvilket ieg i dend Tiid brugte meget, og eendeel mest behøvende Bøger. De fleeste efterlod ieg hieme i Forvaring hos een god Ven; men, som Pesten kom paa, maatte [hand] døe, saa ieg ved min Hiemkomst fick ey mine Bøger igien. Ieg reenskrev i de Dage, ieg var paa *Academiet*, *Ursins Collegium Theol:* og lagt dertil Udtog af *Schertzero*, *Kromeyerii* og *Qvenstedii Systematis*, alt *in Quarto*, 3 Fingre tyckt; det laante ieg een god Ven, som gjorde Fremlaan deraf, saa det kom paa dend Maade mig fra. Ieg skrev udj *Dr Wandahls Hypothesi* alle *Dicta* paa *græcisk* og *ebraisk* med adskillige Udtog af andre *Theologis*, hvilcket endnu findes iblant mine Bøger; dernæst *Dr Wandals publicas*

monium, Ord til andet, men for dets Vidtløftigheds Skyld har ieg ladet det udelucke.“

Prælectiones over *Paulij Epistel* til de *Romere*, same[s] *Prælectiones* over *Apostlernes* Gierninger, saavidt som hand derudj var kōmen, da ieg kom fra *Academiet*, *Professor Linterups Collegium Theologi[c]um*, først gandske tæt formedelst Mangel af Papier, som forhen er meldet, siden same *Collegium* reent, som da var 3de Tomer *in Quarto* og var tyk een Haand Breed hver, og kastede allevegne hvert *Dictum* op for at anføre dem paa hver Sted efter *Sebastianii Schmidii* latinske Oversættelse af Bibelen. Viidere *Professor Linterups Collegium* over de fiire *Evangelister in Quarto*, [een] Haandbreed tyk, same *publicas Prælectiones*, kaldet *Introductio historio-theologio-critica in Novum Testamentum*, tæt Skrift, toe Fingre Breed tyck, end hans *Prælectiones in Acta Apostolorum* og *Critica* over de *grækiske* Skribentere, hvilket dog ickun var liidet, saasom hand ickun kort Tiid læste i Stæden for *Etatz Raad Pov: Winding*, da værende *Professore græcæ Lingvæ*. End *Dr Joh: Bartholini Elementa theologica*, saa meget, som i min Tiid deraf med Forklaring offentlig blev gaaen igiennem, som ogsaa hans *Prælec-*

tiones over *Epistelen* til de *Ebræer*. Ieg samlede og *Professor Steenbucks addicteerede Correctiones* over dend danske Oversættelse af Bibelen; udskrev og et andet *Collegium logicum metaphysi[c]um* sampt eendeel smaa *Rariteter* at *Vers* og andre Ting, som alt maa findes iblandt mine Skrifter og Bøger. For *Magr. Ring* førte ieg alle de fornem̄este Sprog og Talemaader af det Nye *Testamente Titler* som et *Phrosebog*¹⁾. Det sam̄e gjorde ieg og for mig selv.

Dette melder ieg saa omstændelig, deels for at viise mine Børn Optegnelse paa mine Skrifter, deels for at opmuntre dem til lige Arbejdsomhed og Flittighed med Tiiden, paa det de ey, som vel andre have meent og ofte sagt, skal tæncke, at ieg kom sovendes til det, ieg lærte ved *Academiet*, og at det just var mit gode Hoved, som hialp mig, i hvorvel ieg tacker dend naadige Gud for det Pund, som hand har

¹⁾ En anden Afskrift af Æreboes Levnetsløb, N. 6 i Oktav af det historisk-genealogiske Arkiv i Ordenskapitlets Gaard, der nu beror i Rigsarkivet, har i Stedet for de fire sidste Ord „under Titler som en Phrasebog.“

betroet mig. Thj i saa faa Aar at samle, skrive og reenskrive ved Nat og Dag sliige mange og vidtløftige Ting, kand, i hvor got Hoved end nogen haver, ey skee uden at bruge Tiiden og være flittig, og at ieg mueligt skrev meget meere end fornøden eller nøttigt var, dertil var Aarsag, som forhen er meldet. Imidlertiid ved dend iidelige Skrivning og Betragtning af adskillige *Materier* kand ieg ey negte det, at jo min Hukom̄else meget kom mig til Hielp, saa ieg omsiider kunde begynde paa og giøre fast, hvad ieg vilde, udj *Studenters*-Sager, saasom iidelig Øvelse dog er dend beste Læremester. Og maa saa dette være den 4de Deel af mit Livs Løb.

V.

Saaledes var ieg da nu, som ovenmeldt er, i een Hast, uformodentlig, til min egen og mange andres Forundring bleven verslig. Ieg skulde af min Herre have aarlig 30 Rd., een hæderlig Klædning, saa goed, som hand selv vilde drage dend, undtagen Brodering eller *Ga-*

luner, Kosten frj, Tvæt og inden Huuse saa meget Viin, som ieg til skickelig forlangede, endog til at gjøre een god Ven tilgode med.

Der ieg nu var bleven reyse færdig og forsyned med Alting efter min yderste Formue og Villie, kort sagt, saa ieg omsiider neppe kiendte mig selv, og visse brave Folck i Godhed for mig og i Glæde, at de saae mig omstøbt i een anden Form, efterat de forhen hafde seet og kiendt min Nøgenhed og Fattigdom, kalte mig den nye *Ærboe*. Ieg var og selv fornøyet over deres Glæde og Godhed for mig; thj mine Studenter Venner forærede mig hver to Bøger til min Reyse, een anden gav mig een Messing forgylt [Kaarde] med Sølv Greb, same laante mig 10 Rd. til een locket Paryck, hvilcket var den første Geld, ieg havde havt i Verden. Kortelig, alle mine bekiendte og ubeikiendte Venner af Glæde over denne min vognende Lycke ret kappedes om at beviise mig Høflighed og Tienneste, hver efter sin Formue.

Endelig reyste *Envoye I. Iuel* d: 17de *Junij Ao 1709* over Land ickun med sin Camer Tienner og een *Laquey* til *Kongen*, som

da var i *Berlin*. *Legations Secrétaire*, nu sl: *Justitz Raad*, *Peter Falk*¹⁾, ieg og de øvrige Folck skulle med vores Reysetøy og Vogne gaa til Søes og søge *Envoye* i *Königsberg*. Vij gick da i Guds Nafn om Bord paa dend kongl: Lastdrager *Færøe*²⁾, ført af nu sal: *Schoutbynacht*, da *Comānd.*, *Thamsen*³⁾, og d. 20 *Junij* om

1) Kancelliraad Peter Falck, der fulgte Juel til Rusland som Legationssekretær, var i Aarene 1713 til 1715 akkrediteret Hoffet sammesteds som Chargé d'Affaires. Efter Hjemkomsten behøvede han ikke at vente længe paa en ny Ansættelse, da han allerede 6. Marts 1716 fik kgl. Udnævnelse som Præsident i Christiania (Norske aabne Br. N. 42). Den 4. Juni 1717 blev han Medlem af Over Hof Retten sammesteds (Norske Miss. N. 76), og 12. Jan. 1720 Justitsraad (Norske aabne Br. N. 4). Samme Aar døde han i Christiania, hvor han begravedes den 28. Aug. 1720. I Klokker Hass's Ære- og Eftermæle, et Haandskrift i Universitets Bibliotheket i Christiania, kaldes han „en lovkjendig, elsket og æret Mand.“

2) En Fregat med 20 sexpundige Kanoner og 70 Mands Besætning. (Gardes Efterretn. II, S. 4 og 95).

3) Otto Jacob Thamsen, Kaptltn. 1700, Kapt. 1710, Komm. Kapt. 1709, Komm. 1711, Schoutbynacht 1714, afgaaet ved en større Reduktion 1719, havde mange forskjellige Kommandoer under den nordiske Krig. Søkadetterne vare flere Gange betroede hans Omsorg, og to Gange har han været Chef paa det Skib, hvor-

Aftenen gick til Seyls. Ald mine Penge var 4 Sexskillingsstycker. Saasart ieg nu var kōmen imellem saa mange adskillige Slags Folck, som der var inde[n] Borde, hvilcke meest alle, saa vel *Officeerer, Cadetter, Volontairer* og eendeel af vores eget Følge, havde forhen været udj Verden, enten uden el: inden Rigs, merkede ieg da strax, at, som min hidtil hafte Fattigdom hafde fralugt mig saadan Omgjengelse og Erfarenhed med Folck af Stand, og min Ungdoms Tiid var gaaet bort imellem gemeene, fattige og paa verslige Ting og høflig Omgjengelse uerfarne Mennsker, disse alle i Tale, Gierning og Levemaade vare mig forvoxne. Thj min *Theologie* eller *Latin* kunde inte hielpe mig, uden for saavidt, at ieg ha-

fra General-Admiralens Flag vajede. Under Slaget ved Pommern, hvor Vice-Admiral Just Juel faldt, førte han Orlogsskibet *Ebenetzer* med 60 24-pundige Kanoner og 490 Mands Besætning. Efter Slaget blev han blandt andre anklaget for ikke at have været paa Post, men ærefuldt frikjendt, medens det indstilledes til Kongen, hvilken Oprensning han skulde have for Fiskalens ubevislige Angivelse. (Garde: Efterretninger om den danske og norske Sømagt, II og IV, forskj. St.).

stigere og lættre [mærkede] min Vankundighed i verslige Ting og siden lættre agtede og fattede, hvad ieg deraf hafde nødig, hvilket [ieg] da af de andres *Exempler* daglig maatte opsnappe. Det var endnu det tungeste for mig, at ieg havde ogsaa ved de 3de Aars Klostergang¹⁾ samlet mig saa meget ondt Bloed og deraf komende Fnat over mit heele Legeme, at det i de omtrent 1^{1/2} Aar, i hvilcke ieg havde *præceptoreret* og var vel bleven pleyet, ey endnu var gaaen bort, saa mine Hænder saa meget ilde ud, og ieg maatte undsee mig ved at side til Bords med got Folck, ligesom det og virkelig blev mig ofte forekasted; dog forgick det omsider af sig selv, saa ieg blev reen.

Det giorte mig og ondt, at ieg var ukyndig udj *Geographien*. Ieg holt da daglig Fortegelse paa, hvis ieg saa, og der skeede, som ieg endnu har, og til hvilken saavel som dend, hvilcken ieg siden holdte for *Envoyen*, ieg mig i alt paaberaaber og her alleeniste vil anføre mine egne Eventyrer og Hændelser.

¹⁾ ∴ da han spiste paa Klosteret eller fik fri Kost af Kommunitetet.

Dend 21 *Junii* kom vj til Ankers under *Bornholm*, lættede same Aften, kom Natten imellem d. 22 og 23de paa *Dantzieger* Reed, hvor ieg ey var i Land, og dend 23 ankrede paa *Pillows* Reed, 7 Miile paa denne Siide *Königsberg*, d. 25 lykkelig ind udj *Havnen*, hvor vj i nogle Uger blev liggende. Nu var ieg komen i et Land, hvor alle talede tydsk, saa ieg nogenleedis kunde forstaa, men ey tale det, saasom det var grovt plat tydsk, saa ieg ved Ankomsten maatte bede een af *Laqueyerne* at fordre et Kruus Øll for mig i Vertshuset, da ieg var tørstig. *Legations Secret: Falck* laante mig een *Specie Ducat*; for de derfor vexlede Penge reyste ieg med ham op til *Königsberg* (Omstendighederne deraf i min Reyse Beskrivelse). Ieg maatte der atter betienne mig af een *Student*, som var min Tolck paa tysk i *Latin*, saasom ieg ey endnu kunde forklare mig paa tydsk.

Aarsagen til denne min Vankundighed var, at ieg i min Ungdom aldrig tænckte, mindre troede at behøve meere af dette Sprog end at forstaa, naar ieg det læste, hvilket ieg og nogen-

leedes kunde. Imidlertiid, og naar ieg indtet andet havde at bestille, fordrev ieg Tiiden med vexelviis at læse i det *græciske Nye Testamente* og *Ludolphi* ryssiske *Gramatica*, som ieg havde med mig sampt *Ovidii Epistoles Heroidum*, saa ieg ingen Tiid var ledig. Søndagen den 21. *Julij* prædicke ieg paa Skibet der i Havnen. Undertiiden fornøjede ieg mig med at skyde til Maals med *Officeererne* paa det elendige Sandland, *Dantziger* Næring kaldet. D. 15de *Julij* var det saa gruesomt et Veyer, at ieg, som alle der i *Pillow* værende, med Hiertens Sorg og Væemodighed maatte for Øynene see hen ved 40 Skibe med Mennsker og alt at for-gaae saa nær ved os, at vi kunde høre deres Skrigen og Klagen og dog ey kunde hielpe dem, mand regnede, at der var bleven drucknede hen ved 300 Siæle. Ingen kand forrestille sig dend Jamer uden dend, som har seet dend, og Gud lade sligt aldrig meere sees. Paa oven-meldte Sand Land, *Dantziger Nering*, var til Postens Befordring et eeniste Huus, hvorudj Postmesteren boede, hvor ieg, som melt, undertiiden med fleere kom. Som ieg da var ung og lystig

og uden Selvrees saa vel ud, forresloeg Post-Mesterens Kone mig selv, om ieg ey vilde have hendis Datter; thi saa vilde hun oplade Bestillingen for mig. Forældrene vare formuende Folck, havde ickun 3 Børn, Brødet kunde føde sin Mand, og Pigen saa heel vel ud og smuk tillige, saa var dette ey een liden Fristelse for mig; men min sal: Moders sidste Afskeeds Ord stoed mig i Veyen, tilmed kunde ieg ey forsvare det, at forlade min Tienniste der, hvor min Herre kunde ingen faae igien i mit Sted, saa tackede ieg for Tilbudet og vilde icke. Moderen tllbød mig, at ieg maatte i 2de Aar, og at hendes Datter skulle blive efter mig, naar ieg ickun vilde forlove mig med hende og love at kome igien, men det var dog forgiæves.

Endelig den 23 *Julij* kom *Envoyen* til os fra *Berlin*¹⁾, og den 25de reyste ieg med ham

¹⁾ Der havde han indhentet nærmere Ordre angaaende sin Ambassade hos Frederik IV, som paa Tilbage-rejsen fra Italien i Begyndelsen af Juli 1709 sammesteds havde et Møde med Kongerne af Polen og Preussen. (Juels Journ.)

atter op til *Königsberg* og kom tilbage til *Pillow* den 29 *do.* Imidlertid vj saaleedes med Modvind laae i *Pillow*, sadte *Envoyen* mig i Arbejde med at skrive et og andet. Denne Begyndelse i verslige Ting var mig noget tung, thj min Skrivemaade saavel som min Opførsel og Tale smagede alt for stærck af Skoelegang og Studenterskab, saa ieg ofte maatte med Undseelse høre, at ieg var grøn og raae, som ieg da alt maatte forsmerte. Endelig, som ieg da gjorde een Udkastning paa alt, hvad ieg skulle skrive, som *Envoyen* da rettede og forandrede, og ieg siden renskrev, saa kom ieg da Tiid efter anden meere og meere efter at kiende hans Sind og Stii, og, som ieg villig og flittig gjorde alt, hvad mig blev befalet, af yderste Ævne og Formue, saa erhvervede ieg omsider *Envoyens* Yndest, saasom det iblant andet var min Lycke, at ieg hafde med een eyegoed og hiertefrom Mand at bestille.

Faa Dage efter at ieg sidst havde været i *Königsberg*, og da vi endnu vare i *Pillow*, bleve Stadens Porte lugte for Pesten, at ingen kunde kōme ud eller ind, ligesom der i Byen same

Aar døde over 30000 Mennisker, saa Pesten virkelig var der, imens vj os der opholdte, mens som vj ey vidste deraf, saa havde vj ey heller nogen Skreck der af. *Søndagen* d. 11te *Aug:* seylede vj i *Guds* Nafn fra *Pillow* og anckrede paa *Revels* Reed d. 15 *do* om Aftenen. Der besaa vj denne skønne Stad, men kom ey derind. D. 16 *do* lættede Kl: 3 om Morgen; mødte os ved *Casperwiig* Bugt een svensk *Fregat*, *Wolgast*, ført af *Pr Lieut. Gonas Skruud*¹⁾, med hvilcken vj kom i een vidtløftig Trætte, saasom hand vilde forhindre os at seyle viidere frem og tvinge os til at gaae tilbage; Omstendighederne er i min *Journal*²⁾. Dette

¹⁾ Denne hed Jonas Skruwe eller Schruve ifølge Juels Journ. og A. Højers nedenciterede Værker.

²⁾ Uagtet Juels Journal ogsaa omtaler disse Omstændigheder og saaledes kunde træde i Stedet for Æreboes tabte Journal, har jeg, dels fordi Fremstillingen i hin er meget detajllet og vidtløftig, dels fordi den i Hovedsagen kun bekræfter, hvad Æreboe siger, ikke meent at burde benytte den her. Kun 2 Maaneder efter denne Begivenhed, som iøvrigt ogsaa omstændelig beskrives i A. Højers haandskrevne Frederik IV's Historie, erklærede Danmark Sverig Krig, og Højer udtaler, at Sverig, dels ved mod Traktaterne at antaste de danske Handelsskibe i Østersøen, dels ved endog

faldt omsiider saaleedes ud, at vj nær hafde komēt i Slag med ham, lige som hand og skiød toe Gange med skarpt over Skibet hen. Alting var klart til at slaae, Styckerne ladte med dobbelt skarp, saasom vj vare hinanden paa et Pistoel Skud nær. Folckene vare fordeelte, og Alting var paa reede Hender, klart Deck, men Vinden vendte sig til ald Lycke imod os i det same, saa vj fick da Andledning til at anckre; dend svenske *Fregat* blev hos os. Imidlertid saa ieg, hvorleedes det gaar til i Slag, og hvorleedes Folck er til Mode, ja ieg selv var, som det kunde have komēt til virckelig Gierning, hvilcket, Gud være lovet, dog icke skeede, thj dend havde blevet os for mægtig, og vj havde ingen Ære indlagt os paa ham, men vj visselig havde komēt til kort. Der blev da sendt til dend svenske *Admiral Ankerstierna*¹⁾); vj laa

uden Respekt for det kongelige Flag og forevist Pas at fyre med skarpt paa den Fregat, der førte Envoyé Juel, i Virkeligheden selv havde udøvet den første Fjendtlighed mod Kong Frederik. (Jfr. ogsaa Gardes Efterretn. om den danske og norske Sømagt II, S. 95 f. og A. Højers: König Fr. des IV^{ten} glorwürdigstes Leben I, S. 183 f.).

¹⁾ Cornelius Didrikson Thiessen, Søn af en hollandsk

imidlertiid der med Stille og Modvind. *Envoyen* gick daglig op paa een liden i Havet liggende øde Steenholm, *Ecksholm* kaldet, for at forslaa Tiiden med at skyde efter Fugle. Ieg

Skibskaptajn, f. den 25. Januar 1655, tjente sig op fra Matros og var allerede 1677 Chef paa en Fregat paa 74 Kanoner. Aaret efter blev han adlet under Navnet Anckarstjerna til Belønning for den udmærkede Tapperhed, hvormed han forsvarede det af den danske Admiral Bjelke paa „Churprindsen“ angrebne „Kalmar Kastell“, som han, haardt trængt af den overlegne Fjende, søgte at sænke ved at skyde ned i Lasten. Iøvrigt blev han i dansk Fangenskab stillet for en Krigsret, fordi dette mentes at være skeet, efter at Flaget var strøget, altsaa imod Krigsbrug. 1690 blev han Vice-Admiral, 1692 Friherre, 1700 dækkede han Svenskernes Landgang i Humlebæk, og i Aarene 1705—9 førte han en Eskadre ved de af Peter den Store erobrede Østersøprovinser, hvor han tog adskillige Priser, men hans Forsøg paa at hindre Anlæggelsen af St. Petersborg mislykkedes. 1712 fik Anckarstjerna Afsked med Titel af Admiral-General-Ltn. og døde 2 Aar senere paa sit Gods Knudstorp i Skaane. Han var Fader til nedenomtalte Hans Anckarstjerna, der Aar 1715 førte Bremen i samme Slag, hvor Juel faldt. (C. A. Gyllengranat: Sveriges Sjökrigshistoria, Karlskrona 1840, I, S. 242, 244 m. fl. St.; P. A. Bäckström: Svenska Flottans Historia, Stockholm 1884, S. 186 f.; Archiv for Søvæsen., Kbh. 1829, S. 8, 10 ff.; Svenskt biogr. Lexik., Ny Följd, Örebro 1857—8).

fuldte da med, og læste vj da imellem Stunder *Cornelium Tacitum* tilsamen, hvilcken ieg for ham skulle forklare, men, som vj indtet *Lexicon* hafde, ey heller nogen *Comentatorum* derover, saa var det mig heel tungt, ja umuligt, allerhelst ieg havde ey læst den før, og *Tacitus* var ey saa læt at løbe til at forstaa uden Hielp, saa at *Envoyen* blev kied deraf, og ieg glad, at ieg slap dette Arbejde. Paa denne Øe fant vj een Roed af et stort Elle Træe, som var gandske bleven til Steen. Endelig kom dend svenske *Capt. Ankarstierna*¹⁾, førende *Fregat: Falken*, og *Bregantin: Giøtha*, ført af *Pr Lieut. Søestjerne*²⁾, med Bevilling, at vj ubehindret maatte seyle til *Narwa*, hvor vj tilligemed disse sidste svenske d. 30de *do* lykkelig ankam og sadte paa Reeden om Morgenen efter. Vj laa der nogle Dage og fick Søndagen d. 1ste *Sept:* een gruelig haard Storm, saa at dend svenske hos os liggende *Fregatte* mistede eendeel Stænger, een Raae og

¹⁾ Se ovenst Note.

²⁾ Er sandsynligvis en af de to Kaptajner Aron og Anders Sjøstjerna, der i Slaget ved Pommern 1715 paa svensk Side førte henholdsvis „Øland“ og „Øsel“.

sit Roer, hvilket og var det eeniste haarde og onde Veyr, vi havde paa dend heele Reyse.

D. 3de *Sept*r gick *Envoyen* og *Mons: Falck* i Land og loede mig tilbage med de fleeste Folk og Godz paa Skibet, endelig d. 5te *do* loede de [os] med 2de *Galleyer* afhente. Ieg skulle have Indseende med Alting, og ieg forstod ingen af Folkene paa *Galleyerne*, som alle vare *Russer*, de ey heller mig, saa ieg dend Nat af Frygt for Tyverie hafde een vaagen og oend Nat. Thj som ieg ey kiendte *Russernes* exemplariske Troeskab over alt det, som der befales at passe paa, saa frygtede ieg vel meere, end ieg hafde haft nødig. Ieg hafde min *russiske Gramaticam* med mig, og efter dend kunde her og der betyde dem noget, hvorover ðe forundrede sig høyligen. Endelig kom ieg, Gud være lovet, d. 6 *Sept.* til *Narwa*, hvor ieg forblev til d. 15 *Decbr*, hvad der (sig) imidlertid kand sees i *Journalen*. Af hvis mig selv er angaaende, er dette det fornemste. De fleeste Dage bestoed voris Selskab alleene af *Envoyen*, *Falk* og ieg. Som de begge længe hafde været i Verden og udenlands, ieg derimod var nyelig

kōmen derj, saa maatte ieg nogen Tiid holde *Pythagoricum Silentium* for ey at fortale mig. Om Aftenen taledede vi *Latin* for Øvelse Skyld, saasom vj tenckte at komme til *Pohlen*, og det ved een Pibe Toback, som ieg da først lærte at smøge. Ieg kand med Sandhed sige, at ieg, da værende udj 25 Aar, aldrig i ald min Livs Tiid hafde fortæret 10 β danske udj Røge eller Snus Toback eller Brændeviin. Og som slig Forhold var bleven een *Natur*, saa falt det besværlig, at ieg nu daglig, hvor ieg kom til at spiise maatte dricke baade for, under og efter [Maaltiderne] 1 til 10 eller fleere smaa Skaale Brændeviin og *Aqvaviter* og enda røge Toback til undertiiden, helst ieg, som af Naturen taaler ey meget af sterck Drick, saa det skeede adskillige Gange, i sær eengang, at det nær hafde kosted mit Liv, thj ieg var moxen een Nat qvalt i min Seng, og ieg laa alleene, kunde hverken røre Haand eller Fod.

Ieg læste daglig iblant andet *Adami Olearii* ryssiske og persianske Beskrivelse og *Petri Petreji* ryssiske Historie, hvoraf ieg da foruden [at] øve mig i det tydske Sprog og Historierne samlede

mig noget Liys i verslige Sager. Da *Envoyen* saa min Flittighed og Lærvillighed, antog hand een Kiøbmand[s] Karl, nafnlig *Eisentraut*¹⁾, for at lære mig *russisk*, men som denne selv hafde lærdt Sproget af Øvelse og ingen Regler vidste, saa gick det heel haardt af. Thj ieg maatte lære ham det, hvorleedis hand skulle underviise mig. Vel havde ieg nogle faa Hoved Regler i min ryssiske *Grammatica*, men ingen *Anomala*, hvilcket ieg maatte leede udaf ham paa saadan Maade: Ieg spurte ham, hvad et eller andet *Verbum* kaldis paa ryssisk i *Præsenti*, dernæst i *Præterito* og siden i *Futuro*, for *Exemp*: Ieg slaar, haver slaget, skal eller vil slaee. Det same gjorde ieg og ved *Nomina* med at sætte Oerdene i dend Meening, at de derved kunde *declineeris*. I hvor tungt og langsomt dette var, saa kom ieg paa een 6 Ugers Tiid saa vidt, at ieg i Huus Sager og ved et Bord kunde forklare mig nogenlunde. Een Forseelse begick ieg, at som ieg næste Vinteren tilforn, dend saa kaldede haarde Vinter, med maadelig Klæ-

¹⁾ Christian Eisentraut, døde paa Rejsen (jfr. det følgende).

der hafde behiulpet mig, og Vinteren der nu nærmede sig, saa kunde ieg ey forrestille mig, at de almindelige Vindtere der kunde være koldere end dend strængeste her hos os, og derfor, ihvorvel Landsens Børn der raadte mig til, ey klædte mig saa varmt med Foerverk eller Klæder, som ieg havde kunde[t] og burt, hvilcket ieg siden paa Reysen meere end for meget maatte undgielde, saasom ieg var forskam̄et af Kulde og Frost. Den 13 *Octbr* prædicke ieg i *Envoyens* Huus.

Endelig d. 31 *Novembr* ankom til *Narva* hans *tsariske Mayestet*, den stoere og ævig berøm̄elige Herre, *Tsar*¹⁾ *Peter Alexie-*

¹⁾ Æreboe hævder, at den almindelige Maade at skrive Czar som kommende af Cæsar i Stedet for Tsar er urigtig, dels fordi den ikke stemmer med de russiske Bogstaver, dels fordi det gamle russiske Ord Tsar betyder Konge og ikke Kejser eller Cæsar (Czar). Dette forsvarer han i Juels Journal (thi det er sikkert Æreboe, der er Mester for den lille Afhandling herom, som aabenbart kun er et Uddrag af, hvad han har skrevet i Noterne til sin Oversættelse af den russiske Lov i det kgl. Bibliothek, Thott'ske Saml. 347 Fol.) ved følgende Argumenter, 1) at i Russernes fra græsk oversatte Bibel kaldes alle Kongerne, Saul,

witz¹⁾, som ieg da første Gang hafde dend Ære
og Naade at see. D. 2 Decbr næst efter reyste
hand bort igien derfra til *S. Petersborg*, og
Envoyen fuldte med ham efterladende *Falk*,
mig, de fleeste af Folcket, og hvad vj med
hafde, og skulle vj møde ham i Store *Nowogorod*.

David, Salomon m. fl. Tsar, der følgelig ikke kan betyde
Kejser eller Cæsar, eftersom denne Titel ikke kjendtes
i det gamle Testamentes Tid; 2) det slavoniske i
Moskov udgivne Dictionarium (slavonico-latino-græcum)
forklarer Tsar ved rex og βασιλεύς, Tsaritza ved regina
o. s. v. 3) Den lærde og veltalende, siden omtalte, Præ-
fectus Academiae Kiowiensis, Theophanes Procopowitz,
nævner i sin Lykønskningstale efter Slaget ved Pultava
til Peter den Store tidt Ordet Tsar, og da han fik
Ordre til at oversætte Talen paa Latin, oversætter
han det altid ved rex. Naar han i samme Over-
sættelse bruger imperator, betyder det kun i Alminde-
lighed Regent. 4) Tsaren kaldes i sin Titel Tsar til
Cazan, Tsar til Astracan og flere Riger, dog er han
ikke Kejser i hvert af disse Riger, men over det hele
russiske Rige.

Da Æreboe i Texten overalt bruger Formen Tsar,
har ogsaa jeg for Enhedens Skyld fulgt samme Skrive-
maade i Noterne.

- ¹⁾ Juel beskriver Peter den Store ved dette sit første
Møde med ham som en meget høj Mand med en
temmelig stor Knebelsbart, der bærer sit eget korte,
brune, krøllede Haar, simpel i Klædedragt og udvortes
Skikkelse, men meget skarpsindig og fornuftig.

Nogle Dage efter *Envoyens* Bortreyse var ieg i et Selskab, som skulle troes at være skickelige, saasom de 2de vare *Capitainer* og *Lieut.*, som havde¹⁾ tvende Søstre. Men ieg saa der de Løsagtigheder skee offentlig imellem Svoger og Søstre og fremede til Stæde værende, alt i allis Paasiun, som ieg aldrig vilde have troet, dersom ieg ey hav[d]e selv seet det, saa ieg kand med Rette sige derom som *Ovidius in Phædra* siger:

Depuduit, profogusque pudor sua signa reliquit.

Den 15 *Dec:* begav vj os paa Reysen til Store *Novogorod*, hvilcken Reyse var heel møysom̄elig, deels fordj vj reyste paa Slæder, og det strax derefter falt i Tøvevayer, deels fordj vj ey endnu var vente til dend *ryssiske* Maade at reyse paa, deels fordj vj hafde *estlandske* Bønder at kiøre for os, som ey forstoed det ringeste af, hvis vj talede, vj ey heller af dem, og enda forløb de fleeste os underveys, deels fordj vj hafde slette Heste, Mangel paa Foeder, og dog skulle kiøre lige til *Novogorod* med dem

¹⁾ o: havde til Ægte.

uden at skifte, som var omtrent 30 Mile tydsk Maal, deels og fordj heele Landet, hvor vj kom igiennem, formedelst dend langvarige Krieg, streiffet af adskillige Fiender, snart af den eene, snart af den anden Part, saa og sluttelig af Pesten, var ødelagt og forladt. I blant andre vores Fortrædeligheder hafde vi d. 17de og 18de tvende, som kand [sees] udj *Journalen* og ey ere af de smaa Slags¹⁾. D. 20de reyste *Falk*, træt af ald dend Møye, fra mig forud og loed mig med Aldting i Sticken. Vores Heste vare endeel døde, eendeel saa udslæbte, at vj maatte lade dem staa paa Veyen, nesten allesamen bovbrudte, saa vj meere krøb end reyste. Natten imellem d. 20 og 21de blev det saadan een Frost, at ieg nær hafde frossen ihiel; thj mine Klæder kunde ey varme mig. Saa hafde ieg ogsaa ey heller forsiynet mig af ovenmelte Aarsag.

Den 21 *Dec.* ankom vj dog alle til *Novo-*

¹⁾ Juel meddeler i sin Journal for den 21. December, at hans Folk lykkelig ankom efter at have overstaaet stor Fare, fordi Isen og Moradserne intetsteds bar, men Folkene mange Steder maatte lede Hestene over og selv slæbe Slæderne.

gorod, hvor vj til vores megen Glæde forrefandt *Envoyen*, som da efter Stædens Leylighed og Muelighed lod oß, af Frost og Hunger forkomne Mennisker, paa det bedste vederqvæge med Mad og Varme. Hvad merckverdigt vj saae, findes udj min *Journal*¹⁾.

D. 24 *Dec.* begav vj oß paa Reysen til *Moschow*, som er omtrent 100 tydske Mile. D. 27 *do* kom vj til Staden *Twer*, hvor *Envoyen* og hans fornem̄este Betientere bleve giestbudne af *Commendanten*. Ieg blev der veed Vertens overmaade Nøden af Viin, Brændeviin og Møed saaleedes tilpacket, saa ieg saa got som blev baaren i min Slæde og maatte saa kiøre i fuld Gallup. Dend Tumlen, ieg hafde i mit Hoved af Ruusen, dend stærcke Bevægelse af Kiørselen, gjorde mig saa fortunlet, at ieg var som rasende og hafde de forskræckeligste *Phantasier*, som nogen i dend stærckeste Feber kand have, hvilket udmattede mig saa meget,

¹⁾ I Novgorod besøgte Juel Metropolitens Job, som modtog ham meget forekommende og gav ham en Munk med for at forevise ham Kirkernes Skatte, rimeligvis de samme Mærkværdigheder, Æreboe har omtalt i sin *Journal*.

at ieg gav alt dette Skylden til een Siugdom, hvorudj ieg ved Ankomsten til *Moschow* strax forfald. I øfrigt var dette Selskab et af de fornøveligste, som ieg i min Livstiid haver bjvaanet, thj *Commendanten* loed os høre een *Musicque*, bestaaende af omtrent een Snees Persohner, som hver paa sin Maade peeb, sang, skreeg, galedede, kuckede, qvidrede, mißlede, som det kunde have været een heel Skov fuld af adskillige Slags Fugle, hvilcket i sær i een Stue gav een selsom og fornøvelig Liud.

D. 28 *Decembr* ankom vj lykkeligen til Staden *Moschou*.

1710 d. 1ste *Januarij* begyndtes dette Aar med det prægtigste Siun, som i vores Tiider er seet, i det at af 36000 svenske Fanger¹⁾ een stor Deel, hvor iblandt hened 3000 Over *Offic.*, 300 Fahner og Standarter, 9 Par Kiedeltromer og 80 Støcker, bleve førte i *Triumph* igiennem prægtige dertil oprettede Æreporte og *Triumph* Buer igiennem Staden *Moschou* fra

¹⁾ Tallet paa Fangerne i Triumphtoget var efter E. Schuyler: Peter the Great, London 1884, II, S. 166 22.085.

Morgen til Aften. Dette Optogs¹⁾ overmaade
Pragt og Herlighed, som vel har været det

¹⁾ Da Æreboe angaaende dette Optog henviser til sin Journal, der ved Tidernes Ugunst er forkommen, har jeg med Hensyn til dette for Tiden og Lejligheden ejendommelige Skuespil gjort et kortfattet Uddrag af Juels Journal.

Optoget gik i følgende Orden 1) Trompetere og Paukere med Spil og Kedeltrommer, vel udstafferede, 2) General-Ltn. og Knez, Fyrst Michael Gallitzin, med en Del af Simonowsky Garden, 3) Felt-Artilleriet, erobret fra General Lewenhaupt ved Ljesna i Lithauen 1708, 4) Alle i samme Slag tagne svenske Faner og Standarter, 5) Over- og Under-Officeerer, fangne i samme Træfning, 6) sluttede en Del af Simonowsky Garden, 7) et komisk Optog af en Franskmand, Wimeni, paa en Slæde forspændt med Rensdyr og med en Samojed bag paa, fulgt af 19 samojediske Slæder med Rensdyr, hvori Samojeder, klædte i Rensdyrskind, som vendte det laadne ud, fra Isse til Fod. Juel, som beskriver dette Folk med korte Been, brede Ansigter og store Hoveder, fortæller, at dette latterlige Syn havde Tsaren efter sin sædvanlige Skæmt ført imellem, og mener, „det vel icke er at tvivle paa, at det jo har smertet de svenske meget, at udj saa alvorlig en *Tragedie* sliq latterlig *Comoedie* skulde vorde spillet.“ (Nævnte Franskmand, som i sit Fædreland havde lidt overmaade meget bl. a. som Fange i Bastillen, og derover til Tider var forrykt, om end til andre Tider af skarp Indsigt og Erfarenhed, som Tsaren havde faaet af Kongen af Polen, og satte megen Pris paa, fungerede som en Slags Hofnar, blev gjort til Konge

størdeste og herligste siden de gamle Rom̄eris
Tiider her i *Europa*, og flere Omstændigheder

over Samojederne og havde af dem en hel Hofstat),
8) en Del af Preobraschensky Garden. Herefter alt,
hvad der var fanget eller erobret i Slaget ved Pultava,
nemlig 9) Fangne Underofficerer, Fænriker, Løjtnanter,
Kapt.-Løjtnanter, Kaptajner og Ritmestre i nævnte Orden,
10) fangne Artilleri-Officerer, 11) Artilleriet, 12) Ni Par Kedeltrommer af Kobber og et Par af Sølv, som sagdes for mange Aar siden at være tagne i en Træfning fra Danmark, 13) Majorer, General-Adjudanter, Oberst-Løjtnanter og Oberster, 14) de kgl. svenske Hofbetjente og Marskalken, samt den Bærebør, hvorpaa Carl XII var ført om i Slaget paa Grund af sin saarede Fod, 15) det svenske Kancelli, 16) de svenske Generaler, een efter een, sidst General-Felt-Marskalk Rehnskiöld, 17) Kongen af Sverrigs fornemste Raad, Gehejmerraad, Greve Piper, 18) Tsaren med Fyrsterne Menschikow og Dolgorouky, 19) en Del af Preobraschensky Garden og tilsidst 20) Nogle og tredsindstyve erobrede svenske Feltvogne.

Under Optoget forefaldt følgende Episode med Tsaren, som jeg lader Juel fortælle med egne Ord:
„Da vj (o: Juel og den russiske Storkansler Galofkin, der i sin paa en Slæde staaende Kareth, ukjendt med fremmede Sprog, converserede Juel med „de største Høfligheds og Venligheds Kjendetegn og Gebærder“) saaleedis hafde kiørt et temmelig Stykke Veis hen, kom Tsaren riidendis os forbj i fulde Spring, havde et meget blægt, fælt og forventt Ansigt, gjorde mangfoldige skrækelige Miiner med Hoved, Mund, Arme, Skuldre, Hænder og Fødder, hvorpaa vj begge stege ud af Vognen og saae ham riide til en gemeen Soldat, som

findes beskrevet i min *Journal*, saa vidt deraf, som formedelst Mængden mueligt har været at erindre, og dend eene Æreportes Beskrivelse

bar en svensk Fane og mueligt ej gick efter hans Tycke; same Soldat hug Tsaren med sin, i Haanden blot havende Kaarde elændig og til Skame. Derpaa holdt Tsaren stille paa sin Hest med same ommeldte skræcklige Miiner, drejede med Hovedet, skævede med Munden, vendte Øjne, treckede med Arme og Skuldre og sprettede for og bag ud med Beenene. . . . Aarsagen til denne Tsarens Ildsindethed og Ondhed blev mig siden fortalt at være denne, at hans Tægte-Qvinde eller *Maitresse*, nafnlig *Catharina Alexiwiemna*, var i Barnsnød, og det gick hende haardt, saa der tvifledes om, at hun skulde blive forløst eller leve De ovenanførte Tsarens forskræckelige Fagter og Gebærder kaldis af *Doctorne Convulsioner*, hvilcke Tsaren ofte har, dog meest, naar hand er vreed eller har faaet onde Tiidender og ellers er ilde tilfreds og i dybe Tancker, saa hand ofte over Boorde, naar hand spiiser, fær saadan Træck i Seenerne i Armene, at hand med Knive og Gaffeler, som hand kand have i Haanden, sticker op imod og saa nær forbi sit Ansigt, saa mand er bange, hand skal skiære eller sticke sig i Ansigtet. Der siiges, at slige *Convulsioner* ere af en Giff, som Tsaren engang skal have faaet i sig, men det er vel snarere og rættre en Svaghed og Skarphed i Blodet, som en Gren af et Slag, som foraarsager saadanne Gebærder, Skraben, Spretten og Bucken hos ham, som er forskræckeligt at see“.

med alle sine Sindbilleder og *Inscriptiones* findes in *Quarto* iblandt mine ryssiske Bøger. Samē Æreport hafde efter Beretning kosted 100000 *Roublers* eller 150000 Rd. D. 4 *do* blev ieg siug og begyndte d. 11te at kome mig igien. D. 12de *do* loed Tsaren afbrende et prægtig og kostbar Fyrverk. De svenske *Generaler* og *Officeerer*, som til dette vare indbudne, skjønt det var deris Konge og dem i visse Maader til Beskæmmelse, maatte dog tilstaa, at endskiønt de hafde seet i *London* det saa kostbar og viidt beromte Fyrverk afbrende, som ogsaa *Envoyer Juel*, som hafde seet samē, der hafde kosted nogle og 70000 Pund Sterling, dette sidste var meget meere kostbar og prægtigere¹⁾. Samē

¹⁾ Dette Fyrværkeri havde sin allegoriske Afdeling. I Anledning af at en svensk Skuemynt havde fremstillet en Løve (Carl XII), som med den ene Pote omfattede en kronet brudt Pille, hvoraf Kronen var faldet (Polen), og med den anden en hældende kronet Pille (Rusland), forestillede dette Fyrværkeri, hvortil de efter Slaget ved Pultava fangne svenske Generaler maatte være Øjenvidner, to brændende Kroner, hver paa sin Støtte, dernæst en brændende Løve (Carl XII) midt imellem dem, som stødte til den første Pille (Polen), saa at den faldt, og dernæst gik løs paa den anden Pille

Tiid bleve alle de svenske *Generaler* og høye *Officerer*, alle *Tsarens* egne og fremede *Ministrer*, samt alle *Ober Officerer* af *Gardene Preobraschensky* og *Simonowsky*, som ogsaa alle de fornemste ryssiske geistlige¹⁾ af *Tsaren* giestbudne og bleve herligen *tracterede*. Men som dette udgiorte een stoer Mængde, saa maatte *Marschalken* til Hest riidende opvarde ved Taffelet, thj til Foeds hafvde hand umueligt kundet holdet ud, helst som det varede fra

(Rusland), saa den bøjede sig og var nær ved at falde, hvorpaa der imidlertid af en i Luften svævende, ligeledes brændende, Ørn (Peter den Store) blev skudt en Raket paa samme Løve, som derved antændtes, sprang i smaa Stykker og blev til intet, hvorpaa den af Løven paa Held bragte kronede Pille rejste sig igjen. (Juels Journal).

- ¹⁾ Disse havde om Formiddagen holdt en Festguds-tjeneste i Domkirken, hvorum Juel bl. a. skriver: „Merkeligt var det, at Tsaren stoed i blant Almuen midt paa Gulvet, og omendskiønt hand bruger sit eget Haar, hafde hand dog dend Gang en gammel *Paruque* paa, saasom hand, naar det er ham for koldt at staae barhofved i Kircken, tager een af sine nærmest staaende Tieneres *Paruquer* paa og rækker dend fra sig igjen, naar hand dend ej længere behøver, til hvem hand er nærmest.“

Middag til langt over Midnat¹). Jeg fandt same Tiid een Guld *Medallie*, af Værdj omtrent 8 *Ducater*, over Slaget ved *Poltowa*, hvilcken Brystpenge een *Officeer* af *Guarden* hafde tabt. Jeg spurte efter, hvo der savnede dend, gav ham dend igien, men hand var saa uforskam̄et, at hand ey tackede mig engang derfor.

D. 2 *Febr.* hafde dend kongl. *danske Envoye Grundt*²) Afskeeds *Audience* hos *Tsaren*,

¹) Juel fortæller ogsaa om dette Gilde, hvor Gjæsterne sade til Bords fra Kl. 10 om Formiddagen til 2 Timer efter at det var blevet Nat, at det var latterligt at se en tyk Russer ride paa en lille Hest op i Salen, hvor de spiste, og give Fyr med en Pistol lige ved Tsaren til Tegn paa, at der blev drukket Skaaler, og at der skulde skydes med Kanonerne. En Kalmuk førte hans Hest ved Bidselet op og ned i Salen, der paa russisk var bestroet med Høe til midt op paa Benene. Ved samme Lejlighed viste Tsaren ham en russisk Kaarde, med hvilken han sagde den foregaaende Dag i eet Hug at have hugget et Føar tvært igjennem midt over Ryggen.

²) Georg Grundt havde 1692—3 rejst udenlands med Christian V's naturlige Søn, Christian Gyldenløve, og 1696—8 med Prins Carl. Den 29 Jan. 1704 blev han Kommitteret i det da oprettede Kommerce-Kollegium. 1705—10 var han overordentlig Afsending ved Hoffet i Rusland. Efter Hjemkomsten blev han, vel sagtens

hvilcken *Ceremonie* ieg og bivaanede¹⁾, som ogsaa *Tractementet*, af *Tsaren* bekosted, i bemte *Envoye Grundtis* Huus, hvor der da efter *ryssisk* Maade vældig blev drukket. Ieg fick i een Hast 2 eller 3 *Pocaler* overmaade stærck Viin, som Sæck, hver paa omtrent een Pot, om ey mere.

fordi han herfra medførte Kjendskab til Pesten, som nu ogsaa havde naat Kjøbenhavn, den 7. Juli 1711 udnævnt til Formand for Sundhedskommissionen her i Byen. Efter en meget besværlig Virksomhed hermed i Pestens Tid blev han Aaret efter Landfoged i Bredsted og Medlem af Overretten i Gottorp. Han blev Etatsraad den 25. Novbr. 1705 og døde den 18. Septbr. 1729. (Sjæll. Miss. 1694, 1705, 1711; Rentekammerets Udgiftsbøger 1715, 1729 m. fl.; Tyske Kammer-Kancelli Resol.-Prot. 1713; Brasch: Vemmetoftes Historie II, S. 168 og 182).

- 1) Ret karakteristisk fortæller Juel, hvorledes *Tsaren*, da Grundt blev hentet i en Vogn med 6 Heste for, medens *Simonowsky Regimentet* stod opstillet med flyvende Faner og rørte Trommen, under Vejs adskillige Gange lod sende Ordre paa sin gammel *ryssisk*, at de med *Envoyèen* skulde holde stille, og atter at de skulde kiøre fast til, for at lade see sin Højhed og Myndighed. „Thi det er at mercke“, fortsætter han, „at *Tsaren* og alle *Ryberne* ingen af de gamle *rybiske* Maneerer forlader, som kand tiæne til deris Højhed, men alleene nu befliitter sig paa at lære andre til slig deres Ære og Anseelse at vedligeholde og formeere tienende Maneerer.“

Ieg, for at slippe dette Fylderie, bad mig endelig Lov at gaae ud. De toege min Hatt i Pandt, men ieg loed dem beholde Hatten og sneeg mig derfra hiemad, imedens ieg endnu kunde gaa noget. Thj dersom Viinen hafde faaet Tiid til at virke, hafde det været umueligt. Det lackede imod Aften, som er dend farligste Tiid der i Staden for Straten Røvere, og dersom nogen hafde mødt mig i dend Tiid og Tilstand, hafde de visselig plyndret mig ud eller gandske slaaet mig ihiel; men til min Lycke faldt min Hiemvey forbj dend *engelske Envoyes*¹⁾ Huus. *Secretairen*, som kiente mig, stoed i Vindvet, og da hand paa min Gang, Gebærder og Adfærd vel merckede, hvor ieg kom fra uden Hat, og hvorledes ieg var faren, kaldte hand mig ind, loed spende for sin Slæde, laante mig een Hat og loed toe Karle følge mig hiem, saa ieg endelig slap, men i 3 Dage maatte sveede denne Ruus ud, thj mit Bloed var saa forhidset, at det ey vilde stille sig igien.

D. 16 *Febr* bivaanede ieg dend *engelske Envoye*

¹⁾ Charles Whitworth, der var bleven udnævnt til Ambassadør, for paa Dronningen af Englands Vegne at

Wickfort, som da nyelig var bleven *Ambassadeur*.

Imidlertid ieg saaleedes opholdt mig i Stad *Moschou*, giordte ieg Bekiendskab med de derved det ryssiske *Gymnasium* værende *Professorer*, som alle beviiste mig megen Høflighed formedelst min Færdighed i *Latinen* og *Theologien*, som er fast det eneste, de der *studerer*. Især blev ieg bekiendt med *Theophylacto Leopatinsky*¹⁾, da *Rectore Gymnasii*, nu Ercke

gjøre en højtidelig Undskyldning for den Overlast, som var vederfaret Tsarens Ambassadør i London, der var bleven anholdt paa offentlig Gade. Ved denne Lejlighed anvendte en fremmed Diplomat i sin Tale til Tsaren maaske første Gang Titelen Kejser. Vicekansler Schaphirow gjorde ogsaa gjentagne Gange Juel opmærksom derpaa, og denne anfører det som et Tegn paa, at den megen Medgang havde gjort Russerne overmodige, at de vilde gjøre Ordet Tsar til Kejser eller Cæsar. Endnu var Kejsertitlen nemlig ikke anerkjendt af Europas Fyrster. (Juels Journ., Tagebuch Peters des Groszen, 1773, S. 362 f., E. Schuyler: Peter the Great, London 1884, II, S. 207 ff.).

¹⁾ Theophylactes Leopatinsky (Feofilakt Lopatinski) var dengang Rektor for Gymnasiet eller den patriarkalske Skole i Moskov, hvor han selv docerede Theologi. Samtidig var han Arkimandrit eller Abbed i Simonsky Klosteret, der stod i Forbindelse med Gymnasiet; senere blev han Ærkebiskop i Kiew samt Medlem af Synoden og døde 1741. Han sluttede sig til nedennævnte Procopowitz's Fjender, angreb ha

Biskop udj *Twer*, hvilcken ieg forærede *Schertz* i *Anti Bellarminum*. Ved hannem blev ieg ogsaa bekiendt med *Rectore Academie Kioviensis Theophane Procopowitz*¹⁾, som nu er dend fornem-

stærkt, fordi han hældede til Lutheranernes Lære, og udgav et af Stephan Jaworsky forfattet Stridsskrift mod disse „Troens Sten“, der fremkaldte en Skare Modskrifter fra Europas Protestanter og skaffede ham selv megen Modgang; iøvrigt optraadte han ogsaa som selvstændig Forfatter. Han havde i sin Ungdom studeret i Lemberg og holdtes for en af sin Tids lærdeste og retsindigste Mænd. (Alex. v. Reinholdt: *Geschichte der russ. Litteratur*, Leipzig 1886, S. 272 ff.; C. W. Smith: *Russisk Litteraturhistorie*, Kbh. 1882, S. 38 m. fl. St.; Haandskrift i Thottske Saml. N. 347 fol. i det kgl. Bibl.; Juels Journal).

- ¹⁾ Theophanes (Feofan) Procopowitz, Æreboes Ven og Velynder, vistnok den første gejstlige Taler, Rusland har ejet, fødtes i Kiew 1681 og var døbt Eleazar, men antog, da han 1705 aflagde Munkeløftet, Navnet Theophanes. Han besad en omfattende Dannelse, havde studeret i katholske og protestantiske Lande, hadede Intolerancen og polemiserede paa en aandrig Maade mod Jesuiterordenen, der havde søgt at hverve ham, medens han dyrkede Theologien i Rom. Han var en af Ruslands tidligste dramatiske Digttere af Talent og udmærkede sig som Lærer ved Akademiet i Kiew, der, efter at han var bleven Rektor 1711, tog et storartet Opsving. Efter først at have været Ærkebiskop i Pleskow naaede han 1724 den højeste gejst-

meste geistlig Mand i *Rusland*, Ercke Biskop i Stoere *Novogorod* og som *Vice Patriarch*, een grundlærd og veltalende Mand. Med disse *Professorer* hafde ieg, hver Gang vj samledes,

lige Værdighed som Ærkebiskop i Novgorod. 1721 blev han Vice-Præsident i den nyoprettede Synode. De gjængse theoretisk-theologiske Haarkløverier laa ikke for Procopowitz, derimod var han Peter den Stores højre Haand ved Udarbejdelsen af det „Geistlige Reglement“, der blev Grundlaget for Ruslands ny Kirkeordning. Navnlig gik han ud paa at reformere Gejstlighedens tarvelige Undervisning og modarbejde den stærke Tiltagen af Munkene, hvilke Peter foragtede og kun betragtede som Dagdrivere. Ogsaa ellers var han stadig Peter en tro hengiven, uundværlig og aandsbeslægtet Hjælper, og det kan siges mod ham som mod denne, at han var skøanselsløs overfor sine Fjender. Ved sine fremragende Evner forstod han at bevare sin høje Stilling til sin Død 1736, ogsaa under de senere Herskere, trods mange farlige Angreb, og det faldt i hans Lod efter hverandre at salve Catharina 1724, Peter II 1728 og Anna 1730. (Lizakewitz: Essai de l'histoire de Nowgorod, Copenhague 1771, S. 179 ff., C. W. Smith: Russisk Litteraturhist. Kbh. 1882, S. 37 ff.; Alex. v. Reinholdt: Geschichte der Russ. Litt., Leipzig 1886, 166 ff.; A. Brückner „Peter der Grosze“ i Wilh. Onckens „Allgemeine Geschichte in Einzeldarstellungen“, Berlin 1880, 17te Abtheil. 531 ff.; E. Schuyler: Peter the Great, London 1884, II, 495 ff.; Biographie universelle de Michaud).

theologiske Disputatzer, men som de omsider vel formerkte, at de med deris formeentlige Beviiβligheder ey kunde overbeviise mig noget andet end det, som ieg troede, saa toeg de een anden Vey med mig siigende, at dersom ieg vilde blive hos dem og antage deris Troe, [hvortil] ieg svarede Ney, de vilde da giøre eller skaffe mig til at være Bisp iblandt dem. Ieg erindrer ey, hvor mange og stoere aarlige Indkomster, ieg skulle have, men de vare anseelige. Ieg, for at undgaa dette med Høflighed, svarede, at det kunde være got nock, men ieg hafde ey Munckekiød, som Bisperne skulle have, men tænckte med Tiiden at gifte mig; derpaa de svarede, at det ey just i deres Troe var een *Regel* at een Geistlig eller Bisp skulle være Munk; de vilde skaffe mig Tilladelse af *Patriarchen i Constantinopel* som deris Troes ypperste Hoved¹⁾ at være Bisp og dog at gifte mig. Ieg maatte da spørge dem, om saadan Tilladelse var med eller imod Guds Villie og Befahling udj hans Ord. Dersom dend var der-

¹⁾ Ved Synodens Oprettelse 1721 frigjortes den russiske Kirke endelig fra Patriarken af Konstantinopels Overhøjhed, væsentlig ved Procopowitz's Indflydelse.

imod, saa vilde ieg icke have den, og var dend ey derimod, saa behøvede ieg den indtet. De merckede da omsiider, at slige deres Tale var forgieves til mig, og saa giordte vj Aftale, at vj ved vores Samenkomster ey skulle røre noget om Troens Sager, saasom det paa ingen af Siderne nyttede til andet end at adskille vores Vendskab, hvilcket ieg nødig vilde. Aarsagen for mig var denne, at ieg ved deris Omgiaengelse, saasom Geistligheden der som i Pavedømet veed Alting, fick mange hemelige Ting længe forud at viide, som for *Exempel*, at Tsaren med Tiiden vilde tage sin ringe *Maitresse*¹⁾ til Gemahl, hvilcket i de Dage for de fleeste, ja fornuftige, var utroeligt og dog siden er skeet, med meere andre Ting.

I dend Tiid ieg saaleedes var udj *Rusland* og Stad *Moscow*, hafde ieg een russi[s]k Sprog-mester for at kōme viidere i Sproget, men som hand ey forstoed andet end ryssisk, tillmed var ustuderet og ingen *Regler* i Sproget vidste, saa kunde ieg ved ham ingen stoer Oplysning have

¹⁾ d: den senere Kejserinde Catharina.

uden i de Ting og Ord, som ieg da alt selv forstoed.

D. 13 *Martj* begav vj os paa Reysen fra *Moscow* til *Petersborg* og kom d. 18de til Stoer *Novogor[o]d*. *Comendanten* der, som skulle befordre os, gjorde os megen Ophold, inden vj fick Heste til Reysens Fortsættelse, og som ieg, formedelst at ieg da nogenlunde kunde tale Sproget, blev sendt imellem *Envoyen* og ham for at drive paa, at vj kunde faa Heste, saa merckede ieg strax af Alting, at det var een Oxe, det hand endelig noksom udviste. Det var Tøveveyer, og vj skulle reyse uden Hesteskifte med de same Heste ligetil *Petersborg*, omtrent 30 Mile til 40; altsaa loede vj de sva-
reste Læst gaa forud, at vj med de lættere kunde kome efter, og de forudgangne kunde kiøre des langsomere for at skaane deris Heste, saa meget mueligt var, til at holde Reysen ud. Men bemelte *Comendant* loed Folck og Læß andholde ved Porten. Byen er stoer, og der var over een halv Miil fra voris *Logemente* til Porten, saa voris Folck ey torde gaa fra Slæderne for at lade os deris Anholdelse viide.

Omsider kom vj da efter og maatte uformodentlig forneme, at de forud sendte saaledes vare anholte i Stæden for at vj tænkte, at de hafde været 2de Miile borte. *Envoyen* blev forbittred herover, ieg ey mindre som dend, der baade først og sidst skulle være i og ved alle Fortrædeligheder. Ieg blev strax sendt til dend vagthavende *Lieuten:* for at spørge ham om Aarsagen til denne Anholdelse, især af et Gesantskab. Efter at ieg nogle Gange hafde gaaet dem imellem, og efter adskillig haar[d] Ordvexling, greb *Lieutenanten* til sin Kaarde imod mig. Ieg fick da og strax min Reyse Hirtzfænger ud, var i fuld Agt at hugge ham over Haandleedet og mueligt Haanden af, men da hand, som ey endnu hafde faaet Kaarden gandske ud af Skee-den, loed sin sticke, sloeg ieg ham med Enden af Fæstet af min Kaarde midt i hans Pande, saa at hand styrtede baglends ind i Dørren af Vagthuuset. Ieg sloeg Dørren i for ham havende dend heele Vagt i sin Orden staaende bag mig. Men ieg blev med same var, at *Envoyen* stoed opreyst i sin Soveslæde med een Pistol i hver Haand, hvilcke ieg vidste at være vel ladte, og

at hand skiød paa een Prick, som gav mig meere Moed. Det kunde ey andet være, end at der jo i saa folckerig Stad stimlede i Hast mangfoldige Mennisker samēn, som ey forstoede, hvad Folkeret er, og hvad Friedhed een Gesant haver, og derfor siuntes, at *Lieutenanten* skeede Uret paa sin Post. Af disse vare der da nogle, som vilde gribe mig an, men ieg toeg, i sliig Iver og Vreede meere end dobbelt stærk, een efter anden og kastede under mig, indtil ieg hafde 5 paa Iorden, gjorde saa Rum for mig med min Hirtzfænger. Men da ieg fornam, at ingen af vore Folck kom mig til Hielp, som ieg visselig hafde formoedet, gick ieg baglends ud af Mængden til *Envoyens* Slæde. Der var omtrent 2000 Mennisker samlet foruden Vagten, som stoed i Gevær. Dette maa ieg dog derhos sige, at skjønt Ivrigheed og Vreede, som meldt, hafde gjort mig vel stærkere, end ieg ellers var, saa var det dog sidst i Ryssernes store Faste, da de formedelst dend strenge Afhold, slette, ringe og liden Føde ere saa afmægtige, at de fast ingen Kræfter har, saa ieg deslettere kunde raade med dem. Der-

efter befoel ieg voris Folck, ald Vagt og Anholdelse uaget, med een Slæde efter dend anden at kiøre udaf Porten og gick selv allersidst eene ud med blotte Kaarde i Haanden, endog med de Ord, som ieg ey her vil melde¹⁾. Dette holder ieg for een af mine stødste Livs Fare[r] i Verden og altsaa for dend 10de.

Udgaaende af Porten bad ieg *Lieutenanten*, som da var kom̄et ud igien af Vagthuuset, at hilse, *Commendant[en]* og hand selv, *Lieutenanten*, var *etc*, truede, at, naar vj kom til *Tsaren*, det da ey skulle vorde forgiettet at berætte deris Høflighed, hvilket visselig hafde skeet, dersom Stats-Sager og i sær paa dend Tiid, da vj kort efter fick at viide, at vores Armé var slagen paa Skaane²⁾, og der vare vigtigere Ting at

¹⁾ Juel, der omtaler denne Anholdelse, beretter ogsaa, at hans Folk med Magt sloge sig igiennem Porten og Vagten.

²⁾ Den 11. April bragtes Underretningen om Nederlaget ved Helsingborg til Juel, som herom fortæller: „samme Dag kom Tsaren selv med Groß-Canceler og Vice-Canceleren til mig udj mit Huus, og, ihvorvel af hans Ord, Fagter og Adfærd nocksom kunde seis, at dend Skade gick ham selv nær til Hierte, trøstede hand mig dog paa det bæste, at ieg ej derfor skulde lade

handle og tale om, ey hafde forhindret det, vj og tilmed ey havde hevnet os.

D. 22 *Martij*, som vj formedelst Veyens Ondhed [og] Hestenes Slethed, som meldt, paa Reysen vare sær forlegen, der ogsaa ingen Heste vare at faa endten til Kiøbs eller til Leye, saa nødtis vj til at tage Heste med Magt, hvor vj fandt dem, ja spendte dem fra Læssene, som Bønderne skulle føere deris Skattekorn med til Petersborg. Iblandt andet hente det sig i en Landsbye, *Leb* kaldet, at een Munck kom indkiørendes der i Byen med een god Hest for sin Slæde. Ieg bad ham selge eller leye mig Hesten for Penge og goede Ord, men hand vilde ingen af Deelene, og da hand saa, at ieg da med Magt vilde tage dend og loed Hesten spende fra Slæden, brugte hand mange unyttige Ord, og da hand fornam, at mand lavede til at give ham et Livfuld Hug, undløb hand bandede, skioldende og truende.

Modet falde, fordj mand eengang hafde været ulyckelig, forsikrende, at hand ingenlunde skulde forlade min allernaadigste Herre og Arve Konge, men af yderste Formue være hannem behielpelig til at oprætte dend Skade.“ (Juels Journ.)

Efter omtrent een halv Tiimes Forløb kom denne Munck igien havende 30 à 40 Bønder med sig, alle udrusted med stoere Prygle og Stave. Selv var hand deris Anførere, og som hand havde ladet Klockerne klemte til Allarm, saa stimlede de fra alle Siider meere til. Der var da ingen af Folckene hos mig uden Camer Tienneren *Thomsen*; der var og ey Tiid til at kalde dem ud for at kome os til Hielp; thj imidlertid hafde de bleven samlede, som endnu vare adspredte. Vj toeg derfor Moed til os og gick hver med een liden blot Hirschlinger disse Bønder i Møde, og, som Præsten gick foran, saa toeg *Thomsen* een Granprygel, som ieg hafde i min venstre Haand, fra mig, sloeg Præsten dermed i Hovedet, saa hand strax styrted. Bønderne, som saa dette, bleve forskræckede over, at vj toerde legge Haand paa Præsten, hvilcket efter deris Troe agtes for een af de største og groveste Synder. De toege da til vores Lycke Flugten, og *Thomsen* blev ved at bancke Præsten fra Hovedisse til Foedsaale elændig, indtil ieg omsider af Medlidenhed med Magt maatte tage Pryglen fra ham, og

Præsten, som ey kunde staa paa sine Been, krøb paa Hænder og Føeder fra oß endnu tackende til, at vj hafde levned ham Livet, endog ieg i Guds Sandhed hverken med Haand eller Stock eller noget andet rørte ham.

I samme Landsbye var for nogle Aar siden forhen een preyssisch *Envoye* med alt sit Følge og Folck bleven ihjelslagen, hvilket vj siden fick at viide, saa vj dend Gang ved voris Behiertighed endten undgick een stoer Ulycke eller i det mindste een stor Fare.

D. 23 *Martij* ankom vj til Staden *Set Petersborg*.

D. 7 *Aprilis* ankom een *Courier* fra Danemarck, nu sl. Hoff *Fourier Cardinal*¹⁾. Ieg og voris Hofmester, nu sl. *Eisentraut*, gjorde denne fremede til os komne danske Giest een Aften tilgoede, og som ieg omsider blev overmaade drucken, de andre toe vare og ey heller meget ædrue, saa faldt disse tvende stoere,

¹⁾ Hoffoueer Joseph Cardinal overbragte Juel Elefantordenen til Fyrst Menschikow og rejste den 18. April tilbage med Breve fra Juel til Kongen. (Juels Journal).

tycke og feede Mennisker, som de vare, oven paa en Træbenk, og Bencken faldt med Kanten tvers over mit høyre Skinnebeen, saa Vegten af disse toe føre Mennisker, som laae oven paa dend øverste Kant af Bencken, tryckte dend stoere Pibe af mit høyre Skinnebeen, at dend var krum som een Bue, og ieg aldrig var nærmere til at blive beenbrudt end den Gang. Piinen, idet Beenet saaleedes stod spendt, var saa stoer og overmaade, at ieg for Skrieg ey kunde beede dem at staae op, førend de formedelst min Skrigen omsiider af sig selv reyste sig og maatte lætte mig op, saasom ieg ey selv kunde reyse mig eller i dend første Time stytte paa Beenet.

Dend 24de April fick ieg ombord hos *Tsaren* af hans egen Haand 4 Studsglaß Sæck, saa ieg, som skulle der være Dolemetsker imellem *Envoyen* og Rysserne, der vare omkring *Tsaren*, i eet *Quarteer* af een Tiime blev saa drucken, at ieg blev een stum Tolck. Ieg sneeg mig bort, loed *Envoyen* staae, hafde een saadan Ruus, at ieg i 8te Dage ey kunde komme mig ret igien¹⁾.

¹⁾ For at vise, at Æreboe ikke overdriver ved sine Skildringer af Drukkenskabem i Rusland paa hine Tider,

D. 8de *Maye* gick *Envoyen, Falk* og en-
deel af Folcket til Søes med Tsaren til *Wiborg*

og specielt, at det ingenlunde gik bedre til, hvor Tsaren selv færdedes, har jeg herom paa eet Sted samlet forskjellige karakteristiske Udtalelser fra Juels Journal: Samme Dag, da Æreboe fik sin Bekomst, nødte Tsaren ogsaa Juel til at uddrikke 4 store Ølglass fulde af hidsige og stærke Vine, hvilket han „med al sin Beeden, Klyncken og Klagen ej kunde undgaae“. — En anden Dag skulde han ombord hos Tsaren, efter alt at have drukket mange Skaaler, tømme et stort Straffebæger, fordi han havde tituleret Tsaren Majestæt og ikke Schoutbynacht, hvilken Stilling han beklædte ombord. Da dette blev Juel for meget, og han lagde Mærke til, at Kjældermesteren var en gammel, tyk, ubekvem Person med Tøfler paa, fandt han imidlertid paa at løbe fra ham op i Fokkevandet og sætte sig i Mærset. Han undgik imidlertid heller ikke her sin Skæbne, thi Tsaren løb i egen høje Person med samme Glas i Munden op og satte sig ved Siden af Juel, som derpaa ikke blot maatte tømme det, men endog 4 til. — To Dage efter gik det ham ikke bedre hos Enke-Tsarinden og Prindsesserne, da han og den polske Gesandt gjorde dem deres Opvartning, idet disse bragte dem saa mange store Skaale med Vin, at de inden en halv Time vare drukne, ligesom de sørgede for, at ingen blev sluppet ud, inden han var „vel drukken“. — Endnu værre gik det dog til den 21. Maj, da Tsaren havde hele Generalitetet til Gjæst ombord. „Naar jeg vilde undslaae mig, kom Tsaren self til, klappede og kyßede mig, holdt mig med dend eene

udj *Findland*, som Rysserne da hafde beleyret. Jeg blev atter tilbage med Resten af Folket,

Arm om Hovedet og med dend anden Haand Glæset for Munden med saa megen Tiggen og goede Ord, indtil jeg drak ud. Jeg var tvende Gange i min *Chaloupe* for at bortsnige mig, men Tsaren kom self need i *Chalouppen*, førend jeg kunde komme fra boorde, og hentede mig tilbage.“ Endog da Juel tilsidst gik overmaade drukken ud fra Selskabet og „*salvo honore*“ overgav sig, blev der sendt Officerer efter ham. Juel strittede imod ved at holde sig i Tougværket og drog, da det ikke hjalp, sin Hirschfænger. Da kom Tsaren fortørnet til og sagde, han vilde forklage ham for sin Konge (at han havde draget sit Væрге i hans Nærværelse) foruden adskillige uhøflige Ord, medens Juel, der var vred og drukken, „gav ej heller mange gode Ord“. Næste Dag var han meget ulykkelig herover, men Tsaren tog særdeles naadig mod hans Undskyldning, „tog mig i Favn“ siger Juel „og kyste mig, siigendis Kåmerat (thi saaledes kaldte hand mig meest altid), jeg forlader Eder gjerne af mit Hierte alt, hvis af Eder kand være forseet, men I maa og forlade mig, om jeg noget har forseet mig imod Eder og icke meere tænck[e] derpaa.“ — „Overhovedet har Tsaren ved Gjæstebud den Sædvane“, siger Juel, „at han strax, naar Gjæsterne komme, endog før de faae drukket eller smagt Vin, lader sætte dobbelt Vagt for Dørene og ingen udlader, endog ikke, naar de ere saa fulde, at de *salvo honore* spyer og overgiver sig. Derimod drikker han sjelden over een Flaske Vin eller højt tvende, saa jeg i saa mangfoldige Drikkelaug sjelden saae ham fuld, men

og, som ieg da var min egen Herre, saa toeg ieg mig for viidere at øve mig i det ryssiske Sprog,

Gjæsterne blive alle saaleedis fyldte, at de hverken sandse Dag eller Dør, og da giver Tsaren sig i Snak med dem for at høre dem ud og vide, hvad der stikker i enhver“. — Ved et Gilde i Efteraaret 1710 hos Vice-Admiralen sniger Juel sig hjem, men faaer afklædt Besøg af Tsaren, hvem han maatte følge tilbage igjen i Natklæder og Tøfler for at drikke videre til langt ud paa Natten. — En Maanedstid senere listede Juel sig atter fra et Gilde Kl. 10, men Tsaren savnede ham Kl. 2 og lod ham hente.

Hvor strabadserende det end var for Juel, maatte han dog være med ved enhver slig Lejlighed, da Tsaren næsten aldrig tog imod ellers, men ofte var meget tilgjængelig for diplomatiske Samtaler ved Gilderne. Juel gjorde imidlertid, hvad han kunde, for at undgaae Fylderiet, men som vi skulle se, forgjæves. For det første søgte han at indvirke paa Tsarens Skriftefader og lovede ham endog 500 Specier til gudeligt Brug, om han kunde overtale denne til at forskaane ham for Drik; men da det kom til Stykket, turde denne ej gjøre Forslag derom. Siden benyttede han et Par gunstige Lejligheder til at trænge ind paa Tsaren selv i følgende Samtaler, som jeg sluttelig her skal fremføre med hans egne Ord — men alt til ingen Nytte. „Som ieg engang kom i Samtale med Tsaren, og Talen iblant andet faldt paa Bibelen, hvor Tsaren meget berømmeligt talte om dend stoere persiske Kong *Artaxerxe*, tog ieg deraf Anledning at siige til Tsaren, at hand udj alle Ting, i Magt, Viisdom og Lykke lignede Kong *Artaxerxi* [rettet til

ey kunnende faa nogen Sprogmaster. Ieg loed da een af *Envoyens* Tienner, som læste meget

Ahasvero] undtagen derudj, at ved Kong *Ahasveri* Hoff, ved Dronning *Vasti* Giestebud, man ej for Giesterne skulde frembære meere at drikke end enhver lystede, og mand skulde giøre, hvad enhver vel behagede. Ieg lagde da til, at dersom Tsaren vilde lade her paalegge samme Anordning, vilde hand af alle blive holdet for en *Ahasverus* i Rysland. Men hand svarede intet her til andet end med en venlig Latter tog mig om Hovedet og kyste mig. Tsarens *Maitresse, Catharina Alexiewemna*, bad og ofte for mig, at ieg for Drik maatte forskaanis, men det var alt forgieves. Særdeelis hendte det sig engang, at ieg bad Tsaren, at, som hand saae self, at ieg hvercken kunde fordrage at dricke meget og desforuden nu adskillige Gange saaleedis ved en Ruus hafde anstillet, at det var at befrygte, at ieg engang i Druckenskab skulde kome til Ulycke eller og i det mindste ved Druckenskab tilbringe mig Tsarens Uwenskab, hand derfor vilde forskaane mig for slig Dricken; men hand svarede, at hand aldrig tænckte meere paa sligt, hvad i Druckenskab skeede, og dersom ieg troede det om ham, kiendte ieg ham icke ræt. Omsider bad ieg, hand vilde dog tillade mig at dricke et vis Maal i alle Samenkomster, saa meget, som ieg kunde taale, og saa lade mig dermed være frie, hvortil hand siuntes at beqvenne sig, spørgende, hvor meget ieg vel da kunde og vilde dricke. Ieg svarede: en Potte ungersk Viin, men hand sagde, ieg skulde dricke toe, en for ham og en for hans Kone, meenende *Catharina Alexiewiemna*, som stoed der hos. Ieg bad atter,

vel, læse det danske Nye Testamente for mig liudelig, ieg læste det *slavoniske* efter. Det lyckedes og saaledes for mig, at, ved det at ieg forstoed endeel af Sproget tilforne, saa inden ieg var kōmen Halvparten igiennem Bogen, kunde ieg meesten forstaa det og ofte rette ham, naar hand læste feyl. Omsiider ved Arbeysdomhed kom ieg saa viidt, at ieg uddrog alle *Primitiva* af det ryssiske tryckte *Lexicon*, hvilke, skrevne, ieg endnu haver. Ieg gjorde og een Begyndelse paa at rætte og forbedre *Ludolphi Grammaticam russicam*, hvilket og er iblandt mine Skrifter, og endelig begyndte ieg paa *Latin* at oversette dend stoere *slavoniske*

det maatte blive ved halfanden Potte, en for ham og en half for hans *Maitresse*, hvilcken sagde dett att were noch, bad og Tsaren for mig. Menß hand blev ved sin Betingning paa de tvende Potter, huorfor ieg faldt af Skiempt need paa Knæe for ham, beedendis, hand vilde lade det blive ved de halfanden Potte. Men Tsaren faldt strax need paa Knæ med, siigendis, hand lige saa vel og længe kunde sidde paa Knæe som ieg, hvorpaa vj begge bleve siddendis paa vore Knæe, og, som ingen af os vilde først staae op, drack vj saaledis 6 a 7 stoere Spitsglas Viin, saa ieg stoed op igien med en half Ruus, og bleef saa paa dette Fordrag ingen endelig Slutning.“

Grammaticam, hvoraf eendeel og endnu er iblandt mine Skrifter. Thj mine Forretninger tillod mig ey at fuldføre det. Og som vj i *Petersborg* hafde een hollansk *lutersk* Kircke¹⁾, hvorj vj hørte Prædiken og gick til Guds Bord, fast og alle, i hvad Landsmænd de vare, som der var Mængde af ved *Søe Estaten*²⁾, talede hollansk, saa maatte ieg da og imellem Stunder legge mig efter det hollanske Sprog, saa ieg hafde daglig nock at skaffe mig selv at bestille, var og ingen Tiid ledig.

Dog fornøiede ieg mig, naar det var got Veyer, med at skyde Fugle og andet Vildt *etc.*, som der var Mængde af 1 Mil fra Staden.

¹⁾ Den siden omtalte norskfødte Vice-Admiral Cruys hentedede 1704 i Holland den første Prædikant ved St. Petri lutherske Menighed, der havde dannet sig strax ved Anlæggelsen af St. Petersborg af de mange der-værende Lutheranere, og blev selv Menighedens første Patron. (A. T. Büsching: Geschichte der evang.-luth. Gemeinen im Russ. Reich, Altona 1766, I, S. 52 f. m. fl. St.)

²⁾ At der i denne fandtes mange danske og norske Sømænd ses af Dr. Ludvig Daaes Afhandling i norsk historisk Tidsskrift 2 R. 4 B. om Normænd og Danske i russisk Tjeneste i det 18de Aarh.

Hvad ieg saaleedes skiød, forærede ieg bort til mine goede Venner, saa ieg derved tilbragte mig baade Tack og Velyndere.

Da *Envoyen* var komēn tilbage fra *Wiborg* igjen, blev ieg iblandt andet brugt til at afskrive de frandske *Circulair-Breve*¹⁾, som gick til alle voris danske inden og udenriigske *Ministrer*, hvilcket ieg og vel kunde giøre, endskiøndt ieg ey forstoed Sproget. Men som dend derudj befattede Indhold var mig i alt velbekiendt, saa formedelst den Overeensstemēlse, det franske Sprog haver med *Latinen*, kom ieg saavidt derudj, at ieg nogenlunde kunde forstaae een Breve Stiil. *Envoyen* var og saa goed, at hand underrettede mig, naar ieg spurte ham om [noget], saa ieg omsiider selv kunde læse og nogenleedes forstaae een *moral-* og historisk Bog, hvilcket ieg saa meget dis flittigere øvede mig udj, som det fortrød mig, at naar de andre talede noget, som de just ey vilde, at ieg skulle høre eller forstaae, saa talede de *frantzøsk*, de

¹⁾ Breve med en kortfattet Redegjørelse for, hvad der passerede af Vigtighed i det Land, hvor Afsendingen var akkrediteret.

frēmede *Ministrer* iligemaade ved Forsamlinger og over Boerde, da ieg maatte sidde iblant dem som en dumme.

Efter at vj d. 26 *Junij* hafde faaet Tii-
dender, at *Wiborg* af *Rysserne* var indtagen¹⁾,
reyste *Envoyen* til Lands med *Tsaren* did. Ieg
blev atter tilbage med de fleeste af Folckene og
vedligeholdt mine forrige Studeringer, og da
Envoyen derfra var kōmen tilbage igien, tog
hand dend Ryssiske *Vice Cantzeler Schaphirows*²⁾

1) *Wiborg* havde siden Marts Maaned 1710 været be-
lejret af General-Admiral, Greve Apraxin, som paa
Isen var gaaet over den finske Bugt. Han led
imidlertid stor Mangel paa Ammunition og navnlig
Proviand, og først da *Tsaren* efter en paa Grund af Is-
gangen meget farlig Sejlads som Contra-Admiral un-
der Vice-Admiral Cruys Kommando (paa hvilken Fart
Juel, som vi ovenfor havē seet, var med) havde til-
ført begge Dele, maatte Byen overgive sig, hvilket
fejredes med store Festligheder. Jfr. Tagebuch Peters
des Groszen og Juels Journal, hvor navnlig de sidste
udførlig omtales.

2) Om Vicekansler Peter Paulowitz Schaphirow (Safirov)
skriver Juel, at „han er en lav tyk Mand, hvis For-
fædre har været Jøder, men hans Fader og han ere
omdøbte, hans Børn og han seer og meget jødisk ud.
Der findes vel og de, der forsikre, at han endnu hem-
melig er en Jøde. Forresten er hand som alle de

Søn i sit Huus og formaade mig til at lære ham *Latin*, alt paa det *Envoyen* til Kongens

andre meget opblæst og stolt og brugis meget udj Tsarens Forrætninger, ellers en fornuftig Mand og taler vel tysk, som hans Moders Maal; hand er og goed at komme tilrætte med, har og temelig Erfarēhed udj udenlandske Sager.“ Peter den Store havde truffet ham som ung Mand i en Bod i Moskov, lagt Mærke til hans opvakte Svar og udmærkede Sprogkunderskaber, spurgt, hvem der havde oplært ham, og da han erfarede, at det var hans Fader, taget begge i sin Tjeneste. Den unge Schaphirow ledsagede Peter den Store paa hans første Udenlandsrejse 1697, fik 1706 Direktionen af de udenlandske Sager og var 1709 ved Peters Side i Slaget ved Pultava. Samme Aar blev han Vicekansler og Aaret efter Baron. Uvisnelig Fortjeneste af Rusland indlagde han sig ved i Spidsen for de russiske Afsendinge at lede Forhandlingerne med Storveziren i Lejren ved Pruth 1711, hvor Russerne undslap Faren for saa godt Kjøb. Imidlertid havde han den lidet misundelsesværdige Lod at føres som Gidsel til Konstantinopel, hvor han maatte blive i tre Aar, jævnlig i Fængsel og flere Gange Døden nær. Han var siden med Peter i Kjøbenhavn og spillede en vigtig Rolle ved Underhandlingerne med Danmark. Han havde imidlertid skaffet sig en Fjende i Menschikow, hvis Underslæb han afslørede, men som fik Tilgivelse af Peter og foranledigede Sag anlagt mod Schaphirow, der ikke slap saa let. Bøden havde allerede hævet Øxen over ham, da han be-naadedes med Forvisning til Novgororod. To Aar efter kaldtes han dog tilbage af Catharina, der imid-

Tiennestes Befordring kunde vinde denne Mands Venskab igien; thi de hafde nogen Tiid været Uvenner, og denne *Schaphirow* var *Over-Secretaire* ved de udenlandske Sager udj Rysland og hafde stedse fra voris første Ankomst did været *Envoyen* imod i alt, hvad hand kunde. Ieg læste da denne Sömer igiennem for denne unge *Baron*, og det uden nogen Betaling. Thj saa ofte Faderen sendte mig Penge for min Umage, skickede ieg dem tilbage igien, skjønt ieg vel kunde have haft dem nødigt, og hand sendte mig 20 ja 30 *Roubler* tillige, hvilcket da behagede *Envoyen* meget, saa hand iblandt andet for det ogsaa daglig fattede meere Kierlighed til mig, hvilcket gav mig ey liden Misundelse saavel af den eene som den anden¹⁾. Men

lertid havde bestegit Tronen og ikke kunde glemme hans Fortjenester ved Pruth. Han gjenerhvervede sin forrige Anseelse og døde 1739 som Præsident for Kommerce-Kollegiet. (Jfr. Bantisch-Kamensky: *Siècle de Pierre le Grand*, Paris 1826, S. 257—77; *Leben des Fürstens Menschikow*, Leipzig 1774, 252 f.; *Hist. Tidsskrift* 5te Række, III; E. Schuyler: *Peter the Great*, London 1884, II, adskillige Steder).

¹⁾ At Æreboes Læsning med Schaphirows Søn heller

ieg blev ved, gjorde, hvad ieg kunde og burde, og gav mine Misundere ey nogen Leylighed til at kunde med mindste Skin af Sandhed paasige mig noget ondt eller uræt, tiende og føyede een hver, dend høyeste med den ringeste, af ald min Formue, saa de ingen Sag kunde faa med mig, og Avinden da omsiider faldt af sig selv.

I *August* Maaned kom Pesten fra *Narva* til *Ingermanland* og nærmede sig saa til *Petersborg*, indtil der og adskillige døde af Pesten, saa *Tsaren* med heele Hoffet saavel som og vj stoede færdige at reyse derfra enten til *Archangel* eller Stad *Moschow*. Men som det strax blev taget iagt og Anstalt derjmod af

ikke var uden Resultat for Juel, faar man et Vidnesbyrd om af dennes Journal, hvori han siger: „For at vinde *Vice-Canceler Schaphirows* Venskab og ved mine Ansøgninger der ved Hoffet at have ham paa min Siide, hafde ieg tilbuddet hannem at tage hans Søn i mit Huus og blive dér underviist af dend ved mine Sager værende *Secretaire*, Rasmus Æreboe. Hand ankom og denne Dag [d. 17 Juli 1710] i mit Huus og blev saa fremdeelis 6 Maaneder hos mig, hvilcket ogsaa gavnede mig meget udj mine Forretninger, hvor *Vice-Canceleren* i alt det, som mueligt var. siden dend Tiid stedse gick mig til Haande.“

Tsaren giordt, saa blev det dempet, og vj forblev der Sommeren over.

D. 24 *Augustij* ankom Hertogen af *Cuurland*¹⁾ for at holde Bjlager med *Tsarens* Broderdatter, Printzesse *Anna*²⁾, som nu er regierende *Tsarinde* i Rysland; hun var et meget deyligt og fornuftigt Menniske og særdeelis from og naadig. Dend 11 *Novembr* blev Ægteskab[et] fuldbyrdet, og hafde ieg dend Ære derved at være tilstæde. Alting gick heel prægtigt til, og

¹⁾ Hertug Frederik Vilhelm af Kurland, som i November 1710 ægtede Peter den Stores Broderdatter, Anna Ivanowna, skildres af Juel som „en meget ung, smuk, artig og beleven Herre“. Allerede i Januar 1711 døde han imidlertid paa Vejen hjem, og Juel anfører i sin Journal som Hoved-Aarsager dertil den umaadelige Drikken, han maatte deltage i, og de mangfoldige Fortrædeligheder, han maatte døje i Rusland, navnlig fra Menschikows Side, der stedse trættedes med ham om det øverste Sted og gjorde ham al mulig Fortræd, saaledes ogsaa trak det i Langdrag med hans Medgifts Udbetaling.

²⁾ Anna Ivanowna, Peter den Stores Broderdatter, fødtes den 25. Januar 1693 i Moskov og levede efter sin ovennævnte Ægtefælles Død 1711 i Mittau en Række Aar. Da Huset Romanows Mandslinie uddøde med Peter II den 19. Jan. 1730, besteg hun Tronen og døde som Kejserinde af Rusland den 28. Okt. 1740.

et kostbart Fyrverk blev om Natten afbrændt. *Tsaren* havde forskrevet een *Professor* fra *Gymnasio* udj *Moskou*. nafnlig *Prebylowitz*¹⁾, hvilken paa *Latine* skulle forrette denne Vielse, saasom Hertzogen ey forstod *russisk*. Da hand var komēn, vegrede hand sig udj at giøre denne Forretning sigende, det var imod deres Troe at vie *Printzessen* eller nogen af deris Troe til een Kiætter, thj Hertzogen var *luthersk*, som hand da holdt for een Kiætter. Thil ald Lycke for ham fick hand een stoer Byld samē Tiid i Munden, saa hand ey kunde tale og altsaa var undskyldt for denne Forretning²⁾, thj ellers vilde det visselig have bekomēmet ham ilde. Dagen til dette Bielager var beramēt, og der var ey saa lang Tiid til, at mand kunde forskrive een

1) Først havde han dog henvendt sig til Vice-Patriarken i Moskov, som undskyldte sig med Svaghed.

2) Juel melder i sin Journal ikke noget om denne Undskyldning, men siger, at *Tsaren*, da *Stephanus Prebylowitz* standhaftig vægrede sig ved at forrette denne troesstridige Handling, henvendte sig til en anden, da han „udj Krigstiider ej vilde lægge sig ud med Geistligheden, som i *Rysland* er egensindig og vankyndig og desforuden letteligen kan drage dend gemeene Mand. hvor hen de vil.“

anden. Der var og ey nogen geistlig der ved Steden, som forstod *Latin*; thj falt *Tsaren* uformentligen paa de Tancker, at hand spurte sin *Confessionarium*¹⁾, om hand ey forstod noget *Latin*. Denne arme ustuderet Abbed, som ey tænckte paa noget sligt, vilde ey giøre sig saa vankyndig, saa hand i Hast svarede, han kunde noget lidet. *Tsaren* tog ham paa Ordene

¹⁾ Tsarens daværende Skriftefader var Theodosius Januskij (Janovskij), Abbed af Klosteret Chutina ved Novgorod. Han var nogen Tid iforvejen nær kommen galt afsted paa Grund af sit Venskab med Æreboe. da Pøbelen blev forternet paa ham, fordi han havde medtaget denne „Kjætter“ i Kirken ved en højtidelig Gudstjeneste, hvor Æreboe ved ikke at deltage i en af Ceremonierne havde hendraget Opmærksomheden paa sig. Denne „arme ustuderede Abbed“, som Æreboe kalder ham, der ikke kunde Latin, steg siden til de højeste gejstlige Embeder. 1710 blev han Arki- mandrit i Alexander Newsky Klosteret i St. Petersborg, 1720 tillige Ærkebiskop Novgorod og omtrent samtidig Vicepræsident i Synoden. Hans Medgang havde imidlertid gjort ham overmodig og umedgjørlig, og han kunde ikke finde sig i at stilles i Skygge af Synodens anden, langt mere fremragende, føromtalte Vicepræsident, Procopowitz. Skjøndt han før havde hjulpet Peter med hans Reformer, slog han over og modarbejdede dem paa det ivrigste, hvorefter han for oprørske Udtalelser 1725 indespærredes i et underjordisk

sigende, naar hand ickun kunde noget, saa var det nock, og befol ham strax at vie dem. Abbeden undskyldte sig og bad for sig, det beste hand kunde, men alt forgieves; han skulde. Denne ælændige Mand, saasom han var min gode Ven, kom bedrøvet til mig og klagede denne sin Nød, saasom hand vidste, at ieg forstod *Latin*, og ey toerde betroee sig nogen anden formedelst Misundelse. Kortelig, ieg fick deres *Retual*, hvor Vielse *Ceremonien* staar udj. Der var ickun toe Dage til Vielsen. Ieg maatte læsc det saa tit for ham, at hand meesten kunde [det] uden ad; han bestillede et Sted for mig næst hos under Vielsen, at ieg kunde sig[e] ham til, ifald Nøden udkrævede [det], saa det gick lykkelig af for ham¹⁾. Hand var hierte-

Klosterfængsel, hvor han døde. (Juels Journal; G. de Lizakewitz: *Essai de l'histoire de Nowgorod*, Copenhague 1771, S. 177 ff.; C. W. Smith: *Russisk Literaturhist.*, Kbh. 1882, 76 ff.; E. Schuyler: *Peter the Great*, London 1884, II, 499 f.).

¹⁾ Juel, der ogsaa omtaler, hvorledes hans Sekretær hjalp den gamle Abbed, „som var meget forbauset over denne Befalning af Tsaren, at han skulde forstaae *Latin*“, giver en omstændeligere Beretning om Vielsen, hvor Tsaren fungerede som Brudgommens

glad, forærede mig et Pr. Sobler, omtrent 50 Rd. værd, som min Hustrue endnu haver, og siden den Dag holdt meget af mig, saa ieg af ham som *Tsaren* og *Tsarens Maitresse*, siden *Tsarindens*, Skriftefader fik mange hemmelige Ting at viide til min og *Envoyeens* Efterretning; han gjorde mig ellers mange Høfligheder.

Denne Sōmer prædicke ieg dansk i *Petersborg*, hvilket aldrig tilforn var hørt. *Tsaren*, som havde faaet [det] at viide, var selv med i Kirken.

D. 25 *Nov.* bivaanede ieg det mærkværdige Dverge Brøllup i *Petersborg*, hvor af Omstændighederne er i min *Journal*¹⁾, som og deraf

Fader og som Marskalk. Interessant er det at se, hvorledes Peter den Store, med al Foragt for Ceremoniellet, hvor det ikke konvenerede ham, under Vielsen, da han skulde holde en Hue over Brudgommens Hoved, og dette i Længden blev ham for tungt, lod sig afløse af en Kvartérmester fra sin Chaloupe. Ogsaa Gildet efter Vielsen beskriver Juel. Ved dette blev bl. a. to Postejer serverede; af den ene rejste en Dværgepige sig og holdt en Tale paa russiske Vers, af den anden en mandlig Dværg; de vare kun omtrent en Alen høje og dansede en Menuet paa Bordet.

¹⁾ I Mangel af *Æreboes Journal* skal jeg herom anføre følgende Uddrag af Juels: *Tsaren* havde i An-

sees, hvad Skyden og Fylden der same Aar var, som reyste sig af de mangfoldige Fordeele, *Tsaren* det Aar hafde imod Sverrig. Thj det

ledning af at han vilde holde Bryllup for et Par Dvæрге, der stod i hans Tjeneste, ladet indsamle en hel Del Dvæрге fra hele Rusland. Dem delte han ud til sine Fyrster, Knezer og Bojarer, en eller flere, som de havde Raad til, og disse maatte da besørge dem udstyrede med pragtfulde Klæder. To Dvæрге hentede i aaben Vogn Juel til Bryllupet, hvor Tsaren selv stillede Dværgene i Geledder, saaledes at Brudgommen med Tsaren førte an. Efter Bruden gik 7 Par Dværgpiger og bagest parvis 35 Dvæрге; de ældste, hæs- ligste og største af dem sluttede Troppen, saa de vare i alt 62, den største Del bondefødte, der lidet vidste at skikke sig, hvilket gjorde Optoget endnu latterligere. Under Vielsen hørtes kun Fnisen og Grinen, og Præsten kunde næppe føre Ordene ud for Latter, saa Juel med Rette fandt Optrinet lidet opbyggeligt. Gildet, der fulgte paa, var i Menschikows Hus. Der var dækket i en stor Sal paa 6 smaa ovale Borde, med smaa Tallerkener, smaa Knive, smaa Lysestager og alt Tilbehør smaat. Alle Tsarens Gjæster sad med Ryggen til Væggen for at se paa Dværgene midt i Salen. Efter Maaltidet toges Bordene bort, alle Dværgene maatte danse, selv de, der næppe kunde gaa, og der blev en gruelig Latter, Skjænden og Tummel, som ikke var til at beskrive. Brudgommen lavede et Fyrværkeri, men dette blev ikke tændt, og Lystigheden fik en brat Ende, da Menschikows eneste Søn samme Aften døde.

var det lycksaligste Aar for *Rysland* af ald *Tsar Peter* den 1^[stes] Regieringstiid, saasom Rysserne i same indtogte efterfølgende Lande, Stæder og Fæstninger fra de svenske, *Elbingen* i Preysen, *Riga*, *Dünamünde*, *Arensberg* paa *Øste*¹⁾, *Pernau*, *Revel*, *Wiborg* og *Kexholm*, saaledes blev Herre og Mester af *Dagø*, *Øsel*, *Lif-* og *Estland*, *Caralien* og *Kexholm*; (som) alt dette undtagen *Elbingen*, som hand siden afstoed til *Preysen*, beholdt hand ved Fredens Sluttning med *Sverrig*.

Saa lycksaligt som dette Aar var, saa bedrøveligt og farligt saa det ud i det næstfølgende Aar, hvoraf ieg fick med min Deel. Thj d. 4 *Januarij* 1711 fick mand Tiidender, at Tyrken hafde brudt Freden med *Rysland*. Kort derefter reyste *Tsaren* skyndeligst til Stad *Moscow*, *Envoye Iuel* d. 1 *Febr* næstefter. D. 6te *do* kom vj forbj mange af Pest i Skoven siuge liggende Mennisker og d. 8de til *Moschow*.

D. 9 *ejusdem* [om] Aftenen kom *Tsarens* daværende *Cancellie-Secretaire Osterman*²⁾, nu

1) o: Arensburg paa Øsel.

2) Den bekjendte russiske Diplomat Heinrich Johann Friedrich (i Rusland Andrej Ivanovitz) Ostermann fødtes

Vice Groß-Canceller i *Rusland*, løbendis barhoved til voris Port og banckede paa. Som Skildvagten ey torde lucke ind vel merkende, at der vare Straten Røvere uden for, løb ieg need, og da ieg kiendte Røsten, lukte ham ind; men hand faldt besvimed need i mine Arme. Ieg tillige med Skildtvagten bar ham da op i vores Værelser, og da hand kom til sig igjen, sagde hand, at een *Tsarens* ældste Søn *Capt.; Baron F. von Willemofsky*¹⁾, som var i Følge med ham, var bleven tilbage iblant Straten Røver[ne].

1686 i Westfalen, hvorfra han flygtede for en Duel, og traadte 1704 ind i den russiske Marine, hvor han vandt Peter den Stores Yndest. Han havde en væsentlig Indflydelse paa Fredslutningen i Pruth 1711, ligesom han 1721 ledede Fredsunderhandlingerne i Nystad; 1725 blev han Vice-Kansler. Under Peter II blev han ophøjet i Grevestanden og af Kejserinde Anna gjort til Udenrigsminister. Under Elisabeth blev han imidlertid styrtet og dødsdømt, men benaadet med Forvisning til Siberien, hvor han døde 1747.

1) Fr. Wilh. Baron von Willemovsky førte Aaret forud i den Eskadre, der bragte Undsætning til Hæren, som belejrede Wiborg, et af de største Skibe, „de Dommekraft“, hvormed han brød den stærke Iis og banede Vejen for de mange Transportbaade, der havde været i stor Fare, jfr. Tagebuch Peters des Groszen, 1773, S. 375 f. og Juels Journal.

Ieg tog da strax een Deel af vores Folk med Gevæhr til mig, løb ud, men som vj ey vidste, hvilken Side, de vare komne fra, sendte ieg Folkene til dend eene, og ieg selv [gik] til den anden Side af Veyen, og da disse Skielmere ved Liuset af Sneen blev mig var mueligt tænkende, at vj vare fleere, end vj var, undløbe [de]. Ieg fandt da dend elendige *Baron* staaende paa sit Haaved, meesten afklædt, i een Gryft, fandt hans og bemelte *Ostermans* Kaarder og noget meere af deris Tøy; toe *Mariner* laae halv døde og ilde saarede hos ham. Vj bar da den uþle Mand ind. Ieg reddede hans Lomēuhr, 144 *Ducater* i Guld og een Demantsring, som Røverne ey havde seet, formedelst hand havde Handsker paa. Af disse *Ducater* blev giort een Guld Ring til 2de Duckater, som mig blev foræret, og ieg endnu har, med den Sal. *Barons* Nafn udj. Nogle Dage derefter døde hand af sine Vunder udj vores Huus.

Stad *Moschow* var i de Tiider saa fuld af Straten Røvere, at vj næsten hver Morgen omkring voris iboende Gaard fandt een, toe eller flere ihielslagne, hvilket anledigede os til, at vj

nogle Aftener efter hinanden med alle Mand gik ud for at antreffe dem, hvor det da een-gang tildrog sig, at een kom springendis lige forbj mig. Ieg skiød strax i ivrig Hastighed løs paa ham, som var omtrent 1^{1/2} Al. fra mig, og det med een Pistol, som ieg hafvde i Haanden, men til min Lyke traf ieg ham icke. Thj dersom ieg havde skudt ham ihiel, vilde det visselig hafde kaasted mit Liv, saasom hand ey blev funden i nogen Ugierning, og altsaa indtet ont ham kunde overbeviises, at hand havde begaaet. Dette holder ieg for min ellevte yderlige Livsfare.

1) I disse Dage fik Æreboe en lille diplomatisk Sendelse og en dertil hørende Rus, som han, uagtet sin øvrige omstændelige Redegjørelse for alle Tilskikkelser, synes at have glemt. Juel fortæller, at der den 15. Februar 1711 ankom en polsk Ambassadør, Kron-Marskalk af Lithauen, Wollitz, som Dagen efter meldte sin Ankomst til ham, ikke som sædvanligt ved sin Sekretær, men ved en, han kaldte sin Prækussor, tilligemed en Kap-tajn, hvilke talte Latin, da de kun forstod dette Sprog foruden polsk. Juel sendte da samme Dag til ham, ikke Legationssekretæren, men „min egen *Secrétaire* ved mine Forrætninger, Rasmus Æreboe, hvilcken fandt ham over Borde, saasom Tsaren ham den Dag, som anden Dagen efter hans Ankomst, holdt fri Taffel.

Som vj nu lavede os paa Reysen til *Tyrkiet*, var ieg opsendt i Staden af *Envoyen* for at kiøbe et og andet, som til Reysen behøvedes, og som det er en meget folkriig Stad, saa er der ved Torvene en ubeskrivelig Trængen af Mennisker, igiennem hvilke ieg skulle kiøre, hvor det da hendte sig, at een Kone uforsigtigviis med Ryggen vendte sig imod Slædestangen af min Slæde, saa hun falt hovedskuld til Jorden. Der blev strax Allarm og *Tsarens* Garder, som der vare i Mængde til Stæde, trængede ind paa mig. Ieg sprang udaf Slæden, drog min Kaarde, loed *Laqueien*, som var Skræder *Anthoni Ringschow*, der var med mig, kiøre frem. I det Øyeblik var der vel 24 dragne Kaarder over mig og eendeel af de saa kaldede Tobiner eller Prygle. Ieg vergede mig det beste, ieg kunde, og som ieg var stærk og rask, saa sloeg ieg mig ind tvers derudj, bad Skræderen at kiøre, saa ieg dend Gang heel forunderligviis

Ambassadeuren tildrack min *Secrtaire* med en *Pocal* ungersk Viin, først paa Kongen af *Dannefjís* Sundhed og siden paa min som ogsaa flere, saa at hand kom hiem igien med en goed Ruus.^a

og ved Guds stoere Beskiermelse reddede mit Liv, som da er min 12te yderlige Livsfare.

D. 28de *Febr* saa ieg dend saa vidt i Verden for sin Storlighed berømte Stoere Klocke i Stad *Moschow* og skrev mit Nafn derudj. Dend er i *Diameter* 9 sædlandske Alen og Knebelen paa det tyckeste 3^{1/2} Alen omkring.

D. 7 *Martij* saa ieg *Tsarenes* prægtige Begravelser og den riige Domkierke ved Slottet, og saa ieg den Dag een utrolig Skat af *Juveler*, Guld, Sølv og Perler, efter min Skiønsomhed mange *Millioners* Værdj. Iblandt andre mange rare Ting, som der er at see, er der og i Siden af Kirken et lidet *Capell*, hvor mand siger, at vor Herris *Christi* Kiortel ligger forvaret udj et lidet der staaende Skriin, men dend fick vj ey at see, saasom *Tsaren* dertil har een Nøgle og *Patriarcken* dend anden, saa at ingen af dem, uden de ere begge samlede, kand kōme til at see dend. Mand viiste os og *Apostelen Andree Arm*, *Chrysotomi* Hoved, et *Marien* Billede, som *Evangelisten Lucas* skal have maalet, samē var besadt med nogle 100 Diemanter, men ingen Maling var derpaa at kiende, thj det var sort,

mueligt af Ælde. D. 8 *Martij* blev Krigen i same Kierke imod *Tyrken* høytidelig udraabt. Omstændighederne ere udj min *Journal*¹⁾.

D. 20 *Martij* reyste ieg med *Envoyen* til et Kloster liggende omtrent 10 Mi. fra Stad *Moskow*, kaldet Opstandelsis Kloster, hvor Kirken er bygt gandske efter dend Kierke, som staar i *Ierusalem* over dend hellige Grav, og ligeleedes dend hellige Grav midt i denne Kierke aldeelis af liige Størrelse og Danlighed som dend er at see i det nu værende og saa kaldede *Ierusalem* og Steenen uden for Døren af Graven. *Envoyen Iuel* sagde ogsaa, at denne Efterlignelse gandske og i alt kom overeens med de, som han hafde

¹⁾ Tsaren lod først Krigserklæringen offentlig oplæse og befalede siden alle at falde paa Knæ for at bede Gud om Lykke og Sejr mod Tyrken, hvorefter Metropoliten af Rezan, der fungerede som Vice-Patriark, prædikede paa Texten af Exod. 3: Herren sagde til Mose, stig hid op paa Bjerget, tag dine Sko af og din Stav i din Haand, og Moses saa Busken brænde og dog ikke opbrænde, og Gud sagde, jeg har hørt mit Folks Suk, Skrig og Raab over alt det onde, som Ægypterne gjør dem, og jeg er kommen at frie dem, og jeg sender Dig, Moses, hen at udføre det. Frygt ikke, jeg, Gud, er med Dig. (Juels Journ.)

seet, at der selges i *Alexandretta* og paa dend heele *asiatiske Kust* udj *Midlanske Søn*, da hand i sin *Ungdom* der reyste. Imidlertiid ieg saaledes opholdt mig i *Stad Moskou*, søgte ieg atter *Omgjengelse* med alle *Professorerne* ved *Gymnasium* der, og især med min meget gode Ven *Theophylactei Leopatinsky*¹⁾.

D. 29 *Martij*²⁾ begyndte vj vores *Reyse* i Guds Navn til *Tyrkiet*, reyste saa stedse igjennem *Rusland* og *cosaquiske Ukraine*, hvorudj nu er *Hoved Staden Glokow*, thj dend forrige *Hovedstad Baturwi* er ødelagt i sidste *Krig*, da *Felt Herren Mazeppa*³⁾ gik over med een stor *Deel* af sine *Folk* til *Kongen* af *Sverrig* og tog hans *Partie*. I bemelte *Glokows* *Bye* stod *Comandanten* af bemelte *Baturin* og *Hetmandens* eller *Feltherrens Ministers* *Hoveder* paa *Stager*, *Kroppe*ne vare lagte paa *Steyler*, formedelst deris imod *Tsaren* saa kaldede begangne *Forræderie*.

¹⁾ Se *Noten* S. 105.

²⁾ Det var først 29de *Maj*. (*Juels Journ.*)

³⁾ Den berømte *Kosakhetmand* *Iwan Stephanowitz Mazeppa*, f. 1644, død 22. *Septbr.* 1709 i *Bender*, hvortil han var flygtet med *Carl XII.*

Ieg hafde og her dend Ære at kysse da værende Felt Herrindens Haand¹⁾. Hund var et deyligt og meget høfligt Menniske, ligesom *Cosaquerne*, i sær hvad Høflighed og Beskeedenhed angaar, alle ere, og det i saa høy Grad som her i Landene neppelig staar til at troe. Saa var ieg og paa denne Reyse nær det af det svenske store Nederlag vidt nafnkundige *Pultawa* paa 2¹/₂ *Mil.*

Vj ankom saaleedes d. 26de *Junij* til Staden *Kiow*, hvor ieg hafde Leylighed at see de saa viidt i Verden omtalte *kiowske* Helgeners underjordiske Begravelser, over hvilke ieg siden har kiøbt een tryckt Afritzning og Beskrivelse paa *Latine*, foruden de fornemmeste af disse Helgeners Liv og Levnet med Kaaberstycker, hvilken ieg der paa *slavonisk* fik, begge disse Bøger her endnu i *Kiow*, som er det deyligste og frugtbarste Stæd, som ieg i Verden har seet, var foruden de mange der værende præg-

¹⁾ Kosakhetmanden, Mazeppas Efterfølger, Iwan Wasilowitz Scoropatow (Skoropadsky), som holdt Hof her, var ikke selv tilstede, men med henved 30000 Kosakker i Marken. (Juels Journ.)

tige Klostere, et talriigt *Academie*, som kort før min Didkomst hafde bestaaet af omtrent 6000 *Studiosis*. *Rector*, der var ovenmelte *Theophanes Procopowitz*¹⁾, som i dette Aar var bleven *Tsarens* Reyse *Confessionarius*, min før ommelte goede Ven.

D. 14 *Julij* gik vj derfra igien, men som der er et forskræckeligt høyt Bierg op ad, og Veyen gik derover og var smal, saa gik dend heele Dag bort, inden vj kunde komē der over; og som Vognene i dend smalle Vey stœd een efter dend anden, kom der een ryssisk *Officeer* tilriidende, som vilde igiennem og umueligt kunde i een Hast, saasom vores Vogne hverken kunde komē frem eller for hinanden tilbage, hvilket ieg, som i alle deslige Ting skulle være baade først og sidst tilstæde for at giøre Anstalt, viiste ham øyensiunlig, og da hand endnu ufornuftig vilde, at vj for hans Skyld skulle kaste Rustvognene ud for Bierget for at give ham Rum, og dertil brugte mange unyttige Ord og omsider saa sit Hold og med hesselige Skielsord

¹⁾ Se Noten S. 106.

undreed mig, saa blev ieg saa ivrig, at ieg uforsigtig reed tvers over Brincken for at gien-skyde ham, og dersom min goede *tartarske* Hest, som ieg dend Tiid hafde, ey hafde været klogere end Rytteren, hafde ieg visselig faldet med ham ud for denne høye Brinck og brudt Hals og Been i Stycker; men Hesten sadte sig paa sin Bagdeel og loed sig saa glide langsom Brincken need til Grunden, hvilket ieg holder for min trettende Livs Fare. Men Gud reddede mig og denne Gang ved min gode Hest.

Vj forfuldte voris Reyse igiennem et af Høskrecker eller Græshopper fortært Land, saa vj eengang paa 18 Miil ey saae eller paa Marken kunde finde et eeniste Græß Straae, ja dette Utøy hafde ogsaa opædt Løvene, ja Barken ofte med, af Træerne, tillige med alt Kornet paa Marken, saa det saae ilde ud for os reysende; tilmed var Heeden om Dagen utaalelig, Tørsten altsaa ey liden, Vand var vores beste Dricke. Kulden var om Natten tilligemed dend svare Dug saa overmaade stoer, at ieg om Natten maatte tage min store til Fødderne needhængende ryssiske Peltz paa for at holde Kulden fra mig, hvilken

stærcke og daglige Omvexling af umaadelig Heede og Kuld samt Vanddrikken omsider forvolde, at mesten alle voris Folk vare siuge. *Envoyen* og *Legations Secretairen* førte vj paa deres Sye Seng i Sove Vogne, som der iblandt ere brugelige. Vores Hofmester *Eisentraut*, som var meget feed, smeltede Fittet i Livet udj, saa hand døde af et stærk Slag. Der døde og een og anden af vores Følge, med et Ord, der var ey nogen, der jo var eller hafde været siug, thj somē kom sig igien, naar andre falt need, undtagen Kudsken og ieg. I slig Tilstand blev vj dog veed at reyse, thj vj formedelst Mangel af Foeder til Hestene og Levnets Middel for Menniskene ingensteds kunde opholde os, indtil vj omsider kom til een liden polsk Fæstning *Brialosierkow*, hvor vj vel fik noget Foeder til Hestene, men Landet var allevegne der, som forhen, øde og af Menniskene forladt. Denne liden Fæstning var kort før voris Didkomst forgieves bleven bestormet af mange Tusinde *Tartarer* og Tyrker. Den ovenmelte Heede om Dagen lockede mig ud til at svømē i een der-

forbj løbende Aae for at kiøle mig. Da ieg nu vilde svømme tvert over Aaen ey tænckende, dend var saa bred, som dend var, men at ieg vel kunde svømme derover, maatte ieg dog forneme, da ieg kom lidet over Halvdeelen, at mine Kræfter vare formindskede af dend ovenmelte daglige Heede og stærke Nattekuld, saa ieg sank af Afmagt og Træthed, og dersom Aaen endten hafde været lidet dybere eller noget lidet breedere, hafde ieg visselig drucknet, thj de ved Aaebreedeen staaende af voris Folk, som saa det, kunde icke redde mig. Ieg sprank fra Grunden op og drog Aande lidet, sank igien mange Gange, men hver Gang kom omtrent een Alen nærmere Landet, indtil ieg omsider fik Grund at vade i Land paa. Ieg fik een liden Kane eller Knubskib at komme tilbage igien paa over Aaen, og dette holder ieg for min 14de yderlige Livs Fare.

D. 23de *Julij* ankom vj til *Nemirow*, hvor vj fik at viide, at *Tart[ar]erne* og *Tørkerne* hafde omtrent een halv Miil fra os taget og needsablet 700 Rysser, som skulde gaa med

Mundkaast til Armeen, saa det ey hafde været langt fra, at det skulde have gielt os, dog vj, Gud være lovet, undkom.

Kort derefter kiørte ieg need af en saare høy Brinck, hvor Veyen gik krum, og der needen under var een liden smal Broe over et Vand, hvorved een Vandmølle gik, og [uagtet] min Vogn moxen var liige saa breed som Broen, kom vj tilkiørende i fuld Fart, og da Kudsken vilde i Farten holde ind over Broen, kom det venstre Baghiul uden for Broen, saa at ieg med Bagdeelen af Vognen var i fuld Held til at falde need, og det lige i Møllehiulet, som da gik i største Fart, men Gud gav det, at det eene Baghiul, thj Forhiulene stode paa Broen, førte¹⁾ paa en Bielke af Broen, som var lidet længere end de andre, saa Vognen ved Farten kom op igien; og det holder ieg for min 15de yderlige Livs Fahre, thj der fattes meget lidet i, at ieg hafde bleven mahlet ihiel.

Langs denne Vey hafde vj endnu de foromtalte forskrækelige flyvende Høeskræcker,

¹⁾ I Texten staaer „førende“.

hvilke opaade alting paa Marken og Jorden, og naar de fløy op, var Luften saa fuld af disse Creature, som naar det allertyckest sneer, og naar de satte sig, var Jorden gandske overalt skiult og bedeckt med dem. Vores Heste maatte behielpe sig med de bæske Urter paa Marken, som disse Beester, Høeskrækerne, ey gad ædt, og alleene hafde ladet staae tilbage, saa det var een bedrøvet Reyse, meest af Mangel for Hestefoder; thj Mad hafde vj nock med os, men voris Dricke var Vand og Brændeviin og Brendeviin og Vand, og har ieg altsaa derudj i lige lang Tiid belevet een af *Pharoes* Plager i Ægypten.

Den 2 *Aug:* fick vj Tiidende, at *Tsaren* hafde giort Fred med Tørken til voris og siden heele *Europæ* store Forundring¹⁾. Saasom nu

¹⁾ Tyrkerne havde nemlig med en stor Overmagt bragt Peter i en saadan Knibe mellem Floden Pruth og et Morads, at han kun syntes at have Valget imellem at overgive sig og Hæren eller lade sig nedsable. Cathrine tilskyndede ham imidlertid til at forsøge, om det ikke paa Grund af Tyrkernes Ulyst til den Krig, hvortil de vare blevne pousserede af Carl XII, skulde kunne lykkes at faa en Fred i Stand om end med

de fleeste af voris Folk, som melt, vare siuge, blev ieg som sundest sendt nogle Miile forud for at erfare Vished herom, hvilket ieg og gjorde og kom samme Aften tilbage igien, saa ieg dend Dag, i hvor udmattet ieg var, reed ved Daglius fast uden at æde eller dricke 12 Miil.

Vj gik saa tilbage igien og tvert igiennem Landet ind ad *Wallachiet* til. Ved det ovenmelte *Svit* var ieg paa $1\frac{1}{2}$ *Miil* nær dend berømte stærke Fæstning *Kamenieck Podolsky*, men fick dend ey at see. *Vice-Comāndanten* derudj var een dansk af Adel, nafnlig *Kaas*¹⁾.

store Offre. Schaphirow, der havde faaet Bemyndigelse til at tilbyde Storveziren 150000 Rubler og andre indflydelsesrige Personer i Tyrkelejren betydelige Pengesummer, ledede med udmærket Dygtighed Forhandlingerne, og det vakte almindelig Forundring i Europa, at Peter slap paa saa billige Betingelser som de ved Freden i Husch den 23. Juli 1711 foreskrevne.

- ¹⁾ Blandt de talrige Officerer af Navnet Kaas, der have tjent deres Sporer i udenlandsk Tjeneste, er det ikke let med Sikkerhed at paavise, hvem nævnte Vicekommandant er. Dog er der Sandsynlighed for, at han er identisk med den Oberstltn. Christian Frederik Kaas, født c. 1677, af Mur-Kaasernes adelige Slægt, der nævnes i Person.-hist. Tidsskrift V, S. 263, og siges at have nedsat sig i polsk Preussen.

Vj fandt Armeen ved een liden øede By, *Mochilow* kaldet, liggende veed *Niester* Floden. Der var saadan Nøed for ædende og drikende Vare, at det er ubeskriveligt. Folckene ved Armeen var sorte af Sult og Tørst. Mand kand dømme, hvor stoer Nøden var, at vj een Dag hafde 4 *Generaler* til Giest paa intet andet eend et Fad, af det stedse needfaldende Høeskrækeskarn vel ureene, Erter og een liden Fleskeskincke, hvilket da var rarere og smagte bedre end ellers et førsteligt Maaltiid. Folket laae i Mængde paa Veyen, sorte og døende af Sult, og ingen kunde hielpe eller redde dend anden, thj de hafde alle lige meget, det er indtet.

Vj fuldte da eendeel af Armeen ind i Pohlen, meestendeel med siuge Folk, dog var ieg endnu vel. Vj begrov der sal: *Eisentraut* i een Bancke paa Marken i nogle skidne Møg Vogn Fielle, saasom indtet andet var at faae. Denne Dag gjorde ieg eene saa meget Arbeyde med Skriven, Registeeren og Vurdeering efter dend afdøde *Eisentraut*, hans Regnskaber at igiennemsee og rigtig giøre, Folkets og 50 Mand *Salvegardes* Betaling

og Foræringer, Halfdeelen af vore Folkes, Hestes og Vognes Bortsendelse til Stad *Muschow*, sammes Fordeelelse, hvo(r) der skulle følge med os, og hvo der skulle gaa fra os, saaledes at hver *Partie* kunde være forsynet med Hæste og andet Tilbehør, Liigets Begravelse, Folkenes Afregning og Betaling med meere, at ieg maa siige, ieg aldrig nogen Dag før eller siiden har arbeidet saa stærk, og vj kom dog endelig omsidder bort og paa Veien mod Aftenen. Omsidder blev ieg d. 24 *Aug.* af Arbeid og Møye samt anden Møysommelighed ogsaa syg af een anden Dags Kolde Siuge, med hvilken ieg da maatte reyse i Kuld og Heede, Nat og Dag, saa ieg paa det sidste, naar Heeden af Kolden greb mig an, og ieg dog maatte kiøre, rasede og var heel slet. Thj at være syg og dog reyse Nat og Dag i Kulde og Heede baade indvortes og udvortes uden nogen Pleyelse var, som læt er at troe, een piinagtig og farlig Ting.

Den 28 *Aug.* underveys, i hvor syg ieg var, besaae ieg dog eendeel *lithauiske* Fahner, alle til Hæst med Harnisker eller Pantzer. De

vare af deris *General* stillede i Gevæhr for *Envoyen*¹⁾. Det var et meeget pregtigt Syn.

Den 29de ankom vj lykkelig og vel til *Lemberg*. Endnu havde ieg til min stoere Lycke den Gang Kolden, hvilcken Lycke bestod herudj: Een *Italiener*, som gav [sig] ud for een Herremand, kaldende sig *Spinola*, var mig i Armeen ved *Niester*-Strømmen bleven *recomēderet*, hvilcken ieg *recomēderede* igien til *Envoyen*, saa hand fik frit Bord og Reise med os ind i Pohlen. Som denne *Spinola* nu forstoed nogenlunde *poelsk*, da brugte vj ham paa Veyen som Tolk, og saaleedes skaffede han os *Logement* udj Forstaden for *Lemberg*, men magede det saa, at vj ey kom der ind før om Aftenen, for at ingen kunde see ham. Ieg lagde mig strax med min Kolde, som rystede og knuede mig heftig, og, som hand vidste, at ieg til daglige Udgifter stedse havde eendeel Penge hos

¹⁾ Den tyske General-Major Nettelhorst, der kommanderede under Gen.-Ltn. Böhms Fraværelse, beviste Juel den Høflighed at lade hele Lejren med flyvende Faner og klingende Spil træde ud for ham. (Juels Journ.)

mig, saa var han om Natten tvende Gange inde hos mig i et Cammer, hvoer ieg laae alleene, under Forevending, at han til Taknemmelighed for min ham beviiste Tieniste og af Medlidenhed over min Svaghed vilde see til mig, om ieg behøvede noget. Ieg tog det ogsaa op saaleedes og tackede ham, men, som Kolden ej tillod mig at sove, saa fant hand mig imod Formoedning hver Gang vaagen og mine *Pistoler* og dragen Kaarde hos mig, hvilket gierne var min Maade, naar ieg reyste og laae i fremede Huuße, hvilket hand blev vaer og vel kunde tænke, at de ej laae der forgieves, og derforuden paa Reysen ogsaa havde merket, at ieg i Nødsfald vilde selge min Hud eller Liv det dyreste, ieg kunde, saa gik hand ud fra mig og reed om Natten bort paa een af voris Heste uden at tage Afskeed fra nogen. Hvad hans Agt med mig havde været, kand af efterfølgende sluttes. Hand havde samme Nat fra-staalet Kammertieneren, *Thomsen*, nogle *Ducater* og 2 Guldringer og samme Aften forhen raad-slaaet med voris Vært, som var en polsk Herremand om at slaae os alle ihjel, saasom hand

vidste, at vj hafde over 7000 Rdlr. *Species* hos os, men da Verten ey ville samtycke udj denne u-gudelige Gierning, hand og samme For-Aar udaf et Kloster der i *Lemberg* hafde staalet 5000 Rdlr., hvilcket vj alt næste Morgen fik at viide, saa torde han ej bie, men som melt, reiste om Natten bort. Denne Gang havde fremmede Penge nær kostet mig den 16de Gang mit Liv, dersom ieg ey havde været syg.

Samme *Spinola* kom siden som Krigs *Fischal* A. 1716 igiennem Hamborg, hvor hand bedrog een Kiøbmand for 1800 *Species Ducater*, og hid til den ryssiske Armees, som da var her, og taledede ieg u-formodentlig med ham her paa Børsen¹⁾; siiden, da Armeen gik herfra, reyste hand med og kom omsidder til *Engeland*, hvor hand efter sicker Beretning blev hengt.

Endelig sultede ieg Kolden fra mig i 5 Dage, i hvilcke ieg aldeeles ingen Mad eller noget smagede uden alleene toe Gange Thee

¹⁾ Ifølge Børsordinansen af 18. Juni 1692 skulde Notarius publicus indfinde sig paa Børsen i Børstiden for at være ved Haanden, hvis nogen skulde behøve hans Tjeneste. (Kbh's Dipl. VII, S. 389.)

om Dagen, og saa begynte lidet efter lidet at spise igien, intil Naturen kom i sin rette og forrige Stand igien.

Vj begav os paa Reysen igien og kom d. 8de 7^{br} til Staden *Iuroslaw* i *Pohlen*, hvor vj købte og forfærdige en Pram eller Kahne¹⁾, med hvilken vj den 13de *dito* begav os paa Reysen igien need ad een liden Floed, *Sana* kaldet, saae d. 17de Staden *Sandomir* og kom saa ind i den store Vexsel Strøm²⁾, som er omtrent 600 Allen breed.

Samme Dag hafde en stoer U-Lycke nær overgaaet os; thj Pollakkerne med deris Armee, som stoed paa begge Siider af Strømen, havde med Prammer eller Kahner slaet en Broe over Strømmen for at kunde kome til hinanden, naar de vilde. Der blev efter Ansøgning lugt op for os; men som Vexel Strømmen gaaer heel stridig,

1) Juel købte her en Pram for 1000 polske Gylden. En Styrmand skulde for 100 Gylden og fri Kost føre den til Danzig eller Elbingen, 8 Roere skulde hver have 38 Gylden foruden Kostpenge. Her indskibede Juel sine Folk, sit Tøj, 6 Vogne og 4 Heste. Resten af disse maatte han sælge. (Juels Journ.)

2) o: Weichsel-Flod.

saa kom vj andrivendes med saadan Fart, at Styrmanden ey kunde regiere Fahrtoøyet, som formedelst Strømmens Stridighed regierede sig selv, og da Styrmanden saae, at det ey anderleedes kunde være, føyede hand sig fornuftig efter Strømmen og Fahrtoøjet med at styre saaleedes, at vj med Bagstevnen kom igiennem, og var der ej een Haandbreed imellem, at vj havde løbet paa de andre sammenbundne Pramme, da vj viβelig havde siunket paa Stødet, thj Folkene paa Landet, som saae det, skreeg alt tenkendes, at det havde været ude med os, men Gud reddede os dog af den Angest. Dette var ey een liden Livs Fare; thj dersom vi med vores Fahrtoø havde rørt det ringeste ved Broen, havde voris Pram viβelig gaaet i Stycker, og vj alle siunket og druknet, med mindre ieg ved det liidet, som ieg kunde svømme, især i saa stridig een Strøm, mueligt kunde have arbeidet mig i Land, som tilsyne[ladende] var fast utroeligt; og saaleedes undgik ieg den 17de Gang Døeden ved Guds forunderlige Styren og Raad.

Dend 20de kom vj lykkelig og vel til *Warschau* og den 24de til den tilforn skønne og

nu ulyksalige Stad *Thorn*, hvor ieg havde den Ære at tale med dend viidt berømte *Første af Siebenburgen, Ragotsky*¹⁾ og var Tolk i vigtige Staats Sager imellem ham, *Envoye Iuell* og dend ryßiske *General* og *Første Dolgerausky*²⁾,

1) Franz Leopold Ragotzsky, Fyrste af Transylvanien, f. 1676, stillede sig i de første Aaringer af det 18de Aarh. i Spidsen for Ungarns Opstand mod Østerrig, led imidlertid et afgjørende Nederlag ved Trentschin 1708 og flakkede siden om fra Land til Land, indtil han, stadig forfulgt af Østerrigs Krav paa at faa ham udleveret, 1717 søgte sit Tilflugtssted i Tyrkiet, hvor man indrømmede ham Byen Rodosto ved Marmarahavet til Residens. Her omgav han sig med et lille Hof (Bornholmeren, siden General-Feltmarskalk-Ltn. og Feltøjmester i Østerrig, Poul Bohn var en Tid lang hans „chef de commandements“) og døde 1735. Juel, der kun saa ham hos Trediemand, da han ikke først vilde gjøre ham sin Opvartning, fortæller, at Ragotzky da altid søgte vidtløftig Samtale med ham, som dog var af liden eller ingen Vigtighed, og beskriver ham som en meget beleven Herre, overmaade velskabt af Person, der foruden sit Modersmaal talte Latin, tydsk, fransk og polsk med Færdighed. (Biogr. univ. de Michand; Juels Journ.)

2) Fyrst Wassilij Wladimirowitz Dolgorukij, f. 1667, død 1746, en Slægtning af Gesandten i Danmark, Fyrst Wassilij Lukitsch Dolgorukij, var dengang med en Del af Preobraschensky Garden indlagt i Thorn til Beskyttelse for Catharina, hvem Peter havde efterladt

hvilken laae der med eendeel Folk af Ryßerne. Ieg besaae der alt, hvad rart var at see, i sær *Gymnasium*, det stoere *iesuitiske* Kloster, hvilket siden har været Byens U-lycke, som des værre er alt for bekient¹).

Den 6te 8^{br} gjorde *Envoyen* een liden Lyst Reise til een liden Landsbye uden for *Thorn*, *Brischack* kaldet, hvor vj kom ind til Præsten, navnlig *Helt*. Hand bevertede os meget vel,

der, da han den 9. Septbr. tog til Carlsbad. Han blev 1715 General-Major og siden brugt i forskjellige diplomatiske Missioner. 1728 blev han Feltmarskalk. Efter Familiens Fald 1730 blev han fængslet, men af Kejserinde Elisabeth indsat i sine forrige Værdigheder og udnævnt til Præsident for Krigskollegiet 1741. (Juels Journ.; Bantisch-Kamensky: *Siècle de Pierre le Grand*, Paris 1826, S. 235—48; Biogr. univ. de Michaud.)

²) 1724 begyndte nogle Elever af Jesuiterklosteret ved en Procession en Strid med Disciplene af det protestantiske Gymnasium, som antog store Dimensioner og foranledigede nogle Excesser af den protestantiske Pøbel, der bleve hævnede paa det blodigste af den polske Regjering, idet Borgmesteren og 9 Borgere henrettedes m. m. Garanterne ved Freden i Oliva søgte siden forgjæves at mildne de forfulgte Protestanters Kaar. (Wernicke: *Geschichte Thorns*, Thorn 1842, II, S. 352 ff.).

men af Anledning at der laae en Boeg paa hans Bord, som var een Beskrivelse over nogle saa kaldede Hexser, hvilke kort forhen vare brente i Preüßen, falt vj paa Tale om Hexserie og Spøgelse, og da Præsten var af anden Mee-ning end vj, og vi ei vilde samtycke med ham, viiste hand os hen til een Landsbye i sit Sogn, hvor et Huus fra Hellig 3 Kongers Dag indtil den Tiid havde været af Spøgelse for u-roeligt, saa der daglig i hans og alle omliggende Kirker blev beedet for Huusets Befrielse; vj reed derhen, søgte over alt efter Dievelen, og da vj ey kunde finde ham, forblev vj der om Natten, saasom Folkene i Huuset sagde, at det allene spøgede der om Natten, og som vj endda ingen Dievel fornam, merkte vj strax, at det motte spøge af tobeenede Dievle, underviiste Bonden og hans Koene, hvorleedes de skulle fange ham, naar hand kom igien, reyste saa derfra og erfoer siiden, at den Dievel, formedelst vores gjorde Anstalt ey torde indfinde sig der meere, thj *Envoyen* gav Bonden en Flint at skyde Dievelen ihjel med foruden anden Foranstaltning, saa hand ey kom der meere. Men det rareste

var, at der af alle Prædike-Stoele der i Egnen blev tacket, at Gud havde befriet Huuset fra Spøgelse, hvorved de i mine Tancker gjorde os til *Exorcistus* eller Dievle Besværgere, som vj mindst forstoed eller var.

Dend 9de *dito* gik vj atter paa Vexselstrømen fra *Thorn* og kom den 13 *dito* til den riige og megtige Stad *Dantzic*, hvor ieg saae alt, hvad værd var at see, især det skønne Tøyghuus samt det prægtige og riige deruden for liggende Kloster, *Oliuem* kaldet, hvor den *Oliuener* Fred imellem *Danmarck* og *Sverrig* Aar 1660¹⁾ er sluttet og Steden, hvor *Ambassadeurerne* har afgjort alting, er beprydet med een *Marmor* Tavle, med forgylte *Bogstaver* udziiret, indeholdende samme Freds Historie. I samme Kirke er der et *Capel*, hvor vor Herres Christi Brystbillede staaer i alle de Skickelser,

¹⁾ Ved Freden i Oliva den 3. Maj 1660 sluttede Sverig Fred ikke med Danmark, men med Polen, Brandenburg og Kejseren. Sverigs Krig mod Danmark endtes derimod ved Freden i Kjøbenhavn den 27. Maj samme Aar.

som hver Land i all Verden afmaler ham, heel rart at see, thj der er over 50 Forandringer.

Dend 31te *dito* reyste *Envoyen* med nogle faae af sine Folk til *Straalsund*, hvor Kongen da var og beleyrede Staden. Ieg blev tilbage med de øvrige Folk i *Dantzig*.

Ligesom nu dette næst afvigte Aar havde været blandet med Møje, Arbeid, megen Livs Fahre, Sorg og Fortred, i hvor vel ieg, Gud være æret, stedse var ved et frisk Moed, saa tvert imod var fra denne Tiid til Aaret derefter, omtrent ved samme Tiid igien, det et saadant Aar for mig, som ieg stedse har kaldet mit lykkelige Aar; thj ieg laae Vinteren over i *Dantzig*, havde ingen Ting at bestille uden at skrive et eller toe Postbreve om Ugen til *Envoyen* og hver Løverdags at give de hos mig tilbage blevne Folk Kostpenge og for Resten at bruge den øvrige Tiid til mine Studeringer, egen Nytte og Fornøyelse. Imidlertiid læste ieg alle de geistlige og historiske Bøger, som ieg kunde bekomme, lagde mig og meere efter det tydske, frandske og hollandske Sprog, med et Ord, ieg læste, hvad og saameeget som ieg vilde og kunde,

og toe Gange om Ugen besøgte ieg det der værende berømelige *Coffe-Huus* om Postdagene for at læse *Aviserne*, som der vare fast i alle *europiske* Sprog, ja endog paa *Latin* og *græisk*, hvorudover der til samme Huus var en utroelig Søgning af alle Stænder.

Denne min Roelighed og Fornøjelse blev mig dog og forsaltet ved efterfølgende Hændelse. Udj mit Hærberge spiiste ieg og tvende *Officeerer*, navnlig *Capit: Nieroht* og *Capit: Platen*, og som den første af een *Lutheraner* var bleven en *Catholich* og vel merkte, at ieg forstoed *Theologien*, studerede om Natten og i sær læste dend Tiid *Sechendorff de Lutheranismo*, saa bad hand mig læse een vis Bog, kaldet *Lutherus contra seipsum*, som een forløben *luthersk* Student, der og var bleven *Iesuit*, nyelig samme Aar havde skrevet, hvilket ieg ham til Villie omsidder gjorde, og da denne *Nieroht* begierede at vide mine Tanker om denne Bog, sagde ieg dem med reene Ord, at hans Beviisligheder vare iidel *Sophismata* eller *Fullanie*¹⁾,

¹⁾ ☉: Felonie.

hvorpaa hand brugte viße lompne Ord, og da ieg endnu med all Sagtmodighed svarede ham derpaa, slog hand mig over Borde med sin knytte Næve i Næse og Mund, saa Blodet fusede ud i Fadet, hvilket er det eeneste Slag, ieg nogen Tiid har faaet i Verden, siden ieg blev Karl. Ieg betalte ham i Øyeblikket med samme Mynt tilstreckelig, men hand havde just sin Kaarde paa, og ieg ingen; thj greeb hand til sin, fik den ud, ieg løb ham under Livet, men fik ej saa megen Tiid, at ieg kunde kaste ham omkuld, før hand, som snart var et Hoved høyere end ieg, stødte oven need med Kaarden i Agt at sticke mig i Skulderen, saa ieg maatte slippe ham og væрге det første Stød af med Haanden over min Axsel, det andet imellem Arm og Lægeme og det tredie forbie Legemet, alt med blotte Hænder. Imidlertiid fik ieg ham om Livet igien, og til min Lykke falt ieg baglends over, men tog ham med mig, saa hand laae oven paa mig med den blotte Kaarde og boerede dermed stedse for at stikke mig igiennem, men ieg havde faaet Klingen fat med min venstre Haand imellem Fingrene, saa hver Stød gik

under mig hen, og imidlertid løb de til, som sad ved Bordet, og holt ham om Livet, saa der paa een Gang laae fem oven paa mig, Ieg kravlede med Haanden imellem dem, fik fat i hans Kaardefæste og med et Ryk rykte ham Kaarden af Haanden, hvorefter hand hastig stoed op og undløb op paa sit Kammer og tog Nøglen ind til sig. De andre bleve omkring mig, men Ivrigheden og Angesten havde giort mig saa sterk, at de ei kunde rokke Kaarden eller løse een af mine Fingre, mindre vriste mig den ud af Haanden, saa de loede mig om-sidder staae op, og da ieg samlede mig igien, leverede ieg hans Fetter, den anden svenske *Capitain*, Kaarden goedvillig imod hans Forsikring ej at ville give den fra sig, førend ieg blev min egen Kaarde megtig, hvilket hand lovede og ærlig holdte. Denne Sag blev siden afgiort til hans største Skam og min ej liden Ære. Dette holder ieg saaleedis for min 18de yderlige Livs Fare.

1712 dend 10 *Aprilis* gik ieg med een hollandsk Skipper og et Paß fra den hollandske i *Dantzig* værende *Envoye* som een hans Be-

tient fra *Dantzig* til *Kiøbenhavn*. Undervejs saae vj eendeel Orlog Skiibe, som ieg befrygtede at være svenske, men siiden fornam, at det var danske. Skipperen forandrede sin Seylads, saa vj undløb; imidlertiid var Frygten ej liden, at vi skulde vorde fangen, men vi ankom, Gud skee Lov, d. 13de *Aprilis* lykkelig til *Helsingøer*. Hvad Glæde og Fornøjelse det var mig efter saa megen ustanden Møye og Farlighed igien at faae Foeden paa dansk Grund, kand ieg icke beskrive. Ieg leyede strax samme Dag een Baad, seiglede dermed om Natten op til Kiøbenhavn. Undervejs, saasom Baaden var noget for hart ladt, og det begynte at kule, havde vj nær siunket, thj Baaden begynte at tage mangfoldigt Vand ind, saa det nær havde gaaet mig, som det heeder: *in littore naufragium*; dog kom vj næste Morgen lykkeligt til Kiøbenhavn.

Det kunde ej andet end være *Envoyen*, som imidlertiid var bleven *Vice-Admiral*¹⁾, een inderlig Glæde at see mig saa u-formodentlig og uventelig, saasom mine Breve med Posten

¹⁾ Den 5. Marts 1712.

om min Bort Reyse fra *Dantzig* ej endnu vare ankomne, vel hiemkommen med hans Folk og Tøy, saa ieg blev hiertelig vel imodtagen. Ved min Hiemkomst saae ieg med største Forundring og Sorg, hvorleedes denne forhen folkrige Stad *Kiøbenhavn* ved Pæsten neste Aar tilforne¹⁾ var bleven saa got som leedig for Folk, saa man saae faae Mennisker paa Gaden og i Kirkerne fremfor ved min Bort Reyse.

Som nu *Vice-Admiralen* kort efter min Hiemkomst med Flaaden gik ad Søen²⁾, saa blev ieg hieme, hvor ieg i hans Fraværelse bragte min Tiid det fornøveligste af all min Livs Tiid til, havde den heele Sommer igiennem

1) Pesten i Kjøbenhavn 1711, der bortrev over 20000 Mennesker, eller mere end Trediedelen af dens Indbyggere, findes nærmere beskrevet i Mansa: Pesten i Helsingør og Kjøbenhavn 1710 og 1711, Kbh. 1854.

2) Den 8. Juni 1712 hejsede Juel sit Flag paa Orlogsskibet „Haffruen“ med 70 18-pundige Kanoner og 520 Mand for at slutte sig til Vice-Admiral Barfjods Eskadre, hvem det var paalagt at skade Fjenden, hvor han kunde, og krydse i Østersøen for at forhindre Troppe-Transporter mellem Sverig og dets tyske Provinser, samt beskytte den danske og norske Handel. (Gardes Efterretn. II, S. 245).

intet at bestille, uden hvad ieg selv vilde, saa ieg anvente Tiiden, deels med at læse adskillige Bøger, saavel verdslige som geistlige, deels med at lære mere ryßisk, hvor ved ieg betiente mig af tvende her værende ryßiske Herremænd¹⁾, med hvilke ieg daglig omgikkes og i een Tiid af 7 Uger oversatte dend ryssiske Lov paa dansk, hvilken ieg siden eftersaae og her og der rættede samt gjorde adskillige historiske og *critiske* Anmerkninger over, loed dend siden reenskrive og havde den Ære at overgive til Hans Majt²⁾, Geheime Raad *Wiibe*, Geheime

1) De laa begge paa Tsarens Bekostning i Kjøbenhavn for at studere dansk, den ene, en Kanslersøn fra Smolensk ved Navn Grammatin, holdt en Prokurator til at gjennemgaa Chr. Vtes danske Lov samt Forordningerne, som han efter at være bleven hjemkaldt og have erholdt Translatørs Titel af Peter blev beordret til at oversætte paa russisk til Brug ved Revisionen af Landets Love; den anden, Bogdanow, blev siden Sekretær hos den russiske Ambassadør i Kjøbenhavn, Fyrst Dolgoroukij. (Manuscr. Thottske Saml. N. 347, fol. paa det kgl. Bibl.).

2) Dette store og smukt udstyrede Værk, som endnu findes bl. Manusk. af Thottske Saml. N. 347 fol. paa det kgl. Bibl., skænkede Æreboe først Kongen i Marts 1721, „fordi han undsaae sig ved at fremkomme dermed i de besværlige Krigstider.“

Raad *Sehested*, siden og til Groß *Canceler Holst* og hans Broder, da Ober Hoff-*Marschalk Holst*¹⁾, hver een Afskrift, hvilket foruden mit eget Arbeide kostede mig een temmelig *Sum* Penge.

Samme Aar kom dend svenske Flaade, 25 Orlog Skiibe stærk, i Søn; voris Flaade,

- 1) Naar *Ereboe* med sin Fremtid for Øje efter Tidens Brug vilde insinuere sig hos fornemme og indflydelsesrige Personer, havde han her gjort et godt Udvalg. Ditlev Wibe havde i mange Aar været Oversekretær i danske Kancelli (fra 1699 til 1721) og havde i denne Egenskab rig Løjlighed til at influere paa Besættelsen af gejstlige og juridiske Embeder, og Christian *Sehested* havde som Oversekretær i tyske Kancelli (fra 1700 til 1721) en tilsvarende Indflydelse paa, hvad der nu sorterer under Udenrigsministeriet. Hørte disse imidlertid til et Parti, hvis store Indflydelse ikke længe efter dalede, hørte begge *Holsterne* eller *Holsteinerne* netop til Hovedmændene for det Parti, der var i Færd med at afløse dem i Kongens Yndest. Ulrich Adolph *Holstein*, den første Greve af *Holsteinborg*, Storkansler fra 1721—30, var nemlig ikke alene Kongens Ungdomsven, men ogsaa besvogret med ham ved sit Ægteskab med en ældre Halvsøster til Anna Sofie *Reventlow*, der 31. Maj 1721 kronedes til Dronning, og hans yngre Broder, Christian *Frederik*, maa, siden han ved samme Tid blev udnævnt til dennes Overhofmarskal, ligeledes have staaet i høj Gunst ikke alene hos hende, men ogsaa hos Kongen.

16 Skiibe stærk, gik da hid til *Dragøe*, hvor de ankrede for der i deres Fordeel at tage imod Fienden, som dog ej torde angribe dem. Ieg blev da af *Admiral Iuel* ved Skrivelse ombeedet at komme derud til ham, paa Orlog Skiibet *Haf-Fruen*, hvilket ieg og gjorde, og Dagen derefter, nemblig een *Fredag*, kom *Cancellie* Raad, nu salig *Justits* Raad *Truels Smith*¹⁾ ogsaa derud for at besøge *Admiral Iuel*. Da Prædiken i Skiibet holdtes om Formiddagen, havde nu salig, Hans Høye *Excellence. Güldenlew* gjort *Signal* til Krigs Raad, saasom Fienden endnu [var] i Sigte af den danske Flode. Og da Præsten stoed og prædikede, alt Skibs Folket som sædvanligt stoed uden for *Cahyten*, kom der een forskreckelig Røg op strax derved og som fra Krudt-Cammeret, hvilket forskreckede os alle. Folket løb hver sin Vey. Præsten holt op at prædike, Dødsens Angest saaes hos

¹⁾ Truels Smith blev den 28. Jan. 1702 Prokurator ved Højesteret, den 27. April 1716 Generalfiskal, den 18. Febr. 1729 Justitsraad og døde den 31. Juli 1730, jfr. Giessings Jubel-Lærere II, 2, S. 363 og Stamt S. 366 samt Sjæll. Reg. for 1702, 1716 og 1729.

alle. Ingen vidste eller kunde enten befale eller lyde, de fleeste af Søefolcket løbe op i Mærset, ud paa Raaerne, Bugsprydet, i Jollen og *Challuppen*, hvor de skar sig løs; just i det samme kom *Admiral Iuel* til, roende omborde igien, og som hand stigede i Skiibet og fornam, at der var Ildløß, gik hand strax u-forsagt need, hvor Røgen kom fra. Ingen torde eller vilde følge med ham. I det hand gik need, hafde hand dog den Eftertanke at befale, at de dog ej skulle ophidse Nøeds Flagget, som hand forhen havde befalet at ophidse, førend videre Befaling for ej at sette heele Flaaden i Forvirring dermed, og det i Fiendens Paasiun. Da hand kort derefter kom op igien, var det alt slugt, og fortalte hand os da, at Skibmanden, som havde taget Leiligheden i Agt under Prædiken, som meldt, at gaae need for at stiele Brendeviin, havde øst eendeel ud af een Liggers¹⁾, og da hand u-forsigtigviis stak et Lys igiennem Spundset for at see, om der var meere paa Faddet, havde Lysets Lue tent Ild i Brende-

¹⁾ Liggert benævnedes ethvert større Fad ombord.

viinet, saa Luen samlet stoed ud af Spundset. Denne Karl havde først villet dempe Luen med sin Hue, lagde den over Spundset; siden, da den brente, med sin Trøye, men det hialp og icke, saasom det ey kunde betage Ilden sin Luft. Omsidder satte hand sig med Rumpen oven paa Spundset, men Buxerne brente ogsaa. Thj greb hand til det sidste Raad, veltede Fad-det om, saasom der ickun var liidet derudj, saa det brendende Brendeviin løb ud i Sandet i Lasten og der qvaltis. Og i det kom *Admiral Iuel* til ham, saae det var slukket. Hand fortællede os da, at der ickun var et eeneste tynt Bret imellem denne Ild og Krut Kammeret, saa at det var een stoer Lykke for Kongen og os arme Mennisker, at det var een fornuftig og ærlig Tyv, om ieg saa maatte kalde ham; thj dersom hand havde gaaet derfra, som hand lettelig havde kundet, og som den, der best vidste Fahren, først ræddet sig selv, havde Skib og Folk vißelig sprungen i Luftten, hvorføre der og gik Dødsdomb over ham, men den sal. *Iuel* i egen Persohn udvirkede hos hans Mayt.,

at ham hans Liv blev skienket, og var saa denne min 19de yderlige Livs Fahre.

Som nu *Admiralens* Folk og Tøy saavel som eendeel af min Fattigdom var bleven tilbage i Stad *Moschow* og deels fra *Wallachiet* eller *Podolien* didført, og vj, ald Skriven u-agtet, ej fornam noget enten til det ene eller andet formedelst Folkenes enten Naklæþighed i at skrive eller U-forstand, formaaede ieg den salig *Admiral* med megen Overtalelse og Beeden til at lade mig atter reise did for at afhente dem eller skaffe Underretning om dem.

Ieg begav mig paa Reisen igien d. 6te *Novbr. A:* 1712 med en hollandsk Skipper, navnlig *Seemand*; der var derforuden tvende franske Kiøbmend. med, som og vilde til *Dantzic*, med hvilke ieg da fordrev Tiiden i at øve mig udj at tale fransk, thj ieg havde vel læst eendeel franske Bøger, men havde ingen Leilighed haft til at øve mig udj at tale det, og ved diþe fik ieg dog nogen Øvelse. Paa Reisen imellem *Bornholm* og *Rügen* mødte os een *Fregatte* uden Vimpel og Flag, som vj meente at være

een svensk. Ieg forklæde mig derfor i Skibs Drengens Sø Klæder, tierede Hænder og Ansigt, saa ieg var saa forklædt, at Skipperen selv i Seylatzen ofte raabte mig an i Stæden for Drengen. Omsidder kom *Fregatten* os paa Siiden, og da Skipperen sagde, at vj kom fra Kiøbenhavn, loed hand os gaae. Denne liden Angest virkede saa meeget, at ieg og begge diße ommelte franske formaaede Skipperen til at sette os i Land paa det første Stæd i *Pommern* eller *Cassuben*, som hand da og gjorde og tog sin fulde betingede Betaling. Vj kom da i Land ved *Rügenwald* udj *Cassuben*, reiste saa over Land igiennem *Stolpe* til *Dantzig*, hvor Skipperen nogle Dage efter os og ankom.

Som ieg nu ej understoed mig at reise den lange forestaaende Vej alleene, saa antog ieg een Tiener der for min egen Regning, som gav mig Andledning til, at ieg begik een stoer Forseelse med at angribe mine Reisepenge og kiøbe eendeel Raf eller Bernsteens Stycker og Parycker for at vinde derpaa i *Rusland*, hvilket, omendskiønt det falt vel ud, og ieg ej heller havde nogen Skade derpaa, saa dog kostede

(det) mig meegen Sorg og Bekymring, som ieg herefter skal melde, og raader ieg mine Børn paa det alvorligste, aldrig at angribe fremmede Penge, thj, i hvor ærligt det enten kand være meent eller giort, saa er de ej saa snart bragt til Veye igien, som adspredte. Ellers var denne Karl, som ieg saaleedes antog, en vittig og hurtig Karl, som forstoed russisk, polsk og adskillige andre Sprog, havde og meget reist i den Deel af Verden, hvor ieg skulle hen, hvilket ieg vel vidste, saasom ieg forhen havde kient ham i Stad *Moschow*, da hand var i Tieniste hos dend *preussiske Envoye Kaiserlig*¹⁾. Denne

¹⁾ Den preussiske Afsending, Greve Kaiserling, er bekendt ved sit Ægteskab med den smukke og velbegavede tyske Guldsmededatter Anna Mons, der var Peter den Stores Elskede, og som, indtil han Aar 1703 gjorde Catharinas Bekjendtskab, stod saa højt i hans Gunst, at hun nær var kommen paa Ruslands Trone. Man siger, at hun vilde befæste Tsarens Kjærlighed ved at gjøre ham skinsyg og derfor koketterede med Envoyé Kaiserling, der blev hæftig forelsket i hende. Hun opvakte dog herved kun Peters Vrede og fik Husarrest i flere Aar. 1711 ægtede hun Kaiserling, der døde paa sin Bryllupsrejse i Preussen, medens Anna Mons døde 3 Aar efter i Moskov i Begreb med at ægte en svensk Kaptajn, der var Krigsfange

Person gjorde mig ellers god Tieneste paa Reisen, og ieg maa siige det, at dersom ieg ej havde haft ham med mig, kunde ieg lettelig een og anden Gang have geraadet i U-lycke.

Ieg reiste over *Königsberg* og *Memel* i Preusen og i Cuurland igiennem *Polongen* med meere, indtil ieg dend 28 *Novbr.* kom til een Kroe, *Torbon* kaldet. Hungrig var ieg, havde i 2 Dage faaet lidet eller intet at æde, hvorføre ieg bad Verten der, som var en aftakket svensk *Lieutenant*, navnlig *Tuurmand*, for Betaling at skaffe mig nogen Mad. Det var altid min Maade, naar ieg paa fremmede Stæder steeg af Vognen, at ieg toeg mine *Pistoler* med mig og lagde dem paa Bord eller Benk ved mig, hvilket ieg til all Lykke ogsaa denne Gang gjorde, og mine *Pistoler* vare goede og vel ladte, var og af salig *Cappels*¹⁾ Arbeide. Min ommeldte

sammesteds. Jfr. E. Schuyler: Peter the Great, London 1884, I, S. 405 ff.

¹⁾ Heinrich Cappell, Bøsemager i Kjøbenhavn, har leveret mange og fortrinlige Arbejder i Christian V^{tes} ligesom ogsaa i Frederik IV^{des} Tid; formodentlig var han tysk af Herkomst og identisk med den Meister Heinrich Cappell, der i Petri Kirkebøger anføres som

Reise Camerat paaßede noksom paa, ikke desmindre stael dog denne Vært mig een nye Paryk fra, imidlertiid vi spisesede et meget slet Maaltiid, som dyre nok blev betalt, og da ieg i *Riga* fortællede, at ieg havde været inde hos ham, sagde mand mig, at det var een Hoved Skielm og Straten Røver, som ieg den Gang hafde haft den Ære at spise hos, men tillige den Lycke at bringe mit Liv fra, og det formedelst mine goede Pistoler, thj som hand merkede, at ieg paaßede selv paa dem, saa forestillede hand sig nok, at ieg i all Fald vilde benytte mig af dem til at verge mit Liv, endskiønt ieg da ej vidste, at det var saadan een Karl, som hand var, førend i Riga, som melt, hvor alle forundrede sig over, at ieg havde været og spiste i hans Huus og kom uskad derfra. Ieg saae og ej noget Menniske der i Huuset uden ham selv og een Pige, og saaleedis skulle ieg ogsaa eengang komme i een Røver Kuhle, som dette

begravet den 17. Marts 1718. (Otto Blom: Vejledn. i Artilleriets hist. Vaabensaml. paa Kbhs. Tøjhus, Kbh. 1858, S. 43 og Katalog over nævnte Samling, Kbh. 1877, S. 58 f. og 63 f.).

var, og dog uden Skade komme derud [af] igjen, Guds Navn være ævig priiβet. Ieg vil dog ej anføre denne Fahre for een yderlig Livs Fahre, endskiønt der var Fahre nok.

Endelig kom ieg med megen Sult og Kuld igiennem dette af Pest og Kriig forarmede øde Land og igiennem *Mittaw*, Hoved Staden der, og omsidder den 2^{den} *Decbr.* til *Riga*, da ieg i 36 Tiimer ei havde smagt Mad i min Mund. Her i *Riga* forefant ieg voris Folk og Tøy, saa min Henreyse der hørte op af sig selv. Men ieg var heel forleegen med mine i *Dantzig* købte Vahre. Thi nødtes ieg til at vove det at sende min i *Dantzig* antagne Reise Caēerat med diβe Vahre, først til *Petersborg* og derfra til Stad *Moschow*, hvilket var frem og tilbage over fem Hundrede Miile, for at giøre same Vahre enten i Penge eller andre Vahre. Ieg fik dog udvirket frie Heste til Reysen for ham, og hand var selv saa snild, at hand hialp sig alle Vegne igiennem uden stoer Bekostning. Ved min Ankomst til *Riga* forefant ieg stoer Trang for *Logemente*, deels formedelst at Nøden [? Staden] i Beleigringens [Tiid] tvende Aar til-

forn af Bombardering og Pest mest var ødelagt og uddøed, deels formedelst at den sterke *Garnison* hafde betaget alle Værelser. Dog fik ieg Huus hos een Hollænder, der boende, navnlig *Palm*, paa det hand ved mig som en frie Persohn kunde frie et sit leedige Cammer for *russisk* Indquartering. Dette fick en *russisk Knech*¹⁾ og Oberst *Lieutenant* at viide, og som hand var forleegen for Værelse, saa vilde hand endelig med Magt have min Sahl, som ieg ey vilde lade mig fratrenge, meest for de got Folkes Skyld, som have taget mig ind for at frelse sig fra at have Ryβer i Huuset. Ieg var een Dag ude, og hand, Oberst-*Lieutenanten*, tog Leiligheden i Agt, kom did med 24 Mand i fuld Gevæhr og med *Bajonetter* paa Flinterne for at bemegtige sig mit Cammer, og da Verten og Vertjnden ej kunde skaffe dem Nøglen til min Dør, hvilken ieg havde hos mig, sloege de med mange Skieldsord Vertjnden med en Flint over Armen, saa dend blev først blaa og siden kullsort. Ieg kom i det samme til, da Stuen stoed

¹⁾ ∴: Knez eller Fyrste.

fuld af diſe Karle, og da ieg fornam deris Ærinde, og at de fordrede min Cammer Nøgel, ſom ieg ej vilde levere dem, ſaa toeg et Ord det andet, og een af dem ſatte mig een Pistol paa Brystet med opſpent Hane, hvilcken ieg da med dend eene Haand ſtødte fra mig, tog til min Kaarde og ſaaleedis kom baglænds ud af Døren fra dem og atter undgik den forſkrekkelige Livs Fare, ſom da maa være dend tiugende. Ieg klagede ſtrax over ſlig Vold, beholt mit Væreſe, og Soldaten fik offentlig veed Børs Tiid paa Torvet i alle brave Folks Overværeſe den Straf af *Batogger*¹⁾, ſom Oberst *Lieutenanten* havde for-tient, dog bad ieg for ham, at hand ej fik for meeget, ſaasom hand var befalet til at giøre,

¹⁾ Denne Straf hørte til de mildere Straffe i Ruſland, hvormed enhver Huſbond kunde ſtraffe ſit Tyende, og beſtod i, at Delinkventen, afført ſine Klæder und-tagen Skjorten, blev lagt næſegrus paa Jorden, hvor-efter en Karl ſatte ſig paa hans Hals, en anden paa hans Ben, hver med en eller to ſmaa Stokke, Batoger, omtrent en Alen lange og ſaa tykke ſom en lille Finger, og Slag om Slag ſloge ham paa Ryggen, ſaa-længe den ſtraffende fandt for godt. (Æreboes Over-ſættelſe af den ruſſ. Lov, Haandskrift i Thottske Saml. N. 347 fol., Annot. 11).

hvad hand havde giort; det var den, som havde sat mig Pistolen paa Brøstet. Da ieg nu var reist derfra, loed Oberst-*Lieutenanten* prygle min Vert og Vertjnde, saa de begge lang Tiid laae til Sengs og for Døeden, hvilket ieg siiden fik at viide, da ieg paa een anden Reyse kom igjen i deris Huus.

Ellers udstod ieg der i *Riga* om Aftenen paa Gaden megen Fåhrlighed af de der værende mangfoldige Straten Røvere, hvilke ieg dog, Gud være lovet, stedse undgik, endskiønt de hver Aften plyndrede Folk ud, ja een Mand een Aften trende Gange i mit Paasiun, og det inden hand kom nogle Gader igienem hiem.

Ieg laae der saaleedes een 8te Uggers Tiid for at afbie min til *Moschow* med mit Kiøbmandskab forreiste [Tienner], men som ieg imidlertid fik Kundskab, at dend danske *Armee* var slaalen ved *Gadebusch*¹⁾, og ieg frygtede, at de svenske skulle have gaaet ind ad *Pohlen* til, og Veyen hiem ad mig saaleedis skulde blive betagen, Vinterveien og Slædebahnen og imid-

¹⁾ Den 20. December 1712.

lertiid kunde have gaaen op, saa begav ieg mig i *Februario* paa Reysen tilbage igiennem *Curland* og tog med mig den af *Tsaren* aftakkede Oberst *Lieutenant Niels Krag*¹⁾, hendis høje Naadis²⁾ Broder, som ieg der fant liggendes for mig i *Riga*, kom saa udj *Martio* lykkelig og vel til *Pillow*.

¹⁾ Niels Krag, f. c. 1657 † 1715, Søn af den fra Kjøbenhavns Belejring bekjendte Oberst Mogens Krag til Kaas og Hustru Dorthe Rosenkrantz, var 1686 blandt de Løjtnanter, der vare indskrevne som menige i Drabantgarden, hvorfra han afgik 1687 for at indtræde som Løjtnant i Mariner-Regimentet. Den 3. Decbr. 1695 udnævntes han til Kaptajn i Norge, og 1701 gjorde han endnu Kaptajns Tjeneste i det bergenusiske Regiment og boede i Hafslo i Sogn; først efter denne Tid er han altsaa gaaet i russisk Tjeneste. (Hofmans Danske Adelsmænd, I, S. 185, Stamt.; Danske Militair-Etater i Rigsarkivet; Norsk hist. Tidsskrift 2^{den} Række, IV, S. 455 f.).

²⁾ Ved hendes høje Naade forstaaes Dorothea Krag, f. 1675 † 1754, en yngre Halvsøster til ovennævnte, der ægtede først, 1694, Gehejmerraad, Baron Jens Juel, anden Gang, 1701, hans „høje Excellence“, Christian Vtes naturlige Søn, Christian Gyldenløve, og derefter, 1715, Gehejmerraad Hans Adolph Ahlefeldt. Hende tillægger man følgende vittige Hentydning til sine to sidste Mænds Vaabenmærker i Anledning af, at Kongen havde yttret sin Misfornøjelse med, at hun efter at have været gift med en Gyldenløve, vilde ægte en

Her blev ieg budde til Fadder efter det Lands Brug med den fornemmeste Jomfrue der i Byen, og som [ieg] for hendis Skyld havde ved Barselet ført mig noget meere bekostelig op end der tilforne af min Stand var seet, saa blev der gjort een Haab Væsen af mig, saa det hente sig Natten derefter, at tvende Fruentimmer af Selskabet tog mig i bare Skiorten og sovendis ud af min Seng og bar mig udaf mit Cammer ind udj deris Seng. Hvad deris Meening har været, er læt at dømme, men ieg havde min goede salig Moeders sidste Raad for Øyen, saa ieg dog undgik deris Agt.

Her ankom da u-formodentlig min med mine Kiøbmands Vahre forhen ommelte til *Moschow* forsente Reyse-Cammerat, gjorde mig een Reigning, som var kostbahr og heel falsk, dog ieg var glad, at ieg kom ej alleene uden Skade, men og med een temmelig Vinding derfra, saa den Sorg ogsaa blev slugt. Hand

simpel Adelsmand: „Siig Kongen, at jeg holder mere af en levende Hund end af en død Løve.“ (Jfr. Hofmans Danske Adelsmænd, I, S. 185, Stam. og Bricka: Dansk biogr. Lexikon I, S. 148 f.).

havde beviislig fortæret eller sig forbeholden over 400 Rd., beholden i Penge og Pengis Værdj, men ieg loed som ieg forstoed det icke for ey at have Vitløftighed, dog gav ieg ham saa meget at forstaae, at ieg vel vidste, at hand havde bedraget mig.

Om Foraaret antog ieg een hollandsk i Havnen liggende Skipper til at føre mig, Folk og Gods til *Sundet*; men som der laae een svensk *Capitain* med een *armeeret* Post Jagt (med) i Havnen, og ieg fik at viide, at hand havde Øye paa at tage mig ude paa Rheden, saa maatte ieg føre mit ombord bragte Gods i Land igien, indtil ieg saae Leilighed til at fordeele det og Folket, sente siiden med een Lodts *Gallioth* Halvdeelen forud og gik selv nogle Dage efter bort med Resten havende til Veje bragt Paße fra *Commandanten*, der alle vare med forvendte Navne og Haandverker eller Betienerer. Om Natten kom vj i Mørket forbje een svensk Krydser, men hand blev os ei var, saa ieg saaleedis paa tredie Dag kom lykkelig og vel hiem til Kiøbenhavn igien.

Ved Anledning af de ovenmelte *Passer*

med forvente Navne maae ieg ei forbigaae at melde, at ieg formedelst Krigens Tiid og Pesten, som saa mange Stæder regierede, hvor ieg dog skulle igiennem, maatte betiene mig af slige Paße, hvilket ieg her melder, paa det ey nogen efter min Døed skal tenke, at ieg som een Bedrager foer om Lande under adskillige Navne og falske Betieninger. Saaleedes fik ieg Aaret 1712 dend hollandske *Envoye* i *Pohlen* hans Paß som hans Cammer Tiener, Aaret efter, da ieg rejste med Peder Flyver til *St. Petersborg*, Kongens Paß som Kiøbmand, paa Tilbagereysen *Tsarens* Paß som kongelig *Cancellie Secretair*, i *Curland* Regierings, i *Dantzig* Stadens, i *Berlin Magistratens*, i *Stetin* Først Menzicoffs som *Secrtaire* og i *Pillow* General *Wopses* Paß som en *preusisk* Student; og gemeenlig havde ieg det Navn *Eerenboom* eller *Ehrenbom* paa det at det nogenlunde kunde kome overeens med *Æreboe*, og Fornavnet, i Stæden for *Rasmus*, *Asmus*. Saadanne *Passer* toeg ieg saaledis, hvor ieg henkom for ej at være bekient, hvor ieg ret kom fra eller var kommen igiennem, og ei at blive opholt uden alleene paa det sidste

Stød. De andre gamle Paßer forvarede ieg og viiste alleene det sidste, men slige Ting maa skee med megen Forsigtighed; thj det er bekient, at hvo som i Pest eller Krigstiider med foranderlige Paßer vil snige sig igiennem, gemeenlig betales med at vorde hengt, hvilket ey er et ærligt Menniskes Leilighed, og derfor maa mand tage sig desmere udj Agt. Det lyckedes mig, Gud være lovet.“

Dette maae saaleedis være det femte Deel af mit Livs Løb.

VI.¹⁾

Kort Tiid efter saadan min lykkelige Hiemkomst behøvede Hans Mayestet at sende en *Courier* til *Tsaren*, hvortil ieg u-afvidendes blev bragt i Forslag, og blev mig i *Kongens* høye Navn forsikret, at ieg ved lykkelige Tilbage-

¹⁾ Dette Afsnit har Overskriften „*Den 6te Hoved Deel af mit Livs Løb*“, og 7de Afsnit har en tilsvarende Overskrift, medens de tidligere slet ingen have, men ere skrevne i eet med hinanden. Her ere de imidlertid adskilte og for Enhedens Skyld alle betegnede ved Romertal.

komst skulle faae det første Præstekald, som ieg søgte, men ieg skulle med een norsk Jolle, med hvilken *Commis-Captain*¹⁾ *Peter Sørensen Flywer* var needkommen fra *Bergen* i *Norge*. Ieg forestillede da, at ieg heller end gierne saae mig saa lykkelig at have den Ære at tiene min Konge og Fæderne Land, men bad, at der maatte giøres Anstalt for mig, at ieg ej forsetlig og øyensiuilig skulle til ingen Nytte drukne, og Hans Mayestæts Tieneste forsømmes og opholdes, men ieg fick til Svar, her var intet andet Fahrtoy, og dersom ieg ei gjorde Reisen, havde ieg aldrig Brød at vente i hans Mayestets Tieneste eller Lande.

Dette var een haard Ting for mig at vælge udj, enten at drukne eller forfalde i Kongens U-Naade, som mand truede mig med i videre Vegrings Fald, som een uvillig Undersaat, ieg valdte da det første og gik da til *Holland*²⁾ 1713 dend 26 *Iulii*. Naar nu Mandskabet,

1) ∴: Kaperkaptajn.

2) Ordet „derudj“ i næste Sætning tyder paa, at det var Jollen, der heed „Holland“, ialfald er det ikke til *Holland*, Æreboe styrer Kursen, som det følgende viser.

som bestoed af 13ten Mennisker i alt, vare derudi, og vj havde een Tønde Øll og een Tønde Vand inde, var Jollen saa haardt ladt, som dend kunde taale. Jeg sat saa bag i Jollen Nat og Dag, thj der var ej Rum for mig at gaae et Fied eller nogen Leyested, og holt det saa under aaben Himmel, Regn, Dug og Størtninger af Søen. Vj rode her ud af *Canalen* igiennem Bommen ad Søen til alle Tilskuernis største Forundring og Vidunder, endog deris, som ey vidste, hvorlangt eller hvor hen vj skulde¹⁾.

1) Til Oplysning om, hvorfor det var saa presserende for Kongen at faa Æreboe afsted, at denne trods al Protest maatte gaa i aaben Baad til Rusland, endog med øjensynlig Fare for til ingen Nytte at drukne, som han siger, skal jeg her gjengive Indholdet af det Brev fra Frederik IV til Peter den Store, som Æreboe førte med sig, efter en Kopi deraf i Gehejme-Registratur de anno 1713 fol. 276 f. i Rigsarkivet. Det er dateret 10. Juli 1713 og begynder saaledes:

Durchleuchtigste.

Som jeg alt for nogen Tid siden har faaet den fornøvelig Effterretning, at Eders Maytt. og Kierlighed med et *considerable Corps* af Deris *Troupper* saa lykkeligen har gjort een *Descente* udi Finland, altsaa har jeg ey kundet forbigaae Dennem derudover af et troe og welmeent Hierte, Broder- og Naboevenligen at

Midnat kom vj i dend danske Flaade i
Kjøge Bugt, hvor ieg af sal: *Vice-Admiral Iuel*

felicitere tilligemed ønskendes, at den allerhøyste Gud Eders Maytt. og Kierlighed^s Waaben imod voris gemeene Fiende frembdeelis med saadanne lykkelige *Progresser* ville behage at velsigne, paa det ved paafølgende nærmere og dybere Indtrængende af Eders Maytt^s og Kierl^s *Armée* udi Hiertet af Sverrig hemelte voris *opiniatre* Fiende endeligen til een *raisonnable* og sicker Fred motte kunde *forceres*.

Imidlertid maae jeg udaf den fra min udi Engeland subsisterende *Envoyé extraordinaire* med seeniste Post indkomne *Relation* ugierne fornemme, at dend der sammesteds værende fürstl. gottorffische *Ministre*, Greve von *Dernath*, sig skall *flattere* lige som *Princen* af *Mentzikoff* paa Eders Maytt^s og Kierligheds Vegne Deris udi *London* befindlige *Envoyé extraordinaire*, *Baron Schack*, skulle ville beordre ved det kongl. *engliske* Hoff at *declarere*, at Eders Maytt og Kierl. udi dend jmellem mig og det fürstel. Huuß Gottorf^s nu for Tiden værende Tvistighed ingen Deel vilde tage, hvilken *Declaration*, saa frembt dend, imod al Forhaabning, skulde skee, til een for de sambtlige høje *Allierede*, og j Særdeelighed mig meget faarlige *Consequence* torde udfalde og ganske vißeligen Dronningen af Engeland saa vel som andere Kongens j Sverrig hemblige Venner *encouragere* dets *Partie* imod mig at tage, og i saa Maader mig til een *separat* Freed søge at tvinge og derved dend Nordiske *Alliance* at atskille. Eders Maytt. og Kierlighed begriiber vel sielf efter Deris høyt opliuste *Penetration*, at sligt aldeelis imod Deris *Interesse* og *Convenience* skulle

fik et *Compas* og et Time Glas, Søe-Kort havde ieg selv med mig, endskiønt Erfarenhed siden

geraade og derved de sambtlige høye Nordiske *Allieredes* udi denne heele Kriig forrehaftige Øyenmercke paa een Gang kuldkast og forrycket. Ieg finder derfor høyt nødvendig at være, Eders Maytt. og Kierlighed hermed Broder- og Naboe-venligen at anmode, det Dennem maatte behage, bemelte deris *Envoyé*, Baron Schack, *reitererede Ordre* at bjlegge, at hand udi alle Ting med min *Envoyé Rosencrantz de Concert* skulle gaae og, saa at sige, af een Mund med hannem tale, og at hand udi Eders Maytts og Kierl^s Nafn ved det *engelske* Hof skulde *insinuere*, at Eders Maytt. og Kierl. alt, hvis imod mig, det monne være i Sverriges *Faveur* eller under *Prætext* af de *sequestrerede* førstel. gottorffiske Lande maatte blive forretaget, ligesom det samme imod Eders Maytt. og Kierl. sielf var skeet vilde optage og *ressentere*. Som nu effter mine Tancker udi denne Sag er *periculum in mora*, saa anmoder jeg Eders Maytt. og Kierl. Broder- og Naboe-venligen, at De ovenbemelte Deris *Ordre* til Deris *Envoyé, Baron Schack*, ved nærværende *Expresse* paa det snarest mueligt er, ville tilbage lade sende, paa det samme uden nogen Tids Forliis forbenefnte *Baron Schack* kunde indhændiges.“ —

I Slutningen af Brevet fremhæver Frederik IV Nødvendigheden af Sammenholdet mellem de nordiske Allierede og af, at Hertugen af Gottorp ikke bliver restitueret i sine Lande før Udgangen af Krigen „saa- som hand ey anderleedis een Sverrig, nemblig som een Fiende kand *considereres*, og man desforuden endnu ey kand viide eller aisee, hvorleedis effter

viiste os, at alt dette intet kunde nøtte os; thj *Compasset*, naar der gik mindste huel Søe, løb runt, formedelst at det ingen Stadighed kunde have for Jollens Lethed[s] Skyld, saa vj seiglede fast i Blinde hen; derforuden havde vj ey mindste Leilighed til at have nogen Ild for at varme een Drik Øll eller Viin, mindre til at kaage nogen Mad ved. Vj gik derfra ad Søen og forfalt om Morgenen iblant eendeel svenske Orlog Skiibe, som *convoierede* nogle svenske Last Skiibe. Vj toenede svensk Flag, som vj til Lykke havde med os, og lod de os gaae. Vi holt det saa langs op ad den skaandske Vahl med haard Kuling og kom paa 3 Miile nær *Bornholm*, hvor Veyret blev saa haardt, med een Bielægger eller meest Modvind, at vj motte vende og lense for Vinden need til *Møen* igien,

Kongens j Sverrigs Dødsfald i sin Tiid *Successionen* til *Crohnen* Sverrig maatte kunde blive *regleret* . . .

Dagen efter, den 11. Juni 1713, sendes til Cancelliraad Falck ved Tsarens Hof en Afskrift af dette Brev med Ordre til at forestille Sagens „*importance*“, og hvor højst nødvendig den prompte Expedition af den forlangte Ordre vil være, samt til at fremskynde Expressens Tilbagerejse.

hvor een af vores danske Krydsere jog os liige ind paa Grunden, men som vj ey vidste, om det var Vend eller Fiende, saa torde vj ey troe ham. Her paa Møen udstoed ieg een stoer Fristelse. Ingen i Jollen vidste, hvor vidt eller langt vi skulle hen uden ieg, men Folket vel merkede, at det gik paa een lang Reyse, og dend Prøve, som vj allereede havde haft af vores Fahrtøys Uskikkelighed til at holde eller bygge Søen i haardt Veir, hafde jaget dem alle saadan een Skrek ind for at gaae videre. Peder Flyver, som denne Reise ej heller meeget maae have anstaaet, magede det og saa under Haanden, at Folket gjorde sig opsetzig og sagde sig i mine Øyne fra videre Reise med denne Jolle. Gud veed, at mit Hierte var heel ængstig hos mig selv; dog maatte ieg forsmerte min egen Frygt og holde mig det moedigste, som ieg i slig Stand kunde, truende at lade dem alle sette i Bolt og Jern der paa Landet ved Øvrighedens Hielp, dersom de ey forfulde Reysen, helst det kunde ey gaae dem værre end mig. Der de nu fornam, at de[t] ey anderleedes kunde være, beqvemmede de sig nogenlunde igien.

Dend 30te om Natten roede vi fra *Moen* og kom stedse roende dend 1ste *Augustj* til *Rønne* paa *Bornholm*, hvor vi med Moedbør forbleve til dend 4de *Augustj*, da vi gik *norden* om *Bornholm* og roede heele Vejen over til *Pommeren*, hvor vj paa denne Siide af *Riigshøfd* gik i Land og fik nogen Mad hos een Bonde. Efter tree Tiimers Forløb blev Vinden første Gang goed for os; vi forføyede os strax til voris Jolle, ginge ad Søen, men efter Midnat fick vi saa haart et Veir af Torden, stoere Hagcl, Virvelvinde og høy Søe, at der ey var det ringeste Haab til Frelse for os, ligesom ieg og svøbte mig ind i min Kappe vente[n]de hvert Øyeblik at begravis i Havet, thj ald menniskelig Haab var ude, og dette holder ieg for min 21de Livs Fahre.

Vi forfulte dog vores Reyse med mange foranderlige og underlige Hændelser, og da vj dend 8de *Augustj* vare imellem *Libaw* og *Window* i *Curland*, fik vj een Brud Søe tvert ind j Baaden, saa Baaden var mest fuld af Vand, ja laae paa Siiden, og tree Mand vare over Bord, som vi omsidder fik ind igien. Ieg i dend Forvirring

sprang op, stod uden paa Siiden af Jollen, og da den lettete sig igien, sprang ieg der ind atter, thi min Agt var, at naar *Iollen* havde siunket eller kantred, paa Kiølen ridende mueligt at drive et Sted i Land eller af andre søfarende at vorde optaget, og maa saa dette være min 22de yderlige Livs Fahre; dog Gud ræddede os endnu, vi ankrede mit i det brusende Haff og ballede Vandet ud fra os.

At vi sultede og tørstede paa denne Reise, formedelst at vi ey kunde føre det nødtørftige med os, mindre lave noget eller have Ild, og at vi stedse vare vaade, sligt var endnu menneskeligt, saalenge vi dog havde Brød og Brendeviin, som vi endnu havde, endskiønt Brødet var vaadt af Søevand, men at Fahrtoyvet var saa læt, at, som melt, intet *Compas* kunde have Stadighed og veyviise os, det var det tungeste. Derforuden var der og ej een Siel i Jollen, som kunde gjøre et Bestik i et Kort, saa at Alting stoed meget ilde til med os, men som ieg paa mine forrige Reiser og af Lyst til Søen, som melt er, havde lært saa meeget, at ieg nogenlunde kunde veilede mig i et Kort og

giøre et Bestik, helst ieg var kommen samme Vei tilforne baade til Lands og Vands, saa ieg kunde rette Besticket efter Landkiending, saa gjorde ieg, hvad ieg kunde, men formedelst at ieg ey var søevant, saa var det dog ej altid saa rigtigt med mit Bestik. Saaleedes havde Peder Flyver eengang paa 24 Tiimers Seilats forgisnet sig 12 Miile lengere frem, og ieg fiire Miile, end vi vare.

Endelig formedelst Mangel af Levnets Middel landløb vi paa den af alle Søemænd saa farlig holte *couriske* Vall og da først ræt fik at viide, hvor vi vare. Vi vadede i Land, og som rette *Argonautæ*, thj Jollen stak ikkun 2 Fod eller een Allen dybt, bar Fahrtoyet op i Engen og loed Flag og Vimpel vaje paa Landet. Dette var et usædvanligt Siun for de ved Strandsiiden boende Bønder, som, da de saae intet andet hos os end en(d) Baad, ladt med Mennisker og nogle Flinter og Pistoler, tenkte, at vi vare Sø Røvere, som vi og saae ligest ud til. Vi kom omsidder i Huus hos een af dem, fik for Betaling efter Bondemaade at æde og drikke, hvilcket vj alle havde høilig nødig. Det var min

Lycke, at ieg, som oven er melt, samme Aar til Lands havde reist (til Lands) igiennem *Churland*, og da for at hielpe min Hukommelse udj min *Journal*, som ieg havde med mig i min Lomme¹⁾, hafde opskrevet de nødvendigste Ord paa *churisk*. som mand behøver paa Reiser for at betiene mig deraf; denne *Journal* tog ieg da frem og benyttede mig af de derudj skrevne Ord det beste, som ieg kunde, og da de hørte, at ieg kunde noget af deris Sprog og spurte efter een dem vel bekient Herre, som mig u-afvidendis boede der i Nærværelsen, begynte de noget lidet at troe mig. Ieg kand ei forbigaae her omstendelig at fortelle een besynderlig Ting, hvoraf som et *Exempel* kand dømmes, hvorleedis ieg var faren med den dumme og uregierlige Mand, Peder Flyver. Ieg vilde riide fra denne Landsbye, hvorved vi var strandet, eller rettere, havde landløbet, til *Windaw* for at ind-

¹⁾ Denne nu tabte Journal har vel altsaa ikke været saa meget vidtløftigere end dette Uddrag, siden Æreboe kunde have den i Lommen; det heri udeladte er mulig kun lignende praktiske Vejledninger for en rejsende som Optegnelser af nødvendige Gloser, fremmede Møntsorters Værd o. lign.

kiøbe nogen Mundkost til Folket; hand begierede at motte følge med, som ieg tilloed. Som ieg nu skulle reise hemmelig, og Kongens Paß formedelst de svenske, om nogen mødte os i Siøen, liudte, at ieg var een Kiøbmand, som reiste i mine egne Forretninger, saa kunde ieg ej give mig ud for andet end efter Paßet. Ieg gjorde derfor Aftale underveis med bemte Peder Flyver, at hand, naar hand blev adspurt, skulle tale hollandsk og sige, at hand var een hollandsk Skipper, og ieg ville være een Kiøbmand og tale tydsk, hvilket hand lovede med at ville sige. Men saa snart kom vj icke til Byen, førend hand sadlede om og snart var hollandsk, snart norsk, snart dansk, snart ieg veed ikke hvad, hvorved hand gjorde mig til een Løgner, [medens ieg] efter Aftale udgav ham for Skipper og mig for Kiøbmand. Altsaa blev ieg af dem mistenkt at være een svensk, saa vi med Høflighed bleve saa got som *arresterede* i Borgemesterens Hus, og fornam ieg siden, at de af Frygt for Rüsserne, som da vare Mester af det heele Førstendomme, og i Tanke, at vj vare svenske, thj at vj skulle være danske og med

sligt et Fahrtøy være kommen saa lang Vey hen, kunde de ei troe, havde i Sinde at forsende os til *Riga* i Bolt og Jern. Ieg merkede vel U-Raad og for at frelse os maatte da spørge efter een og anden *cuurisk* Herremand, som ieg i *Dantzig* Aaret tilforn var bleven bekient med, og iblant andre forfalt ieg paa dend nu salig Ober Hauptmand, er det samme som Stiftamtmand hos os, *Kosckull*, og da de hørte, at ieg kiente ham og ønskede at tale med ham, sente de et ridende Bud med mig hen til ham, $\frac{5}{4}$ Miil for at komme efter Sandheden. Før ieg reed did bestilte ieg, hvad vj til Reisens videre Fortsettelse behøvede, og da hand, bemte Over Houbtmand, lod dem i *Window* siige, at ieg var dend, som ieg gav mig ud for, undgik ieg denne Fortred, Uleiglighed og Sinkelse. Hand fortellede mig da, hvad de i *Windou* havde haft i Sinde med os. Siiden vare de, som moxen alle *Curlender* ere mod fremmede og i sær danske, særdeelis høflige og tienstagtige imod os, saa vj for billig Betalning fik alt, hvad vj forlangede, og der var at faae.

Dend 10de *Augustj* kom Jollen til *Windau*, og om Effermiddagen, efter at vj havde faaet Forfriskning, gik vj [til] Seyl[s] derfra langs Vallen og i Land paa et liidet Eyland uden for *Arens-borg* ved Øbel, kaldet *Abrican*, hvor der ej var meere end et lidet Huus og et eeneste Men-niske. Vj laae der nogle Tiimer, imedens vj fik lavet og spiiist nogen Mad, og dend 11te *ditto* imod Dagen gik atter [til] Seyl[s] og kom om Aftenen uden for *Hapsal* i Liifland.

Dend 12te *ditto* om Morgenen i 9 Tiimer lensede vj 25 Miile og endda var det de 2 første Tiimer saa stille, at vj motte roe, men de sidste Tiimer seylede vj hver Tiime 4 a 5 Miile. Hver som har seylet paa Haved kand tenke, hvad det var for een Seylats med een aaben Jolle, og dersom der havde brustet det allermindste af voris Reedskab, havde vj viβelig seylet need i Af-Grunden.

Vj kom om Middagen een Miil paa denne Siide *Rævel* til Land.

Ieg gik efter min *Instrux* strax op til Staden og til *Commandanten* for at spørge, hvor *Tsaren* sig opholt. Hand, *Commandant[en]*, som hand

1709, da hand var *Commandant* i *Narwa*¹⁾, havde seet og kiendt mig, tog i Førstningen meget vel imod mig, men i Fuldskab ente heel slæt, saa ieg med Magt maatte slaae mig igiennem hans Huus og *Grenadiererne*, som stoede ved hans Dør med *Bajonetter* paa Flinterne; det gik forunderligt til, dog slap ieg i Druckenskab vel derfra, thj hand havde sterk packet mig til med Dricke paa grov rysk.

Dend 14 *Augustj lauverede* vj med stoer Livs Fare og med haard Storm og Søe udaf *Revels* Bugt, kom dog samme Aften een Miil paa denne Siide *Tolsborg* og *Estland*, og som vi ei havde faaet Tiid og Leylighed i *Revel* at faae nogen Forfriskning af ædende eller drickende Vahre, saa havde vj her een besynderlig Hændelse. Vj kom i Land ved een Landsbye, og som Folket der intet Sprog forstoed uden deris eget *estiske*, hvoraf ieg ej vidste et Ord, saa lærte Nøden mig i Hast et besynderlig Sprog, som hialp mig. Ieg fik een Bonde Koene ved dend eene Haand, toeg een dansk *Crone* i dend

¹⁾ Hans Navn var ifølge Juels Journal Wassilij Zotow.

anden Haand, peegede for mig og paa Munden, det beste ieg kunde, at hun skulle leede mig om i Huuset, fant saaleedes omsidder een-deel Melk; ieg gav hende een Krone for det første Siekar Melk, som ieg i een Hast fik til Livs, og 2 Mark for det andet, som ieg gav Peder Flyver. Koenen merkende, hvad ieg vilde, skaffede det saa, at der blev til Jollen neerbaaren saa meegen Melk, at alt Folket fik deris Fornøyelße, og omsidder for Betalning neerbar de os Høns, Ægg og Smør i Mengde, ja ieg fik dem ud omsidder at fiske, men de og vj finge intet.

Den 16de *dito* kom vi med haart Veir og Søe ey uden stoer Farlighed over *Narva* Bugt, og dend 17de *louverede* vj 7 a 8 Miile op imod Veyr og Strøm til Eilandet *Rithusar*, hvor *Cron* Stad nu er. Det var saa haart et Veyr, at de ryßiske Orlog Skiibe laae i Fahr vandet paa Strømmen med strøgne Raaer og Stenger. Vi arbeidede os dog op, og omsidder tog ieg tredie Gang paa denne Reyse *Commandoen* fra Peder Flyver truende at bagbinde ham, dersom hand ey vilde gaae i Land paa bemelte *Rithusar*, da

hand beqvemmede sig, saa vj endelig nest Guds forunderlige Naade for saavidt aflagde denne besynderlige Henreyse.

Som ieg nu der var bekient og kunde tale Sproget, saa kom vj da til Foeds op een Miil til Byen *Croonslot*, eller nu *Cronstad*, hvor ieg søgte *Vice Admiral Creutzis*¹⁾ Huus. Mand

¹⁾ Den af den russiske Marine højt fortjente Cornelius Cruys, født i Stavanger 1657, var i hollandsk Tjeneste, da Peter den Store overtalte ham til at gaa som Vice-Admiral til Rusland. Det var Tsarens alvorlige Hensigt at skabe sig en Flaade, og Cruys begyndte sin Tjeneste med i Holland at hverve ikke færre end 23 Kommandører, 3 Kapt., 35 Ltn. foruden Styrmand og Matroser. Hans Hovedvirksomhed og Hovedfortjeneste falder ogsaa paa Flaadens Udrustning og Ekvipering, om han end ved flere Lejligheder viste sig som en dygtig Kriger. Juel omtaler saaledes, hvorledes det engang lykkedes ham ved en Krigslist at afskrække en overlegen svensk Eskadre fra at løbe ind i den ny anlagte Havn paa Rithusar og tage de derliggende russiske Skibe, idet han hæftede en Del løse Pallisader paa Ankere og sænkede dem i Indløbet, saa Svenskerne ansaae Havnen for spærret. Fordi hans Skib en Gang kom paa Grund, blev han dødsdømt, men benaadet med at sendes til Kasan. Da Tsaren imidlertid opdagede en Mængde Underslæb af de højeste Embedsmænd i Marinen, erindrede han den ærlige Cruys, kaldte ham tilbage, overtalte ham til at gjenindtage sin forrige Stilling og

kand slutte, i hvad Tilstand ieg var, og hvorleedis ieg saae ud, at da denne gode *Dame*. Fru *Admiraljnde Creutzis* saae mig, græd hund hiertelig over min Skikkelse, som sandelig var heel bedrøvelig at see, og det som meere var, mit Skiorte paa mit Legeme var sort af Forraadnelse, mine uldne Klæder stank iligemaade af Forraadnelße som et Aadsel. *Commandeur Sivertsen*¹⁾, nu *Viße Admiral* der, een goed

forærede ham 20000 Rubler. Cruys døde som Admiral af det blaa Flag og Vicepræsident i Admiralitets Kollegiet 1727. Hans Hustru, der overlevede ham, var en Hollænderinde ved Navn Catharina Voogd eller Voigt. (Dr. Ludv. Daae: Nordmænd og Danske i Rusland i det 18. Aarh., Afhdl. i norsk hist. Tidsskrift 2. Række, 4. Bind S. 413 ff.).

- ¹⁾ Peter Sivers, født af hollandske Forældre i Stade 1674, kom tidlig til Kjøbenhavn, da Faderen tog Tjeneste som dansk Kaptajn, og begyndte 14 Aar gl. sin Orlogstjeneste under dansk Flag. 1703 blev han Underløjtnant, men allerede Aaret efter tog han i russisk Tjeneste, hvor han avancerede hurtigt, blev Vice-Admiral 1721, Admiral og Vicepræsident for Admiralitetskollegiet 1727, og nød stor Anseelse. Han deltog i Affæren ved Hangø-Odden, var øverstbefalende ved en Landgang paa Gotland, og særlig berømmes hans Virksomhed som Leder af store Kanal- og Byggearbejder. Foruden ved det hurtige Avancement i Sø-Etaten udmærkedes han ogsaa paa andre Maader

dansk Mand, loed vores Jolle og Folk afhente og det af Vand og Raad¹⁾ samt Sult og Tørst forkomne Mandskab indbringe i et Huus, som hand dertil forskaffede os, for at tørre deris Klæder, hand loed der gjøre Varme, Folket faae Forfriskning og voris Jolle slæbe i Land, loed Bund Stockene, som paa dend *cauriske* Strand vare stødte i Stycker, samt Jollen ellers med alting forsee, hvilket alt skeede til næste Dagen, da vj Aftenen den 19de *dito* roede ad Søen tilbage til dend rußiske Flaade, liggende ved Sæskiærene. Os blev given der til Loots *Rapit: Lieutenant Hauch*²⁾, een dansk Mand, som skulle lootse os igiennem de *finniske* Skiær. Roede saa med Stille dend 20de *dito* til *Biørkøe*,

idet han 1716 optoges i det esthlandske Ridderskab, 1722 fik Godset Heydola i Finland og 1723 blev Ridder af Alexander-Newsky Ordenen. Jfr. Norsk hist. Tidsskrift 2. R., 4. B., S. 433 ff.

¹⁾ o: Raaddenskab.

²⁾ Vistnok Christoffer Hauch, Sø-Officer i russisk Tjeneste, der 1710 opføres som Medlem af Kirkeeraadet for St. Petri tyske lutherske Kirke i St. Petersburg. (A. F. Büsching: Geschichte der evangelisch-lutherischen Gemeinden im Russ. Reich, Altona 1766, I S. 228).

og kom dend 25 *dito* lykkelig til *Helsingfoss*.

Effter aflagt Ærinde der til *Tsaren*¹⁾ fik

- 1) Baade om hans Ankomst til Tsaren, Udførelsen af hans Ærinde og Resultatet heraf faaer man en klar Besked i nedenstaaende Brev fra den danske Chargé d'affaires P. Falck til Kong Frederik IV, som findes blandt Relationer fra Rusland i Rigsarkivet:

Sire,

J'ay la grace de mander très humblement, qve le 26 de ce mois arriva icy l'exprès de Votre Majesté Mr *Ereboe* avec son battiment et equippage encore sauf, qvoy qv'il a été exposé à beaucoup de peril, dont il n'est échappé qve par miracle. S: M: Czar: étonnée de voir sur ces côtes un pavillon de V. Majesté se trouva sur le bord de la mer, où j'eus la grace de Luy présenter Monsr *Ereboe* et de rendre les lettres de Votre Majesté. S: M: Cz: fit d'abord expliqver par moy le contenu et a depuis fait traduire les lettres. Elle m'ordonne aujourdhuy à insinuer à Votre Majesté qu' Elle dépêche aujourdhuy un exprès au comte de Gallofkin, avec ordre d'écrire à Mr le Baron Schack aussi bien qv'à tous les autres ministres d'appuyer la cause de Votre Majesté contre la maison de Gottorp et de faire cnacun dans son département les déclarations, qve Votre Majesté désire. Au reste, Elle m'a ordonnée de réitérer à Votre Majesté les sincérations de son amitié et de sa fidélité, et qu' Elle témoignera toujours, qve l'intérêt de Votre Majesté Luy tient au coeur autant qve le sien propre.

ieg dend 27 *dito* Befaling at følge med ham paa *Galleerne* ad Søen. Dend 29de *dito* forfalt vi iblant een svensk i Skiærene liggende *Es-*

Quant à Monsr Ereboe S: M: Cz: désire, qv'il suive l'armée encore qvelqves jours, afin, comme Elle espère, qu'il peut être dépêché avec qvelqve nouvelle considérable. Elle se reserve aussi de répondre avec luy aux lettres de Votre Majesté.

L'armée est effectivement anjourd'hui en marche, et S: Majesté la suivra par mer dans une heure ou deux, Monsr Ereboe et moy irons avec Elle. Nous contons en quinze jour ou d'être à Aboe, ou d'avoir donné bataille.

Comme c'est en grande hâte, que j'áy la grace d'écrire celluy, il ne me reste du temps qve pour assureur, qve je suis avec la plus grande soumission et fidélité,

Sire

de Votre Majesté

Elsingfors

ce 28 d'Aoust 1713.

le très humble

très obéissant et très fidel sujet.

P. Falch.

At Æreboes Baadfart havde gjort Indtryk paa Tsaren fremgaar iøvrigt ogsaa af Tagebuch Peters des Großen, Berlin und Leipzig 1773, hvor det S. 563 siges: den 15ten [August 1713 efter russisk Regning] kam der Secretair des Königes von Dänemark Garbau(!) aus Coppenhagen mit Briefe für Se. Majestät an; derselbe hatte die Ueberfarth in einer mit Rudern versehenen Barque gemacht.

qvadre, 13ten Orlog Skiibe sterk. Vj var ej langt fra dem, saa de med skarp skiød efter os, men som det, som melt, var i Skiærene, gik vj bag dem, og tilbage saadan Vey, som de svenske Orlog Skiibe ey kunde følge efter os. Siden gik *Tsaren* i Land paa faste Vallen, ieg og fleere med og kom saa til *Armeen*.

Dend 2den *Septbr.* kom ieg tillige med *Avant Garden* til *Karisland* i *Findland*, hvori Ryβerne og de svenske Fortropper kom i Træfning, og Ryβerne sloge de svenske 3 Gange tilbage dend Efftermiddag, thj de sadte sig hver Gang; omsidder flyede de ind i een Skov, hvor een Part af dem havde lagt sig i Baghold bag Buskene. Ryβerne, imellem hvilke ieg var, forfuldte dem stedse. Der hente det sig, at ieg af U-viidenhed og noget af Forvovenhed geraadte imellem de svenske og Rysserne, saa de gave Ild baade for og bag mig, saa ieg var, som det kaltes, imellem toe Ilde. Dog bevarede Gud mig, at ieg kom uskad derfra, og dette holder ieg for min 23de yderlige Livs Fare. Ieg havde samme Dag til Middag spiidst med *Generalen*, nu *General Feldt Marschall*, dend brave Først

*Michael Michaelowitz Gallitzie*¹⁾, og over Borde drucket et got Glas ungersk Viin med ham, men hand blev kaldet fra Maaltid for at forjage Fienden, som hafde afskaaret os Paßet, og gav mig Tilladelse at følge med ham, og da ingen Fiende meere var at see eller finde, var ieg Tolk imellem ham og de svenske fangne. Loed hand hente een stoer Mæßing Kiedel fuld af rindende Vand, thj andet Drikke Kar var der ey at bekomme, af hvilken hand som ieg drak med inderlig Smag og Fornøyelse, og kand ieg for min Deel siige, at Vandet da smagede mig bedre om Aftenen end dend ungerske Viin om Middagen. Thj hvad u-maadelig Tørst det foraarsager at være i Trefning, kand ingen troe uden den, som har forsøgt det. Altsaa saae

¹⁾ Michael Galitzin, f. 1674 † 1730, var en af Ruslands berømteste Feltherrer, udmærkede sig under Peter den Stores Krige baade mod Tyrkerne og Svenskerne, saaledes ved Sejren over General Lewenhaupt ved Ljesna 1708 og navnlig senere ved Erobringen af Finland, hvorover han blev Gouvernør, og hvor han ved sin Godhed mod Finnerne erhvervede sig Æresnavnet Finski. Han blev 1724 Feltmarskalk og 1730 Præsident for Krigskollegiet. Jfr. Michaud: Biographie universelle.

ieg her een *Copie* af een Træfning. Hvor be-
drøveligt et Siun det er for et christen og med-
liden Menniske at see saa mange døde og
dødende u-skyldige Mennsker, hver paa sin be-
synderlige og forunderlige Maade skudt, huggen
eller stucken, det er i mine Tanker ey at troe
uden for dend, som selv har seet det.

Derefter gik Armeen ubehindret fort, og
kom vj dend 8de *dito* til *Abo*, Hoved Staden i
Findland, een skøn stoer Stad, men da af alle
Mennsker forladt og forløben ligesom og heele
Landet fra *Helsingfoss* did, thj paa dend
gandske Vey fant vj ickun toe Bønderhuuse,
hvor Folkene var bleven udj. Og som Landet
over alt er et skønt og frugtbart Land, Grøe-
den og paa Jorden stoed i fuld Moedenheed,
saa fant vj for os Overflødighed paa Alting
samt Huusgeraad og Bøger i stoer Mengde.
Mig blev af een ryßisk Soldat tilbuden 10 *Fo-
lianter* af *græiske Patribus*, om ieg ikkun ville
betale ham omtrent 8 Skillings Værdje derfor,
men da ieg ey vilde, saasom ieg ey havde
Leylighed at føre dem med mig, loed hand
dem ligge paa Marken og gad ej baaren dem

tilbage, saa det saavelsom meeget andet got meere der raadnede. Landet var overmaade rigt paa Qvæg og Korn, hver toeg og slagtede saameget, som hand vilde. Klokkerne og Kirke *Ziraterne* bleve bortførte og sent til *Petersborg*, kortelig, det kunde ej andet end smerte eenhver, ja og Fienden selv, at see slig Ødelæggelße. I *Abo* fant ieg af een Hændelse iblant de mangfoldige der af Beboerne efterladte Bøger een *finnisk* Bibel, som ieg overalt havde søgt efter; denne bragte ieg hiem og har dend endnu, hvilket og var det eeneste Bytte, som ieg fik, og een saa kaldet *Prime* Stav, men dend tabte ieg underveis, saasom ieg havde bunden dend ved min Sadel Knap, men Bogen havde ieg bag paa min Sadel.

Dend 14de *September* gik ieg med Armeen fra *Abo*.

Dend 17de gik *Tsaren* ombord paa *Gal-leerne*; ieg fulte med og var atter dend ovenommelte svenske Flaade paa et lidet *Canon* Skud nær og kom den 19de til *Helsingfoss*. Effter at ieg der af *Tsaren* var igien tilbage

affærdiget med Breve¹⁾, begik ieg atter een stor Forseelse, i det ieg havde leveret *Cancellie Raad Falch* mine Brevskaber, og hand blev sagd at være gaaet med de andre bort til *Petersborg*. Ieg fulte med een *Chaluppe* 5 Miile efter, og da ieg ey kunde finde ham, maatte ieg bedrøvet gaae tilbage igien, som dog var lykkeligt, thj dersom Uveir havde paakommet, havde ieg ej saa snart kundet komme saa lang Vey tilbage. Ved Ankomsten tilbage fant ieg mine Papiirer forseiglet hos een *Capitain*, som var een dansk Mand. Samme havde Befaling med

¹⁾ To Breve, Tsaren sendte med Æreboe tilbage til Frederik IV, findes bevarede i Rigsarkivet. I det første af disse, dateret den 30. Aug. 1713, beretter han om sin Hærs Fremgang i Finland, og hvorledes han nu er naaet til Finlands Hovedstad den 28. August med Tilføjende (ifølge den vedlagte tyske Oversættelse) „von diesem Allen wirdt der von Euwer Mayestät und Liebde abgeschichter *Erassmus Erboe* außfühlicher *Report* abstatten könen, den er selbst diesen Allen beygewohnet.“ I det andet Brev af 1. September s. A. indeholdes Tsarens imødekommende Svar paa Frederik IV's Skrivelse, hvori han dog opfordrer ham til at være varsom i denne Sag mod Gottorperne for ikke at skaffe sig og de allierede nye Fjender paa Halsen.

een *Bregantin* at føre mig over til *Revel*, saasom ieg ej kunde eller vilde gaae tilbage med Peder Flyvers Jolle igien. Ved min og salig *Falches* og vores gode Venners Forbøn hos *Tsaren* forærede hand *Peder Flyver* een liden *Bregantin* for dermed at føre Folket hiem. *Tsaren* forærede mig ogsaa 50 *Ducater* i *Guld*.

D. 22 *Septbr.* gik ieg med een *Bregantin* over til *Revel*, dend 23 *do* fra *Ulfholmen* med een liden fladbundet Hollænder Melkeskøyte og et Seigl af et gammel Sæk ophengt paa een Stage i temmelig haart Veir, som underveis toeg meere og meere til, 2^{1/2} Miil op til *Revel*, hvor ieg og samē Aften ej uden stoer Livs Fahre lykkelig ankom og der forefant den danske *Capitain Rosenpalm*¹⁾, som der var indkommen med sin førende *Snaw* og havde haft 7 Foed Vand i *Snauven*, saasom hand havde stødt paa een Grund ved Øβel. Samme var

1) Jens Rosenpalm, f. 1685 † 1715, Søn af den under Navnet Rosenpalm adlede Assessor i Kancelliet og Højesteret, Justitsraad Poul Nielsen, Under-Ltn. 1709, død som Kaptajn i Sø-Etaten 1715. (H. G. Garde: Efterretn. om den danske og norske Sømagt IV, S. 640; Personalhist. Tidsskrift I, S. 277).

sendt med Breve til *Tsaren* i samme Ærinde som ieg, saasom mand alt hiemme havde holt det for, at ieg var druknet, hvilket hand mig alt fortællede.

Dend 24de *dito* reiste ieg fra *Revel*, kom atter igiennem eendeel Pæst Posteeringer, hvor af een om Natten ville have skudt mig need. Ieg havde paa Reysen her og der meegen Nød for Heste. Kom dend 26 *dito* til *Pernauw*; reiste strax videre og sneeg mig forbjæ adskillige Pæst Posteeringer for ej hver Stæd at blive opholdt, indtil ieg dend 27 *dito* u-anmeldet kom ind i *Riga*, hvor *Commandanten* og hans Frue samme Dag var død af Pesten. Det var een stoer Lycke for mig, at *Vice Commandanten*, den nu salig *General Major Busch*, var min og ellers alle danskes Vend, thj ellers vilde det have gaaet mig ilde, at ieg, som saaleedes var kommen fra saa mange med Pæst befænget Stæder, og, som melt, stedþe havde sneeget mig igiennem, ja endog forbie Vagten i Stadsporten, kom ind til ham for at søge min videre Reyse befordret ved hans Hielp, hvilken Giennemsnigþe der, som i alle Lande, lættelig kunde have været

belønnet med een Hampe Strikke; og derimod, dersom ieg paa hver Postearing den Reyse skulle have holdet *Quarantaine*, havde ieg ej i nogle Aar kundet komme hiem. Ieg nødtes til at blive Natten over i *Riga*, fik imidlertid mit Linnet toet, som ei alleene var sort, men og fult af Luus, hvilke fra *Matroserne* i Jollen til mig havde *deserteret* og sig uden Anviisning i Mengde ind~~q~~*varteret*; men dette kunde dog ej hielpe, thi U-tøjet havde allerede Reeder i mine uldne Klæder, saa ieg maatte til min stoere Møye og Fortreed herberge og føede dette U-tøj heel til Kiøbenhavn.

Dend 29de *dito* kom ieg til *Mittow*. Ieg leed stoer Nød for Hæste, dog hialp ieg mig igiennem som ieg kunde best, noget med [det] goede og noget med Magt og List, og kom dend 2den *Octobr* til *Memel*, reiste saa over *Königsberg*, *Dantzic*, *Stolpe* til *Stetin*, hvilcken sidste Stad Dagen før min Ankomst var af Ryßerne indtagen¹⁾. Derfra gik ieg over *Spreed* til *Berlin*, som vel var af Vejen, men ieg

1) Svenskerne overgav Stettin den 30. Septbr. 1713.

maatte giøre det for ej at reyse paa de svenske Grendser. Gik saa den gienneste Veyen hiem ad igiennem mangfoldige Pæst Posteeringer i de *brandenburgiske mecklenburgiske hannowerske* og *lybechske Territoriis*, saasom ieg maatte reyße dend Vey omkring, formedelst at Pesten da var i Hamborg. Kom saa til *Lybech*, derfra over *Kiel, Sleswig, Flensburg, Hadersleben* og til *Nyborg*, hvor ieg dend 19de *Octobr* og altsaa i Effterhøst med een liden Jolle formedelst Stille maatte roe over det stoere Belt. Var dog ved denne Leilighed i Land paa *Spr[og]øe*, hvor min salig Moeders Sødskende Barn boede, saasom Folkene der skulle hvile. Kom saa til *Corsøer, Slagelse* og *Ringsted*. Paa Veyen derfra til *Roeskild* havde ieg nær ved Enden af denne min forunderlige og fahrlige Reyße sadt Livet til, thj Vognmanden, som kiørte for mig, veltede om Natten strax uden for *Ringsted* lige ud over Steendammen, med Hæste og Vogn, saa Kudsken sloeg sig elendig. Ieg var til min Lykke vaagen, sprang hastelig ud af Vognen need og kom, Gud være loved, med heele og sunde Lemmer derfra; og kunde det lettelig

have kostet endten min Helsen eller Liv, i sær dersom ieg havde sovet.

Den 20de *Octobr* kom ieg lykkelig og vel om Morgenen ved 8te Slet til *Kiøbenhavn*. efter at ieg udj 3 Maaneder og 2 Dage havde reist til Vands og Lands ved Nat og Dag omtrent 800de tyske Miile, og kom ikkun 2 Dage sildigere end Peder Flyver, som var gaaen til Søes og havde over 140 Miile kortere Vey over Havet end ieg over Land. Og haver ieg saaledes i een Tiid af mindre end 11^{ve} Maaneder været tvende Gange frem og tilbage til og fra Rysland og mellem begge Reyserne end da været over et Fierding Aar hieme. Guds Navn være ævindeligt Ære! Saaledes var ieg nu tredie Gang vel hjemkommen fra *Rusland*, men formedelst dend u-maadelige Vaagen og Nat og Dags stedsevarende Reysen kunde ieg i Førstningen ej sove, hvilket siden saa tiltog at sove, hvorføre ieg maatte sette Vagt ved min Seng for at bære mig af dend, naar ieg sov over vijfte Timer. Om Dagen gick ieg iidelig omkring for med Gaaen at holde mig i Bevægelse, at

ieg ej af Sove Siuge eller alt for megen Stilhed skulle omkomme.

Der ieg nu til *Kongens* og *Geheime Conseillets* Fornøyelse havde gjort goed Reede for alt, hvis mig havde været anbefalet, blev mig Hans Maytts Naade atter forsikret, og maae saa dette være dend siette Deel af mit Levnets Beskrivelse.

VII. ¹⁾

Efter at ieg nogen Tiid havde hvilet mig ud, og mit paa denne min sidste Reyse udmattede Lægeme nogenlunde var kommen til Krefter igien, gjorde ieg sidst in *Decemb.* samme Aar een liden Lyst Reyse hiem til *Fyen* for at besøge mine Venner og i sær min gamle bedagede Far Fader, hvilke ieg i mange Aar icke havde seet, men hand var Aftenen før min Didkomst ved Døden afgangen, saa ieg alleeneste fult ham til Graven; reyste saa tilbage til *Nyborg*. Didkommende fornåm ieg, at dend der da værende Sogne Præst *Magistr Johān*

¹⁾ Jfr. Bemærkningen ved Afsnit VI.

Wandal ved Døden var afgangen¹⁾, hvorpaa ieg strax eene leiede een Færgeomacke, gik iilende over Beltet igiennem *Sælland* til Kiøbenhavn, hvor ieg og ankom een Dag førend Posten kunde bringe Efterretning om dend salig Mands Døed, skrev strax een *Supplique* og samē Middag endnu overleverede dend i Hans Mayts egen Haand, som meeget naadig tog derimod, og blev Morgenen derefter af en viß stoer Herre, som kunde viide deraf, ønsket til Lycke at have erholdet min Ansøgning; men da Posten samme Dag ankom, og Konge Brevet ej saa hastig kunde udstædis, søgte dend nu salig *Confessionarius D: Peter* samme Kald for een sin Sviiger Søn, som da og fik det og nu siden er bleven Biskop i *Christianssand*²⁾.

¹⁾ den 10. Januar 1714 (Wibergs Præstehistorie II, S. 466).

²⁾ Nordmanden, Dr. theol. Peter Jespersen havde været kgl. Konfessionarius siden 1688 og var 1678 bleven gift med Bodil Friis, Enke efter Raadmand Povl Boesen i Svendborg. C. Nyrop bemærker i sin Stamtavle over Slægten Nyrop S. 19 f., at han sikkert oftere i denne indflydelsesrige Stilling har støttet sine fynske Slægtninge, og nævner som Bevis for, at Bodil Friis's Datterdatter, Elisabeth Kirstine Hjort, der 1712 blev gift med Mag. Christoffer Nyrop, bl. andre

Ieg levede derefter saa hen imellem Frygt og Haab og anvente denne Vinter og eendeel af Sommeren efter høy Befaling iblant andet paa 2 Dage om Ugen at gaae ud paa *Woradien* for at lære at *voradere* Sølv og Guld, som ieg og omsidder temmelig færdig forstoed¹⁾.

Imidlertid tildrog det sig, at et vist Brev med u-sædvanlig Skrift blev fundet, hvilket ieg da opløeste, og blev af det her værende høye *Conseil* dermed sendt til Hans Mayestæt, som dend Tiid var paa *Gottorp* Slot. Denne Reyse herfra did gjorde ieg i 42 Tiimer. Ved min Didkomst blev jeg først af Gehejme Raad Wiibe²⁾,

har været Dr. Peter takskyldig, at hendes ældste Søn, der fødtes d. 16. Novbr. 1714, blev kaldet Peter Jespersen Nyrop. Det ligger nær at antage, at denne Taknemlighedsyttring netop skyldes den af Æreboe ovenomtalte Hjælp, hvorved Nyrop d. 29. Jan. s. A. opnaaede det forholdsvis gode Embede som Præst i Nyborg. — Nyrop blev 1720 Biskop over Christianssands Stift og døde 1733, jfr. C. Nyrop: *Slægten Nyrop og Wibergs Præstehist.* II, S. 104 og 466.

¹⁾ Conrad Ludolf, der havde faaet sin Bestalling som Mønt-Guardein 11. Dec. 1679, var endnu dengang i Embedet (jfr. Rentek. Hovedudgiftsbog for 1714).

²⁾ Ditlev Wiibe til Freienfeld, f. 1670, en Ungdomsven af Frederik IV. sammen med hvem han var bleven

hos hvilken ieg efter Befaling først skulle melde mig, siden af Hans Majestæt i egen høye Persohn ønsket til Lycke med at skulle være *Notarius publicus*, mig aldeelis u-afvidende og u-an søgt ¹⁾).

opdraget, viste sig som en dygtig Embedsmand i de høje Poster, der allerede tidlig betroedes ham, saaledes navnlig i sin mangeaarige Stilling som Oversekretær i danske Kancelli (1699—1721). Han blev Geheimeraad og Medlem af Konsejlet 1708, Ridder af Elefanten 1711, Patron for Kjøbenhavns Universitet 1718 og den 2. Decbr. 1721 Statholder i Norge, hvor han døde ugift 1731. Forskjellige Udtalelser af Æreboe oven i Texten tyde paa, at han var ham en velvillig Beskytter, hvilket bestyrkes ved, at han ifølge Holmens Kirkebøger stod Fadder til Æreboes førstefødte Barn. (Fr. Thaarup: Familien Vibe i Genealogisk og biographisk Archiv, Kbh. 1840—49, S. 94 f.)

- ¹⁾ Naar Dr. G. Brandes i sit Festskrift om Holberg S. 61 skriver om Æreboe: „man belønnede ham efter Tidens Skik med det første det bedste Embede, der blev ledigt, skjönt han ved Overtagelsen ikke forstod det ringeste deraf,“ turde Udtrykket „det første det bedste“ for saa vidt være misvisende, som man her netop synes at have lagt større Vægt paa at faa Embedet godt besat end paa at skaffe en Ansøger Brød; thi der var Præsteembeder nok for Æreboe at faa, om Kongen vilde hjælpe ham til et, men det var ikke hver Dag, man traf paa en Mand, der som han var

Effter forrettet Ærinde blev ieg tillige med Oberst, nu *General Lieutenant* og Ober *Secretair Løvenørn*¹⁾ i samme Sag angaaende det

vel bevandret i russisk, fransk, tysk, hollandsk og Latin. Derfor tog man ogsaa ham til Notar ikke alene uden Ansøgning, men endog uden at spørge ham, om han ønskede det. Sproglige Kundskaber vare nemlig absolut af større Betydning for Notaren end juridiske, som en akademisk dannet Mand dengang, da ingen juridisk Embedsexamen existerede, snart kunde og ofte ved Embedstiltrædelse maatte skaffe sig; thi Bestillingen gik for en meget væsentlig Del ud paa at være inden- og udenlandske Kjøbmænd og Skippere behjælpelig med Oversættelse, Attestation og Udfærdigelse af Kontrakter o. l., hvorfor han var pligtig at være paa Børsen i Børstiden (jfr. S. 155 Note 1). At der blev lagt særlig Vægt paa Sprogkundskaber, tyder endvidere ogsaa den i Texten anførte Omstændighed paa, at Æreboe, saa snart han fik sin Udnævnelse at vide, lagde sig efter et vigtigt Handelssprog, han endnu savnede Kjendskab til, nemlig engelsk.

¹⁾ Der bekjendte Poul Vendelbo, adlet under Navnet Løvenørn, f. 1686, † 1740, var en fattig Student fra Horsens, der gjorde sin Lykke i Rusland ved sin Tapperhed, navnlig i Slaget ved Pultava, og naade at blive Oberstltn. og General-Adjutant hos Peter den Store, men 1712 atter traadte i sit Fødelands Tjeneste, hvor han gjorde sig lige fortjent som Officer og Diplomat og efterhaanden steg til Generalltn., Overkrissesekretær, Gehejmerraad og Ridder af Elefanten og

ovenommeldte Brevs Indhold igien affærdiget til Kiøbenhavn. Værende denne min liden og korte Reiße havde da Baron, nu Greve *Rantzau*¹⁾ og Stadtholder i Norge, som var befalet af Hans Majestæt at gaa som *Envoye* til *Rusland*, skrevet til Kongen og begiert mig til at være *Legations Secretair* med ham did uvidende som jeg om denne min ovenanførte første Befordring; men da ieg derom blev tilspurt, vilde ieg, som det saa tienligst var, det beste og et sickert og roeligt Brød i Stæden for et u-sikkert og uvidst, hvorved det da forblev.

Der ieg nu var kommen tilbage hid igien,

ved Kongens Yndest blev sat i Stand til at kjøbe Bregentved. Han har sikkert kjendt Æreboe fra Rusland og været hans Beskytter, siden han 1717 og hans Hustru 1720 ifølge Holmens Kirkebøger findes indskrevne som Faddere til to af dennes Børn Om Løvenørn henvises iøvrigt til de udførlige Levnetsbeskrivelser i H. P. Giessing: Løvenørn, Kbh. 1847 og C. H. Brasch: Gamle Eiere af Bregentved, Kbh. 1873, S. 350—497.

¹⁾ Christian Rantzau, f. 1684 † 1771, til Asdal, Rosenvold, Brahetrolleborg m. fl. betydelige Godser, Stifteren af det grevelige Rantzauske Forlods, Geheimeraad og Ridder af Elefanten, fra 1731—39 Vicestatholder i Norge, siden Stiftamtmand i Fyen.

blev min Bestalling paa nogen Tiid ej udfærdiget, og ieg lagde mig imidlertid efter det engelske Sprog, hvilket ieg ved 14 Timers, nemblig een eller, som det de fleeste Gange var, een halv Times Underviisning om Dagen, saa vidt lærte, at jeg selv kunde lære mig Resten, og er dette det eeneste Sprog undtagen i min Skoelegang, som ieg har haft Sprog-mester udj.

Misundelse eller Misgunst havde bragt det saavidt, at min første Bestalling var saa tveetydig, at ieg dend ej kunde eller vilde imodtage, saasom min salig Formand da endnu levede, og vi begge skulle have Tienisten. Ieg lod derfor denne Bestalling ligge i *Cancelliet*, gjorde Ansøgning¹⁾ til Kongen om at faae dend

¹⁾ Æreboes originale Ansøgning, der ligger som Bilag ved Koncepten til den saa længe og længselsfuldt ventede Bestalling af 8. Febr. 1715, Sjæll. aabn. Br. Nr. 35, i Kancelliets Arkiv lyder saaledes:

*Stoormægtigste Allernaadigste
Arfve-Herre og Konge.*

For dend stoere kongelige Naade, hvilcken Eders *Kongelige Majestet* imod mig allerunderdanigste Undersaatt haver behaget at udviise i at give mig en

forandret, som endelig efter 5 mig meget sorgfældige Maaneders Forløb mig af dend fromme

allernaadigst Bestalling paa at være *Notarius publicus* her i Kiøbenhavn, tacker ieg i dybeste Underdanighed, forpligtendis mig effter min allerunderdanigste Skyldighed udj samme min anfortroede Tieniste mig saaleedis at forholde som det en ærlig og troe Undersaatt og Tienere sig vel egner og anstaar. Men som ovenmeldte allernaadigste Bestalling alleene lyder paa, at ieg tilliige med dend nuværende *Notario publico* skal være *Notarius publicus*, og samme *Expression* effter min allerunderdanigste og uforgriibelige Meening er dobbeltsindig, saa dend liige saa læt kand forstaais saa, at ieg tilliige med ham alle *Acter* og *Documenter* som udj et *Collegio* skal affærdige, som at enhver af os skal være for sig, foruden at det haver et Anseende som fleere *Notarij* os efterdags kunde vorde *adjungerede* og ydermeere udj samme allernaadigste Bestalling intet meldis om nogen *Succession* til Tienisten, ifald ieg min Formand skulde overleve, da ieg dog stedße (i Henseende at Tienesten ej er af dend Vigtighed og de Indkomster, at tvende derved med sine Folck, som der til uomgiengelig behøvis, saasom moxen intet uden *Teste* kand forrettis, kunde *subsistere*) allerunderdanigst har forsikret mig, at saadan Eders *Kongelige Majestets* høje Naade imod mig ickun sigtede hen at give mig dette *expectando* indtil min nuværende Formand ved Døden afgick, [men,] om ieg ham kunde overleve, at ieg Tienisten alleene kunde tiltræde; — Altsaa er min allerunderdanigste Ansøgning til min allernaadigste *Arfve-Herre* og *Konge*, at *Eders Konge-*

og goede Geheime Raad *Wiibe* forandret blev skienket, saa at *Cancellie* Betienterne endogsaa ey torde tage een liden Kiendelse af mig. Ieg maae troe, at det haver været dem forbuden, og det vel har været høybemelte goede Herres Goedhed for mig, da dog aldrig noget Menniske, men mueligt alleene min sidste Reyse, havde sat mig i Yndest hos ham.

1715 den 1 *Martj* begyndte ieg i Guds

lige Majestet til ald anden høje Kongl. Naade endnu allernaadigst vilde tillægge dette, at min Bestalling maatte blive indrættet paa dend Foed, at ieg tillige med dend nuværende *Notario publico* skulde være *Notarius publicus*, og at de *Acter* og *Documenter*, som enten af dend eene af os eller dend anden bleve *translateerede* og udstædte, skulde i alle Tilfælde have lige Kraft og Gyldighed, og, dersom ieg min nuværende Formand overlevede, ieg da alleene efter ham maatte nyde og have Tienesten saaleedis som mine Formænd dend for mig haftt have. Saadan høje Kongelige Naade vil dend allerhøjeste Gud med tusindfold Lycksaligheder og Velsignelser riigelig belønne, og ieg forbliver i allerdybeste Underdanighed

Eders Kongelige Majestets

allerunderdanigste troe Arfveundersaat
og Tienere

Rasmus Æreboe.

Kiøbenhavn, d: 17 *Septembris*

A^o 1714.

Navn mit Embede som *Notarius publicus*. Ved sammes Tiltrædelse var jeg derudj vandheldig, at, som ieg havde henbragt min Ungdoms Tiid ved geistlige Studeringer, i Agt at blive geistlig, og Resten af mine blomstrende Aar som melt ved adskillige dette Embede uvedkommende Ting og Reyser, saa forstod ieg slet intet, hvad dette Embede var og havde aldrig min Livs Tiid seet to *Notarial-Instrumenter*¹⁾. Men ieg trøstede mig herudj som i alle Forandringer fra min Ungdom ved Arbeysdomhed og Flittighed, ved hvilke begge jeg ogsaa til denne Dag, Gud være lovet, u-paaklagelig har forestaaet det.

Efter at ieg nu dette første mit Embedes Aar havde lagt mig efter igiēnem adskillige Vanskeligheder at forstaae og forestaae, hvad dertil hørte, saa at ieg nogenlunde var mit Embede mægtig og voxen og saae, hvad Tienisten kunde indbringe aarlig, og at ieg vel kunde holde een Huusholdning og ernære een

1) o: De to Vidner, der altid følge Notaren ved hans Embedsforretninger, og hvis Medunderskrift er nødvendig for at give hans Underskrift den officielle Troværdighed.

Koene, var ieg da omsidder betenkt paa at gifte mig. Der det da ved een ringe og vis Hendelse begav sig, at ieg i et vidst Seldskab første Gang saae min nu salig Hustrue, da Jomfrue *Karen Wartberg*¹⁾, den kongelige Veier Mester ved Sæ *Etaten*, *Peter Wartbergs*²⁾

1) Døbt den 20. Juli 1696, begravet d. 27. Sept. 1724 (Holmens Kirkebøger).

2) Æreboes Svigerfader Peter Wartberg var en anset og ganske velhavende Mand. Han ejede et Hus i Laxegade, Hus og Plads i Toldbodgade foruden en Tømmerplads og en Femtedel af Porcellainsfabrikken. I mange Aar havde han været kgl. Vejermester ved Sø-Etaten, og den 19. Decbr. 1731 fik han tilskjødet et Gravsted i Holmens Kirke uden Indfæstning „formedelst hans 36 Aars virksomme og nidkjære Tjeneste som Kirkens Værge“. Ikke en Maaned efter døde han, og hans Lig blev nedsat i det nys erhvervede Gravsted d. 16. Jan. 1732. Hans Hustru Maria Bentsen eller Bentsdatter døde i Februar 1721, 48 Aar gammel. Foruden Datteren Karen, der blev gift med Æreboe, og en Søn Christian, der døde som Studiosus, havde han Sønnerne Jens Severin Wartberg, død som Generalprokurør, jfr. Side 245 Note 1, og Peter Wartberg, Dr. juris og Højesteretsadvokat. Til dem alle stod Æreboe i nært Forhold, og sidstnævnte foreslog han til sin Efterfølger som Notarius publicus under Forudsætning af, at han fik den af ham søgte Stempelpapirforvalterpost efter Lygaard. (Holmens Kirkebøger; Worms Lexik. o. lærde Mænd,

Daatter, som ieg da fattede Yndest og siden Kierlighed for, endskiønt ieg ej vidste, hvo hun var, og da ieg sligt havde erfaret og udspurt, gjorde ieg Ansøgning hos hendes Forældre om hende, som da endelig, ald Avind og Misundelse, som dog lagde hende paa hendis Døed Siuge Seng og siden mig af Sorg og Gremmelse, uagtet, tilsagde mig hende. Her maae ieg melde, at falske Venner og saadanne, som ieg mindst havde fortient det af, ja de, som ieg allerbedst troede, vare mig værre end nogensinde aabenbare Fiender. Endelig kunde all Misundelse og løgnagtig Bagtalelse intet formaae, saa ieg i Guds Navn Aar 1717, dend 22 Jan., blev ægteviet til hende, og avlede vj tilsammen i dette voris ærlige, kierlige og oprigtige Ægteskab Børn, det første *Maria*¹⁾,

Hundrups biogr. Efterretn. om Doctores juris ved Kbh. Univ. S. 114; Admiralitetsrettens Skifte-Charteque fra 1728—34 fol. 304 f.; Rentek. Resol. 14. Aug. 1741.)

¹⁾ Æreboes Datter Maria fik kgl. Bevilling til at være myndig under Kurator d. 3. Oktober 1749 (Sjæll. aabn. Br. Nr. 382) for at kunne optræde paa Skiftet efter sin samme Aar afdøde Morbroder, Generalprokurør J. S. Wartberg. En Kvittering blandt Skifte-

føed d. 26de *Octobr* 1717, det andet *Megtele*, føed Aar 1719, d. 11 Januarij, som døde dend 30te *Maj* 1723. I denne anden Barsel Seng fik min Hustrue ont i sine Brøster, saa hun deraf fik mange Huller og laae deraf i 16ten Uger til Sengs, sig selv til u-lidelig Smerte og Piine og mig til daglig Jammer, Sorg og Bekymring. Dog hialp Gud omsidder, at dette Kors og gik over. Det tredie *Peter*¹⁾, føed

akterne efter denne udviser, at hun fra Mai 1753 til Okt. 1754 efter Akkord havde betalt Anna sl. Hermans for Kost, Kammer, Tvæt m. m. 4 R ugentlig. Det er vistnok hende, der 17. Juli 1767 har staaet Fadder til Søstersønnen Hans Jørgen Grove, skjøndt Navnet i Holmens Kirkes Daabsbog næppe kan læses anderledes end (Jfr.) Maria Evelboe.

- ¹⁾ Peter Æreboe blev Student fra Kjøbenhavns Skole 29. Juli 1742, Bakkalaur 28. Juni 1744, tog theologisk Embedsexamen 4. Septbr. 1745 med Non contemn. og den 13. Oktbr. 1745 Homileticum med Haud. illaud. I Aarene 1750—53 har han sikkert været i Kjøbenhavn, da han meget hyppig ses at kvittere for smaa Forskud paa sin Arv efter Mørbroderen, Generalprokurør J. S. Wartberg. I Aarene 1749—55 nævnes han hyppig som Ansøger om Præste-Embeder; men han ses ikke at have faaet noget, og da han ikke længer forekommer efter 1755, kan man formode, at han ved denne Tid enten er død eller som saa mange theol. Kandidater med Non har taget tiltakke med et

dend 14 *Julj* 1720, det fjerde *Hans*¹⁾, fød dend 16de *Nor*: 1721, det femte, *Andreas*²⁾, fød

Degne-Embede eller mulig aldeles forladt den gejstlige Stand; under alle Omstændigheder forsvinder her hans Spor. (Hundrups haandskr. Saml. og Kancelliets Gratialprot. samt Skifteakter efter Gen. Prok. Wartberg i Rigsarkivet; Distinkt. Prot. for theol. Kandidater i Univ. Bibl.)

- 1) Hans Æreboe blev demitteret til Universitetet fra Kjøbenhavns Skole samme Dag som Broderen Peter og tog ogsaa samtidig med ham sin Attestats med samme Karakter. Den 9. Juni 1747 fik han Haud. illaud. til sin Demisprædiken. Den 25. Novbr. 1749 blev han af Direktionen for det kgl. oktr. dansk vestind. og guin. Kompagni antagen til Præst for de lutherske Menigheder paa St. Thomas og St. Jan, hvorpaa han fik kgl. Konfirm. d. 12. Decbr. s. A. (Vestind. aabn. Br. Nr. 12). Den Omstændighed, at der allerede i Marts 1754 udnævntes en ny Præst for disse Menigheder, saavel som at Broderen Peter paa ovennævnte Skifte den 19. Mai 1753 omtaler „den mig efter min Broder, Hans Æreboe, forrige Sognepræst til St. Thomæ og St. Jans Menigheder, legeerte Kapital“, tyde paa, at han c. 1753 maa være død (jfr. iøvrigt de i forrige Note citerede Kilder).
- 2) Andreas Æreboe var Kjøbmand, da han d. 23. Febr. 1753 afsendtes til Lützaus Eskadre i Middelhavet, for at der kunde være et Konsulsæmne ved Haanden, naar den under Forhandling værende Traktat med Marokko, hvoraf man ventede sig megen Fordel for den danske Handel, kom i Stand. Dette skete d. 18.

dend 20de *Augustj* 1723, det 6te *Povel*, fød
dend 16de *Septembr* 1724, som faae Dage efter

Juni s. A., og Æreboe blev den første danske Konsul hos Barbareskerne. Næste Foraar lykkedes det ham at slutte en Tillægstraktat til Lützaus, der var et virkelig fortjenstfuldt Arbejde og meget vigtig for Sejladsens Sikkerhed. En udførligere Meddelelse fra hans egen Haand, om hvad han oplevede i denne farlige og vanskelige Stilling, findes trykt som Tillæg til nedenciterede Værk af Professor, Dr. J. L. Rasmussen, der anfører den som et agtværdigt Vidnesbyrd om hans Retskaffenhed og utrættelige Iver i at røgte de ham betroede Hverv. Æreboe blev den 9. Sept. 1757 Agent, var 1763--71 Konsul i Algier, fik 1773 Etatsraads Rang og blev d. 24. Septbr. 1777 virk. Etatsraad. Først i en fremskreden Alder giftede han sig 1787 med Mariane Bruun, f. 1738, † 1799, Datter af Kancelli-Assessor, Godsejer og Byfoged Oluf Bruun og Conradina Sophie v. d. Maase, f. Rostgaard. Ægteskabet blev barnløst, og ved Testamente af 15. Decbr. 1795, konfirmeret gennem Kancelliet d. 29. Juni 1801, bestemte Æreboe, at hans Lod efter Hustruens Død skulde anvendes til et Legat for Enker af Familien. Dette bestaaer endnu og bestyres af Overformynderiet. Den 28. August 1813 døde han i Kjøbenhavn, over 90 Aar gammel. (Dr. J. L. Rasmussen: *Det Danske-Afrikanske Kompagnies Historie*, Kbh. 1818, S. 36 f. m. fl. St. samt Anhanget; Chr. Bruun: *Frederik Rostgaards Liv og Levnet* S. 554; Kbhvs. kgl. alm. priv. Adressecomptoirs Efterretn. 1813. Nr. 202; Sjæll. Reg. 1773 og 1777; Kanc. 2. Deptm. Reg. 1801.)

døde og kort derefter Moederen dend 22de *dito*, og begge i een Kiiste ere begravne i *Holmens* Kiirkes *Capell*. Saaledes behagede det dend alviise Gud til sin Himmel at hiemkalde dette mig paa nogle Aar af Guds Naade forundte Laan. Gud lade mig finde hende og Børn i Guds ævige Riige, hvor jeg er viß og forsikret paa, at hun er; thi hun levede som een god Christen, det er fornuftig, gudfrygtig, og døde som een god Christen, fornuftig og salig. Min Siel døe dend rætfærdiges Døed, og mit Endeligt være saa saligt som hendes for *Jesu* Navn og Fortieniste Skyld. Amen!

Som ieg nu kort før dend salig Koenes Døed med hendes Samtycke og Minde havde givet mig med viße goede Mænd her i Staden i *Interessentskab* til et Steen Tøys Værkes Anlæggelse¹⁾, saa hente det sig, da vj stoed der-

¹⁾ Den 2. September 1722 indgav Nicolai Burmester, Hans Jørgen Kircksteen, Peter Wartberg, Rasmus Æreboe og Jens Lassen en Ansøgning (skrevet med Æreboes Haand) til Kongen om at erholde en Plads udlagt for at anlægge „et saakaldet *Delfs Porselins* eller hollandsk Steentoigs *Fabrique*“. En udmærket Plads blev skænket dem d. 22. Novbr. 1722 (Sjæll. aabn. Br.

med i Bygning, jeg een Dag paa dend tredie *Etage* eller Stokverk ville see til Folkets Arbeide og trinnede feil og kom paa Enden af et lidet løest Bret, var i fuld Fald og skulle falde need, som da var over 15ten Allen; men Gud bevarede mig, at ieg kom op igien og undgik een forskreckelig Døed, og dette maae da være min 24de yderligere Livs Fahre.

Paa tredie Aar derefter falt *Directionen* [for] ovenommelte Steen Tøjs Værk min gamle Sviger Fader *Peder Wartberg* til, som ieg da

Nr. 325) og Kongen, der var meget interesseret i alle den Slags Anlæg, gav dem højt gunstige Privilegier 21. Dec. s. A. (Sjæll. Reg. Nr. 353). Om denne Fabrik, som vistnok var det første større Hjemsted for keramisk Kunst i Danmark og Norge, henvises iøvrigt til C. Nyrop: „Den danske Porcellainsfabrikations Tilbliven“, Kbh. 1878, og „Danske Fajence- og Porcellainsmærker“ i Industriforen. Maanedskrift 16de Aarg. Kbh. 1881. Det ses heraf, at Æreboe har haft en vigtig Andel i dens Ledelse i de første Aar, og at mulig endog Fabrikken Varer i sin Tid have haaret hans Forbøgstaver som Mærke. Paa Skiftet efter hans første Hustru 1726 taxeredes Fabrikken med Gaard, Møllehus, Smaavaaninger, Grund, Gods og Redskab til 11500 Rd., hvoraf Æreboe ejede Femtedelen.

i hans Stæd maatte antage, men derved mødte mig det, som ieg og forud havde forestilled mig det, all dend Ondskab og Fortræd, som Ulve, Ræve, Tigrer, Drager, Slinger og *Schiorpioner* kand afstædkomme, hvor igiennem ieg da motte behielpe mig saa got, som jeg kunde, ved Arbeide og Aarvaagenhed Nat og Dag, deels for at rædde saa meeget af min tiimelige Veldfært som mueligt var, deels for ej at blive mine U-Venner til Spot og Vidunder, men at rædde mit ærlige Navn og Rygte. Slig Fortræd samt Sorg havde nær lagd mig i min Grav; thi ieg blev saa siug, at ieg laae for Døeden, saa at *Doctoren* sagde, at ieg inden een Tiime enten skulde komme mig eller viβelig døe, og er det saa min 25 Livs Fare.

Dette holt ieg saaledes ud, indtil Mesteren for Wærket, dend Ertz Skielm *Wolff*¹⁾, efter

¹⁾ Porcellainsmageren Johan Wolff, den første Mester ved ovenomtalte Værk, en født Holstener, gik 1725 til Sverig, hvor han blev Mester ved Rørstrand Fabrik; førend denne var færdig anlagt, afskedigedes han imidlertid c. 1729. Om man end i Længden ikke kunde bruge ham noget af Stederne, har han dog baade i Danmark og Sverig givet Stødet til betyde-

at have forjaget eller forført eendeel af Folket fra Verket og ferdervet vores *Materialier* med meere hans Skielmstycker, endelig af sig selv forloed baade os og Verket tagende fast all Resten af voris beste *Materialier* med sig som en Tyv. Ikke desmindre holt ieg dog imod alles Tanker Værket vedliige Resten af det og det heele næst efter kommende Aar, da ieg paa mine egne Veigne som selv Med *Interessent* forestod Verket, fik og alting nogenlunde i Stand efter de *Materialiers* Maade, som ieg havde at gjøre med.

Aaret 1726 blev ieg ved Guds Forsium atter forlovet med min nu værende elskelige Hustrue *Catharina Maria Alsberg*¹⁾, salig

lige keramiske Virksomheder, jfr. de i ovenst. Note citerede Kilder.

- 1) Catharina Maria Alsberg fødtes d. 11. Juli 1706; hun overlevede Æreboe, fik efter hans Død en Pension paa 120 Rd. aarlig af Postkassen og begravedes fra Antoniestræde d. 19. Juni 1754. Skifteforretningerne efter de to Hustruer, som ere bevarede, medens Skiftet efter Æreboe er tabt, udvise en betydelig Nedgang i økonomisk Henseende for Familien fra 1726 til 1754. Om end Boet ved første Hustrus Død var betyngtet af endel Gjæld, var Indboet dog standsmæssigt; der

Hoved Bogholder *Lars Jensen Al[s]bergs*¹⁾
anden levende Daatter, hvis Stiffader, Hr Hoved

var Juveler for 250 Rd. og af Sølvtejt 390 Lod, og Aktiverne c. 7772 Rd. oversteg Passiverne med c. 1425 Rd. Ved Catharina Alsbergs Død var der derimod slet ingen Juveler, af Sølvtejt kun 1 Ske og 2 Theskeer, og al Boets Indtægt efter Salg af de tarvelige Møbler og Løsøregjenstande var 179 Rd. 5 r $9\frac{1}{2}$ b , hvoraf Husleje, Skræderregning og andre Smaafordringer ikke engang kunde dækkes. (Haandskr. i Univ. Bibl. Addit. 139 fol.; Gen. Post. Direktionens Resol. Prot. 1743—6 fol. 489; Holmens Kirkes Lig-Prot.; Borgretskifter efter Æreboes Hustruer).

- ¹⁾ Æreboes Svigerfader, Lars Jensen Alsberg, er født i Attrup Bye i Torslev Sogn i Øster-Hanherred, og hans Forældre hed Jens Christensen og Maren Christensdatter. Han blev d. 29. Apr. 1704 Underbogholder og d. 12. Apr. 1707 Hovedbogholder i Rentekammeret, i hvis Arkiv de af ham førte Bøger endnu vække Beundring ved deres smukke Udstyrelse og den praktiske Maade, hvorpaa de, navnlig i Modsætning til deres Forgjængere, ere affattede, og danne Udgangspunktet for en af Statshusholdningens værdifuldeste Regnskabsrækker. Han døde i August 1711 og havde med sin Hustru Maria (se S. 243, Note 1), hvem han ægtede den 23. April 1704, foruden Datteren, der blev gift med Æreboe, Børnene Sophie Cathrine Alsberg, f. 11. Okt. 1704, † 4. Jan. 1736, gift 25. Apr. 1731 med Mag. Johan Anton Kuhlman, Sognepræst i Rise paa Ærø, Jens Alsberg, f. 28. Aug. 1705, død faa Dage gl., Anna Elisabeth Alsberg, f. 29. Aug.

Bogholder *Hans Jørgen Kircksteen*¹⁾ tillige med Moederen endnu lever, hvilken Forlovelse ey

--

1707, død i Pesten 1711, 1 Barn, f. 1708, † 1709, og Jens Christian Alsberg, f. 10. Maj 1711, død som Studiosus chirurgiæ d. 12. Juli 1730. (Hovedsagelig Uddrag af Biskop Blochs Saml. til Fyenske Gejstligheds Hist., Haandskrift i Univ. Bibl. Addit. 139 fol.).

- 2) Hans Jørgen Kircksteen, født i Kjøbenhavn den 18. Februar 1686, er Søn af en i Danzig født Gjørtler, Nathanael Hansen Kircksteen, død 2. September 1697, og Hustru Anna Margareta Ohnsorg, født i Slagelse, Datter af Kongens Hovsmed Jørgen Ohnsorg, tidligere gift med Messingarbejder Diderich Feit, begr. i Petri Kirke 3. Aug. 1711. Efter Lars Jensen Alsbergs Død blev Kircksteen d. 21. Sept. 1711 Hovedbogholder ved Rentekammeret og ægtede den 13. Juni 1713 hans Enke. Han døde d. 10. August 1751 og havde følgende Børn, som gennem deres Moder vare Halvsøskende til Æreboes 2den Hustru: 1) Lars Jensen Kircksteen, født d. 24. Marts 1714, blev Hovedbogholder efter Faderen d. 20. Sept. 1751, 2) Hans Nathanael K., f. 6. Okt. 1715, Sognepræst i Pedersborg og Kindertofte, gift 24. Apr. 1747 med Anna Sophie Lassen, 3) Anna Margareta K., f. 31. Jan. 1717, gift med Kjøbmand Bredenfeldt i Kjøbenhavn, 4) Henrich K., f. 19. Febr. 1718, Kjøbmand i Christiania, gift 1751 med Maria Elisabeth Blix, 5) Diderich K., f. 16. Sept. 1719, død paa Proviantgaarden „Dagen elter Ildebranden“ [1728], 6) Anna Elisabeth K., f. 1720, gift med Daniel Didrik Frik, Kjøbmand i Kjøbenhavn, 7) Sophia Amalia K., f. 25. Apr. 1722,

heller skeede uden falske Venners Moedstand og yderligste Forhindring. Med hende havde ieg da samme Aar 1726 d. 26de *Septbr.* atter et hæderligt Brøllup, og har ieg hidindtil levet, Gud være lovet, et ærligt, kierligt og christeligt Ægteskab. Gud lade det saaleedes vedvare, indtil Gud ved Døeden adskiller os og tager os til sig fra Naadens Riige her til sit ævige Riige derhidset.

Udj samme voris Ægteskab har Gud vel-signet os, først A^o 1727 d. 27de *Augustj* med een dæd fød Søn, som ieg selv har needsat udj Holmens Kierkes Nørre Urtegaard strax ved Hiørnet af Muuren, oven paa min salig Broeders der staaende Liig og Kiste. Dernæst Aar 1728 d. 17de *Septbr.* med een velskabt ung Søn, som i Daaben er kaldet efter min

gift med Gregorius Ziegler, Renteskriver i det tyske Assignationskontor, 8) Hans Jørgen K., f. d. 5. Sept. 1725, Kaptajn i Sø-Etaten. (Hovedsagelig efter Biskop Blochs Samlinger til fyenske Gejstligheds Historie, Haandskrift i Universitetsbibliotheket, Addit. 139 fol.)

Salig Sviiger Fader¹⁾ *Lars*²⁾). I Barselseng med denne min liden Søn behagede det Gud at hiemsøge bem^{te} min kiere Hustrue og mig med et saare haart Kors, idet hun i nogle Uger var uden nogen ræt Samling, hvilket endogsaa gik saa vidt, at ieg ej her det vil melde; dog Gud være loved, det satte sig af sig selv omsidder igien.

Og som ieg havde denne Sorg hiemme, saa paakom mig een anden ej liden Bedrøvelse ude, da dend 20de *Octobr* 1728 om Aftenen ved 9 Slet den stoere ulyksalige Ildebrand i denne kongelige *Residentz* Stad paa kom, som i toe Dage og Nætter lagde toe Tredie-deele af denne forhen skionne Stad [øde] tillige

¹⁾ Se S. 236, Note 1.

²⁾ Lars .Ereboe blev Student fra Kjøbenhavns Skole 31. Juli 1745, theologisk Kandidat den 14. Okt. 1749 med Haud illaudabilis og tog d. 21. Nov. s. A. Homileticum med Laudabilis, døde allerede d. 29. April 1750. (Hundrups haandskr. Saml. i Rigsarkivet; Distinktionsprot. ved theol. Examen i Univ. Bibl. og Biskop Blochs Saml. til fyenske Gejstligheds Hist. Addit. Nr. 139 fol. s. S.)

med 5 Kirker, heele *Accademiet* og Skoelen, *Bibliotekerne* og *Collegierne* med eendel af min timelige Velfært og for mig fornemmelig tilligemed Staden, af hvilken ieg skal fortiene Brødet for mig og mine, een stor Deel af min Bestilling eller Indkomster. Hvor bedrøvelig og ønkelig een Tilstand her var i Staden i diße tvende og de dernæst efterfølgende Dage, er ej let at beskrive¹⁾.

Aar 1729 dend 21 *Septembr*: kom min kiere Hustru atter lykkelig og vel i Barselseng med een ung Datter, *Karen*²⁾, kaldet efter min

1) Om den store Ildebrand 1728 findes mange Beretninger, jfr. Festskriftet i Anledning af Borchs Kollegiums 200 Aars Jubilæum, S. 155 Noten. Til de bedste høre de i Nyt hist. Tidsskrift V, S. 283 og Danske Saml. II, S. 71 anførte. Den bekendteste Kilde turde være C. F. Reisers: „Historiske Beskrivelse over den mærkværdige og meget fyrgterlige store Ildebrand 1728“, Kbh. 1784, Okt.

2) Karen Æreboe var den ældste af Æreboes Børn af 2det Ægteskab, og man ser af Skifteakterne efter Moderen, at hun efter dennes Død paa sine smaa Søkendes Vegne tog virksom Del i Ordningen af de fattige Efterladenskaber og Forhandlingen med Kreditorerne. 1763 fulgte hun med Halvbroderen Andreas Æreboe til Algier, hvor han var bleven Konsul.

salig Hustru. Siden, Aar 1731 dend 26de *Decbr*,
velsignede Gud mit Ægteskab atter med een

Herfra blev hun 6. Marts 1768 gift med Kjøbmand i Marseille Conrad Casper Hauser, som var født i Basel 16. Febr. 1743. Denne søgte, tilskyndet af sin Hustrus Længsel efter Fædrelandet, Forbindelse med Danmark og fik bl. a. i Henhold til en varm anbefaling fra Admiral Hoogland for Tjenester ydede den danske Middelhavseskadre d. 29. April 1776 Titel af Agent paa den Betingelse, at han skulde oprette et Handelshus i Kiel. Han forlod Marseille og indtraadte 1777 som Associé i det bekjendte Iselinske Hus. Hausers Ry som Handelsmand skaffede ham Arveprindsens Protektion, hvorved han opnaaede den Fordel for sit Handelshus i Marseille, at hans Hustus Søstersøn, Lars Lassen, der som Associé bestyrede dette, 1777 blev dansk Konsul for Languedoc og Provence, skjøndt kun 22 Aar gammel. Ved Kabinetsordre af 6. Maj 1778 blev Hauser Handelsadministrator for det nyoprettede kgl. danske oktr. vestindiske Handelsselskab, hvorfra han efter Ansøgning afgik med Pension 9. Febr. 1785. Den 25. Okt. 1816 valgtes han til Medlem af Direktionen for det asiatiske Kompagni. Paa Generalforsamlingen 23. Jan. 1823 gjenvalgtes han imidlertid ikke, men Forsamlingen yttrede sin Anerkjendelse af „hans ædle Velvillie og nidkjære Bestræbelser for Compagniets Tarv“. Hvor dygtig en Handelsmand han end var, skylder han dog sin Byggevirksomhed, som kjendes af Navnene Hausergade og Hauserplads, at hans Navn er bevaret til Nutiden. For at gjenoprejse, hvad der var blevet lagt i Grus ved Bombardementet 1807, gaves der de

Datter, kaldet *Maria Johanna Georgia*¹⁾ efter

byggende adskillige Fordele, og Hauser byggede efter stor Maalestok; men snart kom de dyre Tider, de store Huse var ikke til at afsætte, og hans betydelige Formue gik ganske overstyr. Karen Hauser døde 13. Juni 1810, og Manden giftede sig anden Gang med Cecilia Marie Ludvigsen. Selv døde han som Konferensraad i en høj Alder den 14. Decbr. 1824. (Kommerce-Kollegiets tyske Resol. Prot. og Konsulat-Kontors Journaler og Kopibøger i Rigsarkivet; M. L. Nathanson: Danmarks National og Statshusholdning, Kbh. 1844, S. 691 f.; Kbhs. Adresse Compt. Efterretn. 1810, Nr. 138 og 1824, Nr. 296 og 299. Asiat. Kompagnis Generalforsaml. Prot. 1792—6, 34 f., 1818—21, 138 f., 1821—3, 93 f.)

- ¹⁾ Maria Johanna Georgia Æreboe ægtede 1754 Jørgen Alexandersen Lassen. Denne fødtes i Ørre Sogn i Ribe Stift d. 1. Aug. 1713, og hans Fader, der var Degn sammesteds, havde ikke Raad til efter hans Ønske at holde ham til Studeringerne; men han blev hjulpet frem af Etatsraadinde Foss, Ærkebiskop Svanes Datter, blev Student 1738 med et udmærket Testimonium, theol. Kandidat 1742, og den 19. Maj 1753 Sognepræst i Heils og Vejlstup i Haderslev Amt, hvor han døde 15. Juli 1783. Hans Hustru overlevede ham og døde 1794 i Haderslev. En Levnetsbeskrivelse af ham findes i P. Rhodes Samlinger til Haderslev Amts Beskrivelse, Kbh. 1775, S. 381. Jfr. desuden Thorups Bland. Efterretn. om Ribe Kathedralskole, 1837, S. 48—49; Provst J. A. Lassens ved Lengnick udgivne Stamt. o. Fam. Lassen og Erslevs Suppl. til Forf. Lexikon II, S. 166.

min Sviger Moeder¹⁾ og Stif Sviger Fader¹⁾, og 1733 d. 7de *Martj* atter med een Daatter, kaldet efter min goede salig Moeder, *Mette*²⁾,

1) Æreboes Svigermoder, Maria, som blev gift første Gang 1704 med daværende Underbogholder i Rentekammeret Lars Jensen Alsberg (jfr. S. 236 Note 1) og efter hans Død med hans Efterfølger i Embedet Hans Jørgen Kircksteen (jfr. S. 237 Note 1), begravedes 1739 i St. Petri Kirkes Kapel. At hun var en Datter af Hans Carstensen (Renteskriver fra 26. Mai 1680 til 18. Marts 1702, siden Raadmand i Kjøbenhavn, gift med Sophia Amalia Harder, død d. 6. Mai 1709), siges ikke alene direkte i før citerede, efter alle Kjendemærker at dømme paalidelige, Stamtavle i Blochs Samlinger til fynske Gejstligheds Historie, men styrkes yderligere ved, at hendes første Mands Lig ifølge St. Petri Kirkes Bøger d. 27. Aug. 1711 ned-sattes i sal. Raadmand Hans Carstensens Begravelse. Sophia Amalia Harder, der var bleven viet til sidst-nævnte i Henhold til kgl. Tilladelse af 7. Marts 1679 (Sjæll. aabn. Br. Nr. 105), kom ulykkelig af Dage ved Operahusets Brand paa Amalienborg den 19. April 1689. (Haandskrift i Univ. Bibl. Add. Nr. 139 fol.; Rentek. Bestall.bog 1680; Kbh. Diplom. VI, S. 123, 124, 128; L. Bobé: Operahusets Brand, Kbh. 1889, S. 47 og 60; Dr. O. Nielsens Kjøbenhavns Hist. og Beskr. V, S. 395.)

2) Mette Æreboe ægtede den 26. Novbr. 1755 Johan Christian Grove, f. 18. Decbr. 1713 † 9. Okt. 1784. I dennes Families Besiddelse er endnu en Anbefaling af 28. Dec. 1734 for ham fra Rasmus Æreboe, der

end 1734 dend 25 Julj med en Daatter, kaldet efter min kjære Hustrues Moer Moeder¹⁾, *Sophia Amalia*, som 1737 salig er hensoved²⁾. Aar

viser, at denne vordende Svigersøn har tjent ham som Dreng og Skriverkarl (Kopist) i 3^{1/2} Aar. Han blev siden Fuldmægtig i 3die Divisions Mynsterskriverkontor, 13. Dec. 1759 Registrator ved General-Kommissariatet, 24. Dec. 1769 Mynsterskriver, 28. Marts 1772 Departementssekretær i Admiralitets- og Kommissariats-Kollegiet, 12. Mai 1779 Etatsraad. Mette Æreboe overlevede Manden og døde d. 27. Sept. 1789. Under trange Kaar gav Forældrene en sjælden talrig Børneflokk (jfr. Oversigtstavlen) en god Opdragelse, og det var i Tidens Aand, at Mynsterskriver Grove d. 23. Marts 1771 paaskjønnedes ved en Bevilling paa Frihed for alle ordinære og ekstraordinære Skatter „for hans 7 Sønners Skyld“, og at der paa Ligpladen paa Moderens Kiste stod: „Staten skylder hende nie Borgeres Opdragelse“. Disse ni betraadte alle Embedsbanen og naaede ret ansete Stillinge. Ikke færre end 4 Sønner og 6 Sønnesønner af dette Ægtepar vare Søofficerer foruden flere Descendenter af Mands- og Spindesiden i senere Generationer, hvoriblandt afd. Orlogskapt., Marineminister H. H. S. Grove og Vice-Admiral G. F. W. Wrisberg. (Holmens Kirkebøger og forskj. Ligplader; Admiralitets-Koll.'s Resol.-Prot.; A. D. Jørgensen: De danske Rigsarkivers Historie S. 185; Gardes Efterretninger om den danske og norske Sømagt III og IV.)

¹⁾ Sophie Amalia Harder se S. 243 Note 1.

²⁾ Denne relative Sætning refererer sig til Sophia Amalia Æreboe, som efter Holmens Liigprotokol begravedes

1737 den 25 *Novembr* velsignede Gud os med een Søn, kaldet efter min Svoger, nu *General Procurør Wartberg*¹⁾, *Jens Severin*²⁾, og den

7. Juni 1737, og ikke til Æreboes Hustrus Mormoder af samme Fornavn, der omkom 1689, jfr. ovfr.

- ¹⁾ Jens Severin Wartberg, en Søn af den S. 227 Note 2 omhandlede Vejermester Peter Wartberg og Hustru Maria Bentsen, døbt i Holmens Kirke den 10. Nov. 1697, blev Sekretær i Danske Kancelli 1723, Arkivsekretær sammesteds 1736, Assessor i Højesteret 1734, General-Prokurør 1739, Etatsraad 1747. Th. Overskou omtaler denne Æreboes Svoger som en jovial, meget dannet Mand, Omgangsven af Holberg, der fortjener at erindres som den første Direktør for den danske Skueplads paa Kongens Nytorv efter Privilegierne af 29. Dec. 1747, en Plads, han ved Holbergs Indflydelse kom til at beklæde, og i hvilken han synes at have gjort god Fyldest indtil hans 2 Aar efter indtraadte pludselige Død d. 11. Sept. 1749. (Holmens Kirkes Daabsbog og en Ligplade s. S.; A. D. Jørgensen: De danske Rigsarkivers Historie 105 f. og 166; Th. Overskou: Den danske Skueplads, II 57 f., 90, 100 f.; Generalprok. Wartbergs Skifteakter i Rigsarkivet.)
- ²⁾ Jens Severin Æreboe lærte først Kjøbmandsvæsen i Christiania, blev derefter d. 19. April 1772 Konsulatssekretær i Marokko med Kommerce Sekretærs Titel og Rang og 14. Jan. 1777 Konsul s. S. Den 10. Okt. 1783 blev han virkelig Sekretær ved det udenlandske Departement, hvilken Stilling han imidlertid hurtig opgav, da han d. 20. Okt. 1784 blev Amtsforvalter i Segeberg, hvor han døde d. 9. Apr. 1801

30te Octobr 1739 med een ung Daatter, kaldet i dend hellige Daab *Justina Sophia*¹⁾ efter salig

som Justisraad. Medens han var ansat i Marokko havde han ægtet Mariane Andrea Düon, f. i Cadix 28. Sept. 1749, † i Slesvig d. 11. Maj 1834. Hans yngste Søn Jens Severin Andreas Æreboe, f. ²⁵/₃ 1787, † ⁸/₅ 1858, Kjøbmand i Kiel, synes at være den eneste, der har forplantet Navnet Æreboe til Nutiden gennem Sønnerne Heinr. Christ. Joachim Diederich Æ., f. 3. Nov. 1811, † 4. Apr. 1870 som Maler i Otten- sen, Jean Christian Severin Æ., f. 2. Febr. 1815, † 10. Marts 1888, Blikkenslager i Burg paa Fehmern, Georg Hartvig Severin Æ., f. 29. Maj 1818, Klejnsmed i Kiel, Eduard Edlef Æ., f. 28. Aug. 1820, † 21. Sept. 1885 som Mekanikus i Buenos Ayres, Joachim Hans Ernst Æ., f. 31. Marts 1823, Lærer i Mölln i Lauenborg, Hans Justus Æ., f. ²⁵/₃ 1828, Direktør for Vaisenhuset i Eichenheim ved Riga i Lif- land.

- ¹⁾ Justina Sophia Æreboe fik efter begge Forældrenes Død Ophold hos Søsteren Maria Johanna Georgia Lassen (jfr. S. 242, Note 1) i Heils Præstegaard og gjorde her Bekjendtskab med sin vordende Ægtefælle Ludvig Ludvigsen, der i Aarene 1768—71 var Huslærer sammesteds. Han var født 1745 i Bøstrup ved Tønder, hvor Faderen var Degn, og i sidstnævnte By gik han i lærd Skole til 1765, da han tog til Halle og stude- rede Theologi i 2¹/₂ Aar. 1771 forlod han Præsten Lassen, lod sig indskrive ved Københavns Univer- sitet som akademisk Borger og tog samme Aar theo- logisk Examen med Laudabilis. 1776 blev han kaldet til Sognepræst til Kværndrup i Fyen, hvorefter han

Vice Admiral Just Juel og hans Daatter nu Frue *Etats Raadjnde Sophia Krag*¹⁾, Gud vel-signe dem alle; saa ieg nu i alt haver 9 Børn i Live. Gud lade disse opvoxe og forfremmes til Guds Ære, dem selv til Nytte, Ære og Forfremmelse.

den 25. Okt. s. A. ægtede Justina Sophia Æreboe. 1788 forflyttedes han til Jyllinge-Gunsemagle, hvor han døde d. 24. Juli 1811; Enken tog derefter til Kjøbenhavn og døde der d. 8. Sept. 1813. (F. R. Friis: Hist. topogr. Efterretn. om Kværndrup Sogn i Saml. til Fyens Historie og Topogr. VIII, S. 343 f.; Wibergs Præstehist. II, S. 45 og 269 og Kbh. Adresse Compt. Efterretn. 1813, Nr. 211.)

- ²⁾ Sophia Juel. f. 4. Febr. 1704, eneste Barn af Vice-Admiral Just Juel (jfr. S. 68, Note 2) og Hustru, Edele Bielke, ægtede d. 30. Juli 1725 Etatsraad Niels Krag til Egeskov, som døde Aar 1741. Hun stod Fadder til ovenomtalte Datter af Æreboe, der blev opkaldt efter hende, og dette Fadderskab har næppe været ganske uden Indflydelse paa, at Jomfru Æreboes vordende Mand (se ovenfor) af samme Etatsraadinde Krag 1776 blev kaldet til Præst i Kværndrup, det Sogn, hvorunder Herregaarden Egeskov hører, saa meget mindre, som det ses, at disses Bryllup et halvt Aar efter stod paa denne Gaard. (Hofmans Efterretn. om danske Adelsmænd I, 185 Stamt. og II, S. 35, Tavle I; Holmens Kirkes Daabsbog; Saml. t. Fyens Hist. og Topogr. VIII, S. 344; Fyenske aabne Br. 14. Marts 1776 Nr. 27).

Aar 1730 skulle ieg atter dricke een bitter Skaal, thi een min Svoger, Kiøbmand her i Staden, navnlig *Hans Becker*¹⁾, gik u-formoedentlig *Fallit*. Ieg stoed for ham i Forløfte for een anseelig *Capital*, som ieg har maattet betale. Gud hielpe mig at stride det vel igiennem, som hand ogsaa nu, hans Navn være ævig æret, saavidt har; thi Sagen er i tredie Aar kommen for Højeste Rett, hvor dend endelig saaleedis er udfalden Aar 1733 udj *Junio*, at ieg kand vende at blive skadesløs, saavidt Pengene angaar foruden Renten; men dend Sorg, Fortræd, Gremmelse, Tabst paa min Helsen vid adskillige Eftertaler, Fortrædeligheder, Proses, ja Indførsel i mit Huus, min Eiendoms adskillige Bortselgelse med videre, kand aldrig betalis mig.

¹⁾ Han er vistnok den samme Hans Becher, der i Kjøbenhavns Borgerskabsprotokoller angives at være født i Kallundborg og at have taget Borgerskab som Kjøbmand her d. 13 Dec. 1723. Efter Fallitten synes han at have skiftet Opholdssted. Da Benævnelsen „Svoger“ i hin Tid bruges i meget udstrakt Betydning, er det ikke let at slutte sig til, hvorigjennem omtalte Svogerskab med Æreboe er fremkommet.

Men i alt dette maae ieg endnu takke dend naadige Gud, som havde velsignet mig med saadan een Ægte Fælle, at hun ej alleene i denne U-lykke selv gav sig tilfreds, men endog, mangen Gang trøstede mig i Bedrøvelsen, ja gjorde det, som ej lettelig nogen anden Koene skulde gjøre eller havde giort hende efter i samme Sag. Endskiønt dend, som melt, var bleven kiendt retfærdig, som dend var og er, i Højeste Ræt, har dog, Gud veed hvo, kundet finde en Leylighed eller Udflugt at søge Forandring, skiønt imod all *Exempler*, saa ieg endnu maae enten frygte eller grue eller haabe Forandring for mig i denne saa vigtige Sag. Dog Gud hielper vel fremdeelis som hidindtil, som hand da og saa vidt har giort, i det ieg anden Gang saa vel for Raadstuen som Højeste Ræt vandt samme Sag, saa ieg kom til de fleeste af mine udlagde Penge, men tabte dog foruden Tiiden og dend derved mig forvoldte Skade og Hierte Sorg over et Tusinde Rigsdaler. Dog, Gud være lovet, som end da hialp saa vidt, at ieg nu har Haab om at kunde svare hver Mand lige Ræt.

Aar 1736 sidst *in Majo* forfaldt ieg atter i een dødelig Siugdøm, saa at *Doctoren* selv tvivlede meget om min Opkomst. Dog hialp Gud mig endnu denne Gang op igien og til min Sundhed, hans Navn være velsignet ævindeligh.

Ellers er dette ved denne Anledning min troehiertige Advarsel til mine kiere Børn, grundet paa 4re mine egne hafte mærkelige Prøver, at de, om Gud og Mennisken betroer dem noget i Verden, de da aldrig, ligesom ieg og aldrig herefter skal gjøre det meere, ere eller blive i Penge Sager Forlovere for nogen, i hvo det og være motte. Men dersom de haver en goed Vend, som de vil tiene, da i Fald de ejer egne Penge, som de nogenlunde uden alt for stoer Skade kand miste, meeget heller enten giver dem eller laaner dem samme; thi saa er Ulycken i bedragelig Fald ej større, end at Pengene enten alle ere eller til eendeel ere tabte, og da staa det ej i tredie Mands Magt at overfalde og pludselig ødelege dem, naar hand vil, hvilket ved slige Hændelser letteligen kand skee, saa

mand for sin Livs Tiid kand være ulykkelig, som er for meeget at vove for een Vend og med Billighed hverken bør skee eller forlanges.

Ieg vil i det øvrige haabe og inderlig anraabe min fromme og naadige Gud, som saa underlig min Livs Tiid har omført og opholdt mig i saa mange Maader og Fristelser, som oven er meldet, hand fremdeelis af sin Barmhiertighed vil beskiere mig Ophold og Brød for mig og mine¹⁾).

Til sidst tacker ieg samme trei eenige goede Gud i aller dybeste og Hiertens Ydmyghed for all sin u-forskyldte Naade, overflødige hidtil givne Velsignelse, u-sigelige Barmhiertighed og Beskiermelse i saa mange u-lykelige og farlige Tilfælde, hvorudaf hand har ført og ræddet mig som en Brand af Ilden. Gud give mig ikkun fremdeelis Hierte nok til at takke ham som ieg bør, Taalmodighed til at igien-

¹⁾ Rasmus Æreboe, som døde den 24. Oktbr. 1744, begravedes d. 31. s. M. fra sin Ejendom ved Holmens Kanal i Kirkegaarden ved Holmens Kirke. (Holmens Kirkes Ligprot.)

nemgaae, hvad mig endnu kan forestaae, og Rætsindighed til at løbe dend øvrige Deel af mit Livs Løb, at ieg saaledis maae leve christeligt og døe salig. *Amen i Jesu velsignede Navn.*

Amen.

PERSONLISTE.

- Ahlefeldt, Hans Adolph, 182.
- Alsberg, Anna Elisabeth, 236 f.
Catharina Maria 235 f., 238
ff. Jens 236. Jens Christian
237. Lars Jensen 236 f.,
239, 243.
- Andersen, Ole, 8. Peder, se
Lychesen.
- Anckarstjerna, Cornelius, 85 f.
Hans, 86 f.
- Anna, Dronning af England,
189.
- Anna, Kejserinde af Rus-
land, 107, 129 ff., 136.
- Anna, sl. Hermans, 229.
- Anna Sophie, Dronning, 169.
- Apraxin, russ. Gen.-Admiral,
125.
- Attrup, Guvernør, 33.
- Barfod, Admiral, 167.
- Bartholin, Caspar, 49. Hans,
48, 72. Johan Frederik, 45.
Thomas, 48.
- Becker, Hans, 248.
- Bentsen ell. Bentsdatter, Ma-
ria, 227 f., 245.
- Benzon, Niels, 33.
- Bielke, Admlral, 86. Edele,
247.
- Bjørnsen, Albert, 18 ff.
- Blicher, Didrik, 60. Jens, 60.
- Blix, Maria Elisabeth, 237.
- Boesen, Poul, 218.
- Bohn, Poul, 158.
- Bornemann, Biskop, 27, 30.
- Bornholm, Niels, 5.
- Bredenefeldt, Kjøbmand, 237.
- Bruun, Jens Rasmussen, 7,
35 f., 39 ff., (? 53), 61, (? 238).
Mariane, 231. Oluf, 231.
- Buch, Christen, 22 f., 27 f.

- Buk, Maties, 22.
Burmester, Nicolai, 232.
Busch, General Major, 213.
Böhm, Gen. Ltn., 153.
- Cappel, Heinrich, 176.
Cardinal, Joseph, 116 f.
Carl, Prins, 102.
Carl XII, 98, 100 f., 149, 189 ff.
Carl Frederik, Hertug af Holsten-Gottorp, 189 ff.
Carstensen, Hans, 243. Maria, 238 f.
Catharina, Kejserinde af Rusland, 99, 107, 109, 121 f., 126 f., 133, 149, 158 f.
Charlotte Amalie, Dronning, 69.
Christensen, Jens, 236. Marren, 236. Oluf, 32 f.
Christian V, 69.
Clausen, Clemens, 9.
Clementin, Christen, 22, 25. Clemens, Præst, 22.
Cortnum, Jacob, 23.
Cruys, Cornelius, 123, 125, 202 f., hans Hustru, 203.
- v. Dernath, Greve, 189.
Dolgorukij, Wassilij Lukitsch, 158. Wassilij Wladimirovitz, (?) 98, 158 f.
Düon, Mariane Andrea, 246.
- Ebbesdatter, Kirsten, 30.
Eisentraut, Christian, 90, 116 f., 151.
Elisabeth, Kejserinde af Rusland, 136, 159.
Erik, Skipper, 5.
- Falck, Peter, 77, 80, 88 ff., 92, 94, 118, 146, 191, 205 f., 211 f.
Feit, Diderich, 237.
Flindt, Casper Hansen, 19.
Flyver, Peder Sørensen, 185, 187 ff., 212, 216.
Foss, Etatsraadinde, 242.
de Franckenau, G. F. F., 49.
Frederik IV, 68, 76 f., 82, 85, 114, 168, 186, 188 ff., 205 f., 211, 217 ff., 223 ff., 232 f.
Frederik Vilhelm, Hertug af Kurland, 129 ff.
Friis, Bodil, 218.
Frik, Daniel Didrik, 237.
- Gallitzin, Michael, 97, 207 f.
Golofkin, russisk Storkansler, 98, 113, 205.
Griffenfeldt, Peder, 25.
Grove, Hans H. S., 244. Hans Jørgen, 229. Johan Christian, 243 f.
Grund, Georg, 102 f.

- Gyldenløve, Christian, 102, 182. Ulrik Christian, 69, 78, 170.
- Hansen, Mogens, se Æreboe.
- Harder, Sophie Amalie, 243 f.
- Hauch, Christoffer, 204.
- Hauser, Conrad, 241 f.
- Hellevad, Hans, 6. Laurits Nielsen, 6. Niels, 6.
- Helt, Præst, 159 f.
- Hersløv, Poul, 55 ff.
- Hjort, Elisabeth Kirstine, 218 f.
- Holberg, Ludv., 48, 248.
- Holgerson, Claus, 67 f.
- Holstein, Christian Frederik, 169. Ulrich Adolph, 169.
- Hoogland, Admiral, 241.
- Hosum, Otto, Præst, 51 f.
- Høg, Sophie, 68.
- Jacobsen, Rebslager, 38.
- Januskij, Theodosius, 131 f.
- Jaworsky, Stephan, 106.
- Jensdatter, Mette, se Æreboe.
- Jensen, Anders, 53. Hans, Hører, 8.
- Jespersen, Peter, 218 f.
- Job, Metropolit, 95.
- Jokumsen, Jokum, 30.
- Juel, Henrik, 68. Jens, 182. Just, 68 ff., 76 ff., 82—162, 166 f., 170 f., 189, 247. Sophia, 247.
- Juel, Jørgen, 22, 26 f.
- Jørgensen, Jørgen, 22.
- Kaas, Vice-Kommandant, 150. Christian Frederik, 150.
- Kaiserling, Greve, 175.
- Kirksteen, Anna Elisabeth, 237. Anna Margareta, 237. Diderich, 237. Hans Jørgen, Hovedbogholder, 232, 237, 243. Hans Jørgen, Søofficer, 238. Hans Nathanael, 237. Henrich, 237. Lars Jensen, 237. Nathanael Hansen, 237. Sophia Amalia, 237.
- Kisbye, Hans, 51 f. Rasmus, 51.
- Klevenow, Didrik, 61 ff., 70. Frands, 61 ff. Herman, 61 ff. Sigbret, se Willers.
- Koskull, Oberhauptmann, 198.
- Krag, Dorothea, 182. Mogens, 182. Niels, Etatsraad. 247. Niels, Oberstløjtnant, 182.
- Kuhlman, Johan Anton, 236.
- Kyilling, Birte, 5.
- Lassen, Anna Sophie, 237. Jens, 232. Jørgen Alexandersen, 242, 246. Lars, 241. Lauritsen, Jacob, 9.

- Leopatinsky, Theophylactes, 105 ff., 142.
- Lerche, Dines, 38. Poul Dinesen, 38, 45, 51 f., 60.
- Lewenhaupt, svensk General, 97, 208.
- Lintrup, Søren, 48 ff., 63, 66, 73.
- Ludvigsen, Cecilia Marie, 242. Ludvig, 246 f.
- Lychesen, Peder, 9 ff.
- Lygaard, Christen Olufsen, 32 f., 34, 63. Oluf, 28, 33 f., 47, 53, 61, 227.
- Lützuau, 231.
- Løvenørn, Poul, 221.
- v. d. Maase, Conradina Sophie, 231.
- Madsen, Peder, 5.
- Masius, Hector G., 48, 66.
- Mazeppa, Iwan, 142 f.
- Menschikow, Fyrst, 98, 116, 126, 129, 134 f., 185, 189.
- Mogensdatter, Mette, se Æreboe.
- Mons, Anna, 175.
- Moth, Sophie Amalie, 69.
- Nettelhorst, Gen.-Major, 153.
- Nielsen, Berend, 22. Hans, 5.
- Nieroth, Kaptajn, 163 ff.
- Nordrup, Hans, 57 ff.
- Nyrop, Christoffer, 218 f. Peter Jespersen, 219.
- Ohnsorg, Anna Margareta, 237. Jørgen 237.
- Olivarius, Niels, 56 ff.
- Olufsen, Christen, se Lygaard.
- Ostermann, H. J. F., 135 ff.
- Palm, 179 ff.
- Perlesticher, Erasmus, 22.
- Peter den Store, 91 f., 97 ff., 113 f., 117 ff., 125 f., 128 ff., 141, 149 f., 186, 188 ff., 199, 202, 205 ff., 210 f.
- Peter II, 107, 135.
- Piper, svensk Greve, 98.
- Platen, Kaptajn, 163, 165.
- Prebylowitz, Stephan, 130.
- Procopowitz, Theophanes, 105 ff., 131, 144.
- Ragotzky, Franz Leopold, 158.
- Rantzau, Christian, 222.
- Rasmusdatter, Bodil Maria, 40.
- Rasmussen, J. L., 231.
- Rehnskiöld, svensk General, 98.
- Reventlow, Anna Sophie, 169.
- Ring, Christian, 27 ff., 34 f., 37 ff., 74.

- Ringschow, Anthoni, 139.
Rosenkrantz, Dorthe, 182.
Iver, 190.
Rosenpalm, Jens, 212. Poul
Nielsen, 212.
Rostgaard, Conradina Sophie,
231.
Rømer, Ole, 57.
- Saltzmann, Maria Dorthea, 34.
Samsing, Jacob Jensen, 18 ff.
Schack, Baron, 189 f., 205.
Scaphirow, Peter Paulowitz,
105, 113, 125 ff., hans
Søn, 126 ff., 150.
Schumacher, Jens Alexander-
sen (?), 25, 27.
Schydeberg, Peder, 11.
Scoropatow, Iwan, 143.
Seemand, Skipper, 173 f.
Sehested, Christian, 169.
Sivertsen, Peter, 203 f.
Sjöstjerna, Anders, 87. Aron,
87.
Skruwe, Jonas, 84 f.
Smith, Truels, 170.
Spinola, 153 ff.
Steenbuch, Hans, 47 f., 62, 74.
Styrup, Christen, 31 f.
Svane, Ærkebiskop, 242.
Sørensen, Henrik, 27. Peder,
se Flyver.
- Thambesen, Otto, 77 f.
Thomsen, Kammertjener, 115,
154.
Trellund, Hans, 49.
Tuurmand, afsk. svensk Ltn.,
176 f.
Ursin, 72.
- Wandal, Hans, Biskop, 48.
Hans, Prof., 48, 66, 71 f.
Johan, 217 f.
Wartberg, Christian, 227.
Karen 227 ff., 241. Jens
Severin, 227 ff., 245. Peter,
Højesteretsadvokat, 227.
Peter, Vejermester, 227 f.,
232 f., 245.
Weghorst, Henrik, 37.
Wibe, Ditlev, 168 f., 219 f.,
225.
v. Willemovsky, F. W., 136 f.
Willers, Sigbret, gift Kleve-
now, 61, 63 ff.
Vinding, Christoffer, 10.
Winding, Povl, 38, 46, 49, 73.
Wimani, 97 f.
Withworth, Charles, 104 f.
Wolff, Johan, 234 f.
Wollitz, polsk Ambassadør,
138 f.

- Wops (?), General, 185.
Wrisberg, G. F. W., 244.
- Ziegenbalg, Bartholomæus,
34. Ernst G., 34.
Ziegler, Gregorius, 238.
Zotow, Wassilij, 200.
- Æreboe, Andreas, 230 f.,
240. Christoffer, 5. Eduard
Edlef, 246. Georg Hart-
vig, 246. Hans, Præst,
230. Hans Hansen, Skip-
per, 5 ff., 11, 14, 16 ff.
Hans Justus, 246. Hein-
rich C. J. D., 246. Jean
C. S., 246. Jens Severin,
245 f. Jens Severin An-
dreas, 246. Joachim Hans
Ernst, 246. Justina Sophia,
246 f. · Lars, 239. Lau-
rits, 5. Karen, 240 f. Maria
228 f., 246. Maria Jo-
hanna Georgia, 242. Meg-
tele, 229. Mette, gift Grove,
243 f. Mette Jensdatter,
Hans Æreboes, 5 ff., 11,
14, 17 f., 20 f., 24 f., 31,
39, 82, 243. Mette Mogens-
datter, 30. Mogens Han-
sen, 7, 20, 23 f., 30, 37.
Peter, 229 f. Povl, 231 f.
Sophia Amalia, 244.
- Ørn, Christian, Hører, 22.

Rettelse.

S. 60, L. 4 f. n. Christian, læs: Ulrik Christian.

Oversigtstale over Rasmus Aereboes Børn og Børnebørn med deres Ægtefæller.

RASMUS ÆREBOE

† 1744,
Notarius publicus i Kjøbenhavn,
© 1) 1717 Karen Warthberg, død 1756 † 1734,
© 2) 1726 Catharina Maria Alsberg, † 1730, begr. 1754

Al første Ægtefælle

Maria Aereboe,
† 1713, † 1719
se S. 228, † 1722
Note 1.

Al andet Ægtefælle

Andreas Aereboe,
† 1724, † 1724
Note 1.

Lars Aereboe,
† 1728, † 1728
Theol. Kant.
Note 1.

Karen Aereboe,
† 1729, † 1729
Casper Hansen,
Kjøbmand, Døcter
i Amt. Komp., Kø-
benhavns,
se S. 240 Note 1.

Maria Johanna Georgina Aereboe,
† 1731 † 1794, © 1734 Jørgen Niemannsen
Larsen, † 1713 † 1783, Sognepræst i Halds
og Vøjstrup, se S. 242 Note 1.

Mette Aereboe,
† 1733 † 1788, © 1735 Johan Christian
Graav, † 1713 † 1784, Departementsræder
i Adm. i Koll. i Halds,
se S. 243 Note 2.

Egilde Anstalt Aereboe,
† 1734, begr. 1735

Jens Steen Aereboe,
† 1737 † 1801, Kancelli i Marokko, Sekretær i
det udenlandske Departement, Amtstingsfuldmægtig i Sønderborg,
Juristraad, se S. 245 Note 2, © Mariane Andrea Dron,
† 1749 † 1804.

Justina Sigis Aereboe,
† 1739 † 1813,
© 1739 Ludvig d. 1740
† 1811, Sogne-
præst i Jyllinge-Gu-
nemagle, se S. 246,
Note 1.

Frederik
Margrethe
død 1740
begr. 1742

Rasmus
Aereboe,
død 1740
begr. 1742

Catharina Maria Elisabeth Dorothea
Hansen, † 1712 † 1783,
(se Side 2 Senest, som dele om).

Rasmus Lassen,
† 1758 † 1805,
Sognepræst i Kvær-
trup, © 1) 1758
Karl-Landorf-Møby,
† 1760 † 1790
© 2) 1790 Bebo-
ende Dorothea Hol-
man, † 1768 † 1800,
© 3) 1800
Marie Elisabeth Las-
sen, † 1780 † 1800

Alexander
Lassen,
† 1756 † 1827,
Kjøbmand i
Foyagte,
Landvæsen-
skommisær,
© 1792 Catha-
rina Kirstine
Nielsen, † 1760
† 1825.

Lars Lassen,
† 1757 † 1782,
Kjøbmand i
Marselis, Køb-
mand for Lan-
dsind og Pro-
viant, Agent.

Catharina
Marie Lassen,
† 1758 † 1790,
Herring Hæ-
dningssøn,
† 1742 † 18...
† 1800,
Tøjværkstue
i Eggenæsvej
ved Flønsberg.

Engberg
Lassen,
† 1759 † 1790,
Nicolaus Got-
tfrid Sævi,
† 1759 † 1800,
Apoteker i
Halds.

Sigis
Hedevang-Lassen,
† 1760 † 1790,
Johannes-
sen, † 1760
† 1822, Kjø-
berhandl. i
Tønder.

Johannes Ge-
orgina Lassen,
† 1760 † 1800,
Søren Steensen
Hjerm, † 1760
† 1794, Apo-
teker i Gan-
ding, © 2) 1795
David Peter
Hermann
Sehested, † 1770
De. phd.,
Apoteker i
Sønderborg.

Justina Sigis
Lassen,
† 1760 † 1790,
Kækk, † 1790
† 1811, skif-
segaard i Ha-
lsted.

Emmanuel Rasmus
Graav, † 1760 † 1842, Kancelli i
Marokko, Kancelli i
Kommerce-Kollegiet,
General-Kancelli i Paris
1794-8, Medlem af
den afrikanske Kon-
sulat-Ordnelse, Provesor
for Landbrugsforholdings-
skoleen, Kancellis-
raad, © 1) 1760
Ferdinand de Brinck
Sehested, † 1760 † 1800
Johannes Elm
Hjorth, † 1760 † 1828

Carl Frederik
Graav,
† 1760 † 1809,
Kapit. i Sø-
staten, Depu-
teret i Admini-
stration for Pre-
dikeramt,
General-Indig-
ningskommissær,
© 1) 1760
Gadde Ca-
tharina Mar-
dahl,
† 1760 † 1827.

Catharina
Marie Graav,
† 1760 † 1788,
Jacob Bang,
† 1760 † 1826,
Kontorchef i
Adm. i Koll., Stats-
raad.

Andreas Chri-
stian Gadebø
Graav,
† 1760 † 1811,
Kommandor-
Kapit. i Sø-
staten, Ekvil-
ipagemester,
Toldkammer-
fører ved Øst-
ind, General-
krigsdommer,
© 1) 1760
Hans Peter
Nielsen,
† 1760 † 1828.

Marna Graav,
† 1760 † 1829,
Peter Salinas,
† 1760 † 1829,
Kommandør i
Sø-Staten.

Guttilde Graav,
† 1760 † 1817,
Admiraltits-
Kontorchef i
1790 Charlotte
Olegaard
Bang.

Christiane
Graav,
† 1760 † 1772,
Mene-Jürgen
Graav,
† 1760 † 1795,
Postmester i
Kjøbenhavn,
© Charlotte
Olegaard
Bang.

Lauritz Jen-
sen Graav,
† 1760 † 1820,
Kapit. i Sø-
staten.

Christina
Graav,
† 1760 † 1772,
Kapt. i Sø-
staten, 1772.

Rasmus
Aereboe,
† 1760 † 1771,
+ 1772, † 1773.

Maria
Aereboe,
† 1760 † 1773.

Jacob
Graav,
† 1760 † 1774.

Corrad Graav,
† 1760 † 1820,
Kapt. i Sø-
staten,
© 1) 1760
Johannes Ca-
tharina Wulfs,
død 1782
† 1808,
skift ved bg.
Bevilg. 1790
Karl Marie
Nielsen,
† 1770 † 1827.

For-
siden
Peter Chri-
stian Graav,
† 1760 † 1820,
Konsulats-
sekretær i Al-
sind, Told- og
Kontorchef i
København,
Kontorchef i
Tønder.

Andreas Chri-
stian Graav,
† 1760 † 1809,
Told- og Kon-
torchef i Køl-
benborg.

Monica Ca-
tharina Aereboe,
† 1760 † 1808,
Bib. Friis,
† 1770 † 1800,
Sognepræst i
Mandø.

Anette Maria
Aereboe,
† 1760 † 1810,
Hans Christian
v. Remmeling,
† 1760 † 1800,
Oberst, Kan-
toner.

Jens Steen
Aereboe,
† 1760 † 1808,
Kjøbmand i
København,
† 1760 † 1810.

Just Paul Ludvigsen,
† 1760 † 1813,
Student.

*) Angives fejlagtig i Saml. 1. Pyens Hist. og Topogr. V, S. 331
og Leth og Wad: Danm. fra Heroldsk. S. 147 som Datter af Kon-
torensmand Andreas Aereboe.

GYLDENDALSKE BOGHANDELS FORLAG.

ETATSRAAD OG LANDKOMMISSÆR

JOHAN MONRADS

SELVBIOGRAFI

(1638—1692).

Udgivet efter Originalhaandskriftet af

S. Birket Smith.

1 Kr. 75 Øre.

Af en Anmeldelse i „Politiken“:

.... «Under den Mangel paa danske Prosaværker, hvoraf vor Literatur fider før end Holberg, faar denne Selvbioграфи særlig Værd ved den Naturlighed, hvormed Forfatteren let henkastede sine Erindringer uden nogen Tanke paa andre Læsere end muligen hans nærmeste Familie. Monrad var en følsom Natur og fandt trods Sprogets daværende Fattigdom Udtryk for lysere Stemninger, end den ueroticke Holberg magtede. . . .

Ved Siden af den dels stilistiske, dels psykologiske Interesse, som knytter sig til Monrads ukunstlede Fortælling, giver hans Biografi ikke faa nære Indblik i Datidens Færd og Tænken. Saaledes faar man ved at læse om Monrads Barndom og Ungdom rettere Begreb om, hvorledes velstillede unge Mennesker dengang tilbragte deres Tid end igjennem lærde Afhandlinger. . . .

— For saadanne Læsere, der ikke fordrer Skønlitteratur som eneste Underholdning og som tiltales af gammel Udtryksnaade og Stil, kommer denne nemme Udgave af Monrads Selvbioграфи belejligt.»

